

గ్రీ. పు.

బాలరామయణము.

ద్వితీయభాగము.

షష్ఠాంకము.

(తరువాత శూర్పణఖయు మాయామయుఁడును బ్రవేశింతురు.)

శూర్ప—మాయామయా! రాతగారి తెలివితేటలు నీకుఁ జెలిసివేకును రాను జేయఁ
బూనినకార్యము మనయిరువురిచలవంగాని నెఱవేఱు దని మనల నియోగి
గించినాఁడు.

మయా—శూర్పణఖా! రాతగారి ముతచాకచక్యము నీవు నాకుఁ దెప్పవలయు
నా! చంద్రుఁడు చల్లనివాఁడని యెవరికిఁ జెలియదు.

గీ. తగునుపాయంబును బలత్వములేని, ప్రాధవ్యమును పెండుకాఁబయు లగుదు
నీలిసాస్త్రీబునందు వర్ణింపఁబడియె, జేయఁదలచినకార్యము నిష్ఫలకై.

కావున చునము మాత్రుఁడనునియొద్దకే పోదమురా.

శూర్ప—అట్లే చేయుదము (అని యిరువును బరిక్రమింపుదురు)

మయా—గీ. రావణుఁడు చేయుదున్నకార్యములయెఱుఁ

మంచిచెడ్డలు గుఱింపిమనుచుమోఁబ

చూచునంటఁడె యున్నాఁడు మనుమనియెఱుఁ

దయఁగూను కనిగూఁదానుచుండు.

(అంతట మాయామయుఁడు ప్రవేశించును)

మాయా—(స్మృతి నభినయించి) చెలియలేని తేజిఁ యపరాధుఁడగు నీకుఁ దడుమ
న్న పరాకాష్ఠనకు పోతోస్తలు గలదు సాధనప్రతిగ్రహితి కుఁగించిండు నీకు
చారులచే నుని కీర్తి వారక నందిం

గీ. నీకు నాయంగుఁ గలపేర్కె నిక్క ముఁద

నెత్తఁడు పన్నిది మోఁగు నాయంగ్ర తెలుకట

నీరసా రెఱుఁటనో నిజరూపుతోడ

నీదరికిఁ దప్ప కేలేఁడు నోదకాన్య.

ఇటులు పదివఁ దొగ్గిర ముఱియన

ములకుఁ జెలియఁబెట్టెదఁ దలఁచు కిఁగన.

దానిన గవఁచూడఁదలఁచు జెఱుఁమున ముఁగె

నెడఁబెలుకుఁ డెన్ని మును ముఱిసింబుఁగాన.

(అని స్మృతి నభిసయించుచు) కైకేయాదళరఘునృత్తాంత మేమైనదో తెలియనేలేదు (అని నలుదిక్కులఁ గలఁజూచుచుండు శూర్పణఖయు మాయామయుఁడును బ్రవేశింతురు)

మాయా—అర్యా! జయము జయము.

శూర్ప—కన్యమాతామహా! జయము జయము.

మాల్య—వల్సలారా! కుశలమా! మీపోయినకార్య మేమాయెను.

మాయా—దేవర సెలవిచ్చివట్లై జరగెను.

మాల్య—సవిస్తరముగాఁ జెప్పుడు.

మాయా—అర్యా! వినుము, ఒకనాఁడు దళరఘుఁడు కైకేయితో దేవేంద్రునికి సాహాయ్యము చేయుటకై యశురవిజయంబున కమరావతీపురి కేగఁగాఁ జూచి రాముని సంచించుటకై శూర్పణఖయు నేనును కైకేయాదళరఘుల రూపంబుతో నమఁకాఁగి, తిహడే నచ్చి నట్లయోధ్యాపురి కేగఁగా మమ్మచటివదిమాగఁగు లిట్లు కైవాగముఁ జేసిరి.

న, అసుకుల నెల్లఁ జేర్చిగులు నట్లనిలోఁ బరిమార్చి చక్కఁగా జెసలు పదింటియం దసపుండీవలు ప్రాఁకఁగఁ జేసి దేవతా బిసరుహనేత్ర లంఘకు వేడుక మోములఁ నిండఁగాఁగళ ప్రసహిరుఁ డౌచి మాదళరధక్షితిపాలుఁడు వచ్చెఁ బ్రోలికె.

మాల్య—తరువారఁ దరువారఁ.

శూర్ప—తరువారఁ నోతాతా! నంగిరంగములు విని పునమునల్లవలఁ దూర్పుములు వాయించిరి. వారంగన లాడిరి, తోరణము లలంకరించిరి. జెండాలు కట్టిరి, పరిసర మాన్యుములు వెవఁబల్లిరి.

మాల్య—తరువారఁ దరువారఁ.

మాయా—అర్యా! మాయా కైకేయాదళరఘులమైన మేమిరువురమును యథాస్థానములకుఁ బోతిమి వివస మనశూర్పణఖచే బోధింపఁబడి మంధుల యనఁ కైకేయా సరిచారికి నాసమీపమునకుఁ బచ్చి కైకేయి పునములు గా నిట్లనియె.

క. జరమలు రెం డొసఁగితి రెం, బరమ గ్రమునందుఁ బోవుపట్టున రథతూ.

బర మాడిపడిన నే రూ, బరమునందులు ప్రేలు పన్నిక భేదన్.

క. ఆం దొరటఁ జేయఁగనునా, సంచునకు బట్టిబంసనము కొఱ్ఱల్యా

నందను నుల్కమున రెం, పుగుర బడునాలుగోడ్లు నుజ్జయింకొటకె.

మాల్య—తరువాతఁ దరువాత.

చూర్ప—అప్పుడు మరమాయామయ్యఁడు నిజముగ దశరథుఁడువలెనే వినిన చెట్టును

పుట్టలును రాశ్మిను రశ్మిను గూడ నేడ్చుపగిది నతికరుణగా నేడ్చెనట.

శ్మ—మాయామయా! తక్కినవృత్తాంత మంతయు నీవే చెప్పము కవిముఖముగా వినినంతఁడైన మితరులవలన వినినఁ గలుగదు.

మాయా—(నవ్వి)

క. తుడియెడమప్రక్కలం బడి, వెడలెడు కన్నీరు యమునవిధమున మిన్నే
రవ్వడువునఁ బ్రవహింపంగ నే, నడలితి నజమైనకరుణ మనుకొనుపగిదిన్.

మాల్య—స్వామిభక్తి గలవారిఁ జేయరానిపనీయును మతిమంతుల కసాధ్య మగుకా
ర్పణును లేవుగదా తరువాతఁ దరువాత.

మాయా—ఎట్టకేల కంగీకారముఁ జూపి నట్లభినయించుచుఁ దుట్టతువకు రామునియ
రణ్యగమఁచు స్థిరపఱచితి నతఁడును బోవుటకుఁ బ్రయత్నించెను.

శ్మ—అతఁ డొక్కఁడే కాఁడు నీతతో లక్ష్మణునితోఁ గూడ బోనెంచెను.

మాయా—అర్యా! పగవారి నైనను మహాత్ములను వంచించునప్పుడు దుర్మాద్యులకైన
ను దుఃఖము రాకమానదు సుమీ.

గీ, క్రూరజాతిగదా దైత్యులము మొదట

నందులోఁ గార్యపరుడనై యరిగితి గద

తండ్రిప్రసపునఁ బోలె నాతండు వనికె

గదలుటలు చూడ నిజము నాకడప్రవర్తిల్లె

ఓకనిష్ఠమాతామహా! యింకొక విచిత్రమైన విశేష మాలకింపుము.

గీ, ఇల్లు వాకిలి విధనంబు లెల్ల విడిచి, తండ్రిపనుపున నుగ్రకాంత

బోవునాఁడును గనుమాయబోక వాని, మొగము పున్నవజ్రబిల్లిగిది నుండె.

తరువాత మే మిరువురమును సత్వవశరఘడు వచ్చునేమో యని సందియపడిన మా

మాయారూపంబులు విడిచి యేమి కాఁబోవునో చూత మని యాపౌరులలో నొ

కరులమై యచటనే యుంటిమి, పిదప నెవరో మాయాకైకేయాదళరథరూపం

బులతో రామభద్రుని వంచించి రని పెద్దకోలాహలంబు పురము నాల్గుప

క్కల నిండె:

మాల్య—తరువాతఁ దరువాత.

మాయా—తరువాత వామదేవప్రభృతు లందఱు రామభద్రుఁ డడవికిఁ బోవుదారి క

ప్రేమకరగిన్పుష్పైంబముఁ జెప్పి కాల్గెను గడువును బట్టుకొని పతిమలినను నతఁ డట్లున్నందుఁ జెప్పెను.

1. బంతుఁ డటంపు నే నరసికాసన మాదలఁ దాల్చినాఁడఁ బ
 ట్టనమున నింక రాజు భరతస్త్రిభువే పదునాలుగేడులుం
 బనమఁడు గాక వాఁ డొకనికాచరుఁడే యగుఁగాల యత్నుఁ డై
 నను నగుఁగాక నే నురల నమ్ముఁడు మీకు జోహారు చేసెదన్.

అని చెప్పి యడవికి జానకిసామిత్రియతోఁ గూడఁబోయెను మేమును దేవర పాదమూ
 లమునను నచ్చితి మింకఁ జీయఁదగిన పనుల భార మంతయు మీతలనే యున్నది
 (అని మాయామయఁడును హస్తవిభయము నిష్క్రమింతురు)
 (అరునార మాతలిసారధికం బగురథంబుతో దండధండును గైకేయియుఁ బి)
 పేరింతురు)

అ. — ఆర్యా మాతలి భింకిను రఘురాజధాని యెందమాఁడును నున్నది.

నార. — మహారాజ ఆదిగో నరయూనది! దాసచే జుట్టి కోబడిన పూర్తి కారము కటవే
 సారకరపురము (అని రథమువేగము గాఁ దోలును)

నార. — ఓనరయూనది! భగవతీ! లిల్లి నమస్కార మేము స్రవాస మేగివచ్చినప్పుడు
 ముందుగా మనోరములకుఁ బ్రథమావృతకల మగుసారకరపురము నేడేలాకొ
 కాలకూటకలశముగాఁ గానుసించుచున్నది. అయోధ్యఁ జూచుటయం దిన్నాళ్ళ
 కాలఁ గాక నాడెందము వ్యాకుల మగుచున్నది, నాకొడుకులను గోడండ్లను సుగు
 ముగాఁ జూచెదనా చెప్పుము.

నార. — ఓప్రియురాలా!

సీ, శాంతచిత్తము తైనచిత్తరాంతరభాగముల నందు లేలాకొ మూకలైతి
 విషయాదు మాన్దగినినాది మేలాకొ మగురసంగీతసంప్రముతుండ.

చరణ వ లేలాకొ బ్రహ్మగారు లాగిమములు నిరసపక్ర మనసాధులతోడ

క్రీడాసమస్య పూరికయొన్న కూరకే సుకవింద్రు లేలాకొ స్రుక్కవడితి.

గీ, అమితనందిస్త నంబును నరులచిర్ర, మధికవిద్యవివాదము ననుపమాన

సరసకవితాస్రసంగంబు సతరగీచ, మాన మైయుండు మరరాజధానియందు.

(అని రథావతరణ మయించును)

నార. — మహారాజ! తొందరపడక విచారించుము నేను దేవేంద్రునిపాలింఁ బోయెను.

(అని నిష్క్రమించును)

దశ—(దిగి లోనికిని బోయి) ఎవడురా! అచట.

(తెరలో) అగ్రగా నేను కాంక్షిల్లుఁ జనుసౌవివల్లుఁడను.

దశ—సుమంత్రుని వామదేవుని ద్వారఁగా బిలువుము (అనఁగా సౌవివల్లుఁడు పోయి వామదేవునితోఁ బ్రవేశించును)

వామ—సశరభమహారాజ! నేను వామదేవుఁడను సుమంత్రుండును వచ్చుచున్నాడు

దశ—(వినక శాంతచిత్రములైన అనుపద్యమును వరలఁ జదువును)

వా—ఓ, జననీ మూకునిఁ జేయుమా నను నమస్కారంబు మద్వాణి!

(చంపతులనిరువురినుద్దేశించి)

చె. ప్రియనో నిల్వపు మీకుఁ బ్రాణములు దేవీ దేవరా ప్రోవుఁడి

(చంపతు లిరువురు నాకులపడుచు నడుగుదురు)

వనవాసంబునకేగె రాఘవుఁడు సవ్యాజంబు గా నేఁడు మీ

తనువుల్ దాల్చిని యాయకాం ప్రనుస నీతాలత్మణోపేతుఁడై.

(విని హారామ హాతత్మణ హాసీత యని చంపతు లిరువురను మూర్ఛపోయెను)

వామ—దేవా! ఊరడిలుము ౨, తల్లీ! ఊరడిలుము ౨,

దశ—(మూర్ఛనుండి లేచి) వామదేవా! కారణమేమి?

వామ—కేకయకులమునకుఁ బెద్దదుర్యశముఁ దెచ్చుకారణము.

కైక—మాపిల్లఁడు భరతుఁ డొనరిచిన దుశ్శేష్టులు కావుగదా (అలోచించి) భరతు

ని దుశ్శేష్టులైననోఁ గేకయకులమున కేమి రఘుకులమునకే యపకీర్తి నచ్చును

వామ—తల్లీ పాపము శాంతించునుగాత. చంద్రుఁ డెండకాయునా.

దశ—త్వరఁగాఁ జెప్పుము నాడెంపము మిగులఁ దొంపరపడుచున్నది.

వామ—గీ. ౧ రెండువరములు మిమ్ముఁ గోరెనట కైక

౨ యొసఁగితిరఁ టీరు నా నరయుగ్మకంబు.

దశ—ఆ! జౌను కోరినదియు నిజమే యిచ్చినదియు నిజమే.

వామ— ౩ భరతునకు రాజ్యమం దొక్కవరముచేత

౪ రాము వనవాస మొక్కవరంబుచేత.

కైక—అయ్యో! యెంతనిర్భాగ్యురాల నైతిని.

దశ—అక్కటా యెంతకష్టము సంప్రాప్తింగినది.

చ. ముదుసలిగాన లేఁజిగురు బోఁడికి నశ్శుఁ డటంచు నన్ను ని

ట్టి దురిత మెట్లు చేసెనొకొ డెంపము తాయిగ నంపుఁ గైక ని

అయ్యో! యీ పాపము నామీద నుండి గిరాజి బోయి తె

గ్నమై కిర నవ్వగాచును నాన్వారించిన ధీమత దెవ్వడో!

(నానాకాండమును చదివి) నామదేవా! అంత కయిదశభగవంతునివలె నున్నానో
వాని — రామధర్మము నెదిరిక బంపించినవంటనే తేలపోయిరి.

శ్రీకృష్ణ — మధుధర్మము నామీద నొకవిధము నుపయోగించు రామధర్మము! నేలతోఁజొక్కిని
రాతేను?

జానక — యెంతయును నొకదేవుని దేవులతో నుపయోగించినను నీమాటలే చెప్పి రాకపోయె
ను (అని జనకుడు పుత్రుల నాన్వాయమును వలన బడుచును)

కృష్ణ — నాయనా! రామధర్మము! కరుణతో నెదిరిన గుణమునాచారము! నీవును దెల్లమాట
అంగీకరించుచున్నావని వాడు?

శ్రీకృష్ణ — యోగ్య! విధివిధానములైనా మేలగునాటిచుండునిఁజూనితివే.

(అని సేవకుడు) ఓరత్తి! నదివా రామధర్మమునా? సీరాదానీ! కను ధరా
నీవిద్యుత్తులవలె నీతొలికిరి గొండామ్మ! కిందఁగ్రాహకముల కింక సేవచూపము
లు నివ్వఁజూ! అట్లే! కనరా యిట్టినిగాఁగనెందు నుండు? మనల నీకట్లు మొగముఁ
జూపింతును నీయొక మెట్లునాచరించు. ఈ యిదు అనుభవించుటకే పుట్టితివా కొడు
కా! ఓరత్తి! నీయిదు యిట్లున్నీ! నామల నీవును బరిహాసపాత్రుల వైతి
ని. ఓకానాన్వాయము నీ నీయిందులము కలయుచుండే గ్రహించి ఓనుమిత్రా నిన్నుజీ
వనగ్రహమును తినిగిరి (అని దేవుడునుండఁగాఁగొండామ్మముత్రులు ప్రవేశించును)

కౌశల — నభా! నుమిత్ర! నీయిదు యిట్లున్నీ! నామల నీవును బరిహాసపాత్రుల వైతి
ని. ఓకానాన్వాయము నీ నీయిందులము కలయుచుండే గ్రహించి ఓనుమిత్రా నిన్నుజీ
వనగ్రహమును తినిగిరి (అని దేవుడునుండఁగాఁగొండామ్మముత్రులు ప్రవేశించును)

సుమిత్ర — యోగ్యము! నీయిదు యిట్లున్నీ! నామల నీవును బరిహాసపాత్రుల వైతి
ని. ఓకానాన్వాయము నీ నీయిందులము కలయుచుండే గ్రహించి ఓనుమిత్రా నిన్నుజీ
వనగ్రహమును తినిగిరి (అని దేవుడునుండఁగాఁగొండామ్మముత్రులు ప్రవేశించును)

నానాకాండము — యోగ్య! నీయిదు యిట్లున్నీ! నామల నీవును బరిహాసపాత్రుల వైతి
ని. ఓకానాన్వాయము నీ నీయిందులము కలయుచుండే గ్రహించి ఓనుమిత్రా నిన్నుజీ
వనగ్రహమును తినిగిరి (అని దేవుడునుండఁగాఁగొండామ్మముత్రులు ప్రవేశించును)

శ్రీకృష్ణ — యోగ్యము! నీయిదు యిట్లున్నీ! నామల నీవును బరిహాసపాత్రుల వైతి
ని. ఓకానాన్వాయము నీ నీయిందులము కలయుచుండే గ్రహించి ఓనుమిత్రా నిన్నుజీ
వనగ్రహమును తినిగిరి (అని దేవుడునుండఁగాఁగొండామ్మముత్రులు ప్రవేశించును)

దశ—గారు బేవా! ఎంతా బిని ఇప్పుడు అక్కడ? నేను వెనో?

చాచు—అక్కడ నిలుచు. వేచుకుంటివి అది తలచుకొనిన హృదయ మెంద పడక కాబోయి యి కాబోవును.

చ. ఈ నిష్కలములో నలుగురైతరుల బుచ్చుడు కాదు కైక యి

నప్పటి నెంచు నే నిలుచు బాసిన దట్టించుచు నాచు

నుగ ధిరమందు నిష్కలమునైన పాలవలయునా గళం

దం గనియడే ననేని కనిగో విలు నల్లముం జేసి యుంచుకొ.

చాచు—ఇది చూచుచుచు నొకటి నన్ను చూచు వచ్చులక్కడ దెలుగు
గదా యేమి.

దశ—అక్కడ నిలుచు. దిశ గారు పరమ దేవుడెను?

చాచు—ఇదిగో చెప్పుచున్నాను.

చ. జనకునియైన గానలను సంపరియించుట గర్వకేమి కాదు

రెనులు గొప్పగొప్పదనముల సేవ లభించు గంధలన

ననఁగి గట్టి శక్తి గలవాడ నొకండు నె యందు దండె గి

ననయును నానయును మిగుల దానటగాన నళకర్మ మున్ను.

దశ—ప్రకృతినుమారుక యగుచు గురుకులగూరపు మేమనియెనో?

చాచు—తల్లీ! జానకి పుట్టినది నొక యెట్టి నొకెనియభిమాతమునోట రామగోత్రం

డు మరలి వచ్చునాకు నుంచుము వింధ్యచలకానన హృదయ నీచంటి గూని ప్రి

శ్చివ్యపంతురాండ్రు సంపరింప దగినవి కావు అని చెప్పినను నామె చెప్పి యు

త్తర మీశ్రమమునకు వ్రాసియున్నది విస్తరించిన శోకిండు దేవదత్తకి నుకె నేను నె

ప్పలేకుంటిని (అని పత్రికవశరథునిచేతి కిచ్చి తాను బోయిన పేద్రును)

చాచు—(చూపుచున్నాడు)

చ. జనకుడు సర్వరాజనరచారులకుం దగుఁగాక మామగారు

రను దెలుగంటి కేని సభ రూఢిచహింతురుగాక రామచంద్ర

గ్రుసచరణారవిందములు నోముచు గానలలో బరించు నా

మనముర నన్ను సంపరింప మామలు దండలుం జేయనేర్తుకే.

చాచు—అత్తీ! చూపుచు ముర దుఃఖమాచుకొని?

గి తమ్ముకుఱ్ఱుడు లోడురా దరుణిరోడ, జనకునానతి నడవకెం బసెనప్పత్తు

కథను ముదముదపలసినకాల మున్న, బలము జూర్చునె పాపిలోచనము లకట.

(అంతరిక్షమున)

క. పాపములయ్యె రాక్షసులగునెము రాక్షసులైన నిల్లము
స్వీకరు నక్షసింప విడిచి యేగిత లంఘనమునాన గావం
నెలుల యిట్టివాడను కులకీర్తిలునల్లల బాలయే ప్రమా
దాననభంగకామ లగునాత్మజు లేలాకొ వేపు కేనియెన్.

స. — నారాధ్యుడ్రుచు రాజవిభూములు విడిచి తాపనమేమునెన్ కేనియె
నా! యీమ.

నాన విద్యుచ్ఛక్తిసాగించి విగురున చంద్రుడు.

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

క. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

స. — నానెలుల జేసి నిర్బంధ గణగాలు పులు నిర్బంధ నిర్బంధ

నీ స్వప్న చీమలై పురికొనిన నాకన్నాటి వానపాంగిన నున్నానమ్మ
 బ్రతికేయో నీకును నాకుం గుని మాపు సంతతిం. నీచిన్నెనుజపురా దేవరూ
 తారికా మాటలు కాల్గింపు మిడి నైన గండు నాతోడ బాపురమ్మలూ!
 చలించుచు నామీద దాత్యూహి నీను నాయాత లేదింక లీలాశుకంబు
 యనుచు బ్రత్యేక వసుగి పెంచిననున్న, పుత్రులను కేతనిను రుచుం దైనమునకు
 సెలవు గోరిన సీత పల్కులు ననున్న, పౌరజనములగుండియ ల్వుగుల జేసె.

కైక—మాజానకికి శ్రీకృష్ణులనున్న నెంతో యాచరము.

వామ—దాని కేమి యిమాట విరుగు.

చ. అడుగుల నంటి నచ్చుప్రియశంసకుం జూపెను బంబరంబు పెం
 బడి జనుడందులేడి బతిమాల్ మరలెన్న జిల్కమాటకుం
 బెడబెట్టుకొన్న నన్ను బ్రసవీసుతచర్మలు విన్న గన్న నె
 వ్వంచు జనునెట్టె డెచ్చెడు కృపాపరుడై కుయినెట్టె డిప్పరిన్.

దశ—తరువాత దరువాత?

వామ—దేవా! యిమాటలకేమి, యిమాటలు చెప్పిన బండుమీద గారము
 జల్లనట్లుండు నని యేజెప్ప సంశయించుచుంటిని.

కా. క్రిడోద్ధానమ నీకుమంగళము ని న్నితొంతునోడోలికా
 క్రిడాగారమ నీకు భద్ర మనురక్షింజూపు మేనాటికిం
 గ్రిడావాపిక నీవు మిమ్ముల నెకేరిం జూచునో చూడదో
 క్రిడావస్తువులార మర్చకుండు కేర్పింజూచి మీజానకిన్.

దశ—హా! రఘుకులభద్ర! రామభద్ర! అట్టి దిలీపవంశమున కేలయివివరించ
 రితము!

గీ. వసుధ యేలుచుండె నహ్వరే! దశరథ, తృధవుండు మూడుగాళ్ళునుసలి
 తీరకంతుండైన శ్రీరామచంద్రుండు, కానకేగుచుండె గాంతతోడ.

వామ—సఖా! భూదేవేంద్ర! మీమాట లటుండ వనపౌరులకు రామచంద్రప్రవా
 సదుంఖ మెట్లు చల్లార్పగలము!

ఉ. అక్కడ బౌరకాంతల సమాజము తొమ్ములు బాచుకోవడిన్
 ముక్కలుగాంగ హారముల ముత్తైము లూడుచు బాష్పచక్రితో
 నొక్కటిగాంగ నేడ్చు మెడలూపగ తెక్కల దూర్చి వీక్షన
 ద్విక్కల నున్న పంబరపుం బడులు నెక్కువవంత నేవ్వెగిన్.

చా—(అట్లా గన్నులొడిగి)

గీ... అదేమి కనుకము ననునదియెడలించి, మనలెవరెడకు ననువులాభ
(సంతాపముననుచు) ఓం...చునని? కానూ!

అయ్యో నె నుంచికాంత మనుచోపలమురామ, చందనము నాకు బిల్వల మయ్యె
(నామక పురి లోక బాచి) సఖా! రహవారం దరువాత?

చా—నేను గూడ పెట్టుచున్న నని పట్టుపట్టిన భరతునకు నిబహుకాయగల మి
చ్చి నందిగానుమున నీవు పూజించు చుండుమని యానతిచ్చె. భవత్పావిత్ర రాజ్య
రక్షణంబునకై చిన్నతమ్ముని సహాయునిగా నుండుమని యాజ్ఞాపించి సుమంత్రుని
పెంట్టించినాని సీతాలక్ష్మణులతో నీకొడు కడవిరి బోయెను.

(పిదప సుమంత్రుండు పోవేరిమచున్నాడు)

సుమం—అర్యావర్తా దేశ గురుక్రమించి దక్షిణదిశకుం బోవు రామభద్రునిజే బ్రతివ
దంబునను ముట్టించుచున్నాడె నయ్యెనాడె నయ్యె బాలహారము తీర్చి యున్నాడు గా
వించి ముట్ట నయోధ్యాగృహముం బ్రవేశించితిని. ఎక్కడరాహుళంబు గాదు నిర్దమ
మండ ముల్లి చచ్చుతో శేడో (యి యాలోచించి రాజప్రేమమును గుర్తించి)
ఒక దేవేంద్రదళుండు నచ్చియే యున్నాడు (అనిగమిపించి) మహారాజా!
బాబుము బయలు, బుద్ధరకాంతాచంద్రుని యగు రామభద్రుండు సుమంత్రునిదా
రా నమస్కరించుచున్నాడు.

చా—(నోటమాటరాతి గానినది) నామిల్లగానిది చనవాసమితము సంప్రద
యించుచు.

చా భద్రులు—సీతాలక్ష్మణులసమేతంబు గుగు మారాహుళ ప్రసక్తికై గుశలమా?

సుమం—ఎరిరిరిరియు బనుల కాంక్షించుచు లగునో వారిమశల నుడుగలెనా.

చా—అథా! సుమంత్ర! నన్నెల ననవాసచరిత్రును చింతల తెల్పము?

సుమం—దేవా! అయోధ్య నదినిది పెంపలుకొని చెప్పునమా? ఆకర్షింపుము.

చ. నదికలవాటుగా నడచునానిగలిం బురి దాపునందనా

ల్లగుగులు కోయి యింత మన నయల బోదగునుల మెంపయం

నిద్రగన నూరినీమిప్పురూకృతి భోమిమమారి ముగింప

ముండు రెంకలంబు నీను బుర్రోయటగు గతమయ్యె భోవరం

రామభద్రులు—అట్లే! అట్లే! మిది కట్టిపంబు లగు తీరాభవనాంగణంబు లెందు

ను నిడుటల పలుక నయదాపు బాగు క్రియ నభవనంబున నా భోములపూజ

పోయినా!

దశ—వాతి నవలని పనియేమి! పైచుము నిద్దయుండఁడు, తరువాత?

సుమం—పురుషుని పుత్రజేతముకిక్రిమించి పోయినపిదప.

గీ. దుష్టమాయములై కళాగిరి నున్నందుఁ, బానిమికాన్వ కన్యసడుచు నదుగ
నొప్పొసని యన్నోపియించి యగ్రాత్ర, లక్ష్మణుఁడు కలగలమున నిలిచె.
దైవ... ఎటులైనను లక్ష్మణుఁ డవసర మెఱిగినవాఁడు.

సుమం—మఱునాఁడుదయమున నాకుశస్థలమునుండి నడువ నారంభింపఁగా,

గీ. కుశసథుండు చూచుకొని మెల్ల నదువుము, పైనఁ గప్పికొనుము పైటకొంగు
యెండు స్రుబలునంచు నేనుచు నేర్పిరి, పథకసతులు సతికి బాటనడక.

ఇట్లు కొన్ని దినములు నడిచి క్రమముగా గంగాతీరమునకుఁ జేరితి మని నిశ్చయించు
కొనుముండ మాగ్ధాయాసపరిత్రాంత యగునీత యచ్చటనున్న చేలకాపరులగు కన్య
కలం జూచి స్త్రీస్వభావములభంబగు చాపల్యమునఁ ద్రోవయడిగిన వా రిట్లనిరి-
ఉ, అల్లవె పంటచే ల్చిలుక లవ్వరిశెన్నుల పైనవ్రాలుఁ బై
నుల్లసితాబ్జ మొక్కచెఱు వున్నది నాఁ గటి నిల్వచాటులం
చెల్లెడఁ దుంగతావు లాలయించు పొలంబులు కొన్నినాటఁగాఁ
దల్లి సమస్తభక్తజనతాపనివారణి గంగ గన్నడున్.

రాజభార్యలు—మాపురాణశ్రవకురుం డగు భగీరథుని కీర్తిపతాక యగు గంగ వృ
త్తాంతము ముసలిజడదారులు చెప్పఁగా వినుటయే గాని మేమెన్నడును జూడలేదు
ఇప్పుడు మారఘనుటంబ మాగంగాతీరమున నున్నదా? తరువాతఁ దరువాత?
సుమం—తరువాతఁ బొద్దు గుంకివేళకు గంగ యొడ్డునకుం జేరి దాటుటకై నావ
యెక్కిరి.

కైక—భగవతి! తల్లి భాగీరథీ! భగీరథునిపేరు తలఁచుకొని యైనఁ బుట్టింటివై పు వా
రిని సుఖముగా నవ్వలియొడ్డుఁ జేరువుము.

దశ—(తొందరతో) సుమంతా! నావకుఁ గర్ణధారుఁ డున్నాఁడా లేఁడా?

సుమం—దానికేమి లోపము! మనలక్ష్మణువకు మిత్రుఁడును నిషాదాధిపతియు నగుగు
హుఁడేకర్ణధారుఁడు.

కాస—తరువాతఁ దరువాత?

సుమం—ఉ. అంబురుంబు స్వర్గవసుధాతలలోకము లొక్కమింపఁగా

సంబుజవై రియున్న మదనారి శిరంబున నాటలాడు లో

కాం : నభావహంత్రీ నమలాత్మ నమర్త్యునిం దరించిబా

స్వాయివు గ్రీన్మం దాపసుల యాశ్రమభూములు చేరి రందఱున్.

గా. భాగ్యులు—అన్యుయ్య! ఇస్పటికి మంచిచోటికిఁ జేరిరి. తరువాత?

సుమం—పిదపఁ బియాగకుఁ ఒడమటివైపుననుండి పోవుచు నొకరాత్రి గడపి వేగి
యమునానదినిదాటి చిత్రకూటపర్వతమునకుఁ జేరితిమి.

దశ—దేవీ! కొనల్యా! చిత్రకూటారణ్యము సుఖమారాంధ్రుని మనసీతపండివారు
నడునందగినది కాదు సుమీ!

సుమం—గీ. నచ్చి యులపంబు నేసినపర్వతాల, యంచు సౌమిత్రినీతఫలాదికంబు
లారగించుచుఁ గొన్నినాళ్లట ననించి, రితరగోష్ఠులఁ జుట్టాల నెల్లముజచి.

హరియును నచ్చట—

ఉ. నారలు కట్టి చీర లశనంబులు దుంపలు మంచిపండువ
జ్యోరము లిట్టితోళ్లు శయనంబులు కొండగుహల్లు రేశ్వరా
గారము లుద్దిభూములును గాననభూములు నాటచోట్లమీ
వీరవరాగ్రహార్తి కటపీఠహస్తానికి రామమూర్తికిన్.

దశ—ఆర్యా! ఎంతపుణ్యమో! మనీత వనములయందును గృహిణియై కాపు
రము చేయుచున్నది!

సుమం—ఇదిగో యింకొకమాట చెప్పుచున్నాను.

ఉ. నందిఫలంబు లేటి యబమానికి ముందుగ విందొసంగి శే
పించినపండ్లు లక్ష్యజానీచేత భుజింపు మటంచుఁ బ్రేగి
లించుచుఁ బచ్చిపండ్లు రుచిలేనిఫలంబులు కొన్నితాను భ
క్షించుచు నారితేజిన సుశీలయన న్వ నుండె నీతయున్.

కొన—మహారాజు కడుపునఁ బుట్టి యీదరిద్రసంసారకృత్యము లెన్నడు నేర్చుకొం
టివమ్మా కొడలా!

దశ—దేవీ! ఒకరు నేర్పనేల? అన్నియు దైవమే నేర్పును.

సుమం—ఈమాట యలకింపుఁడు? హృదయము కఠిమమువలెఁ గాలిపోవును. మార్గా
యాసకరము లగుప్రయాణములయందు.

ఉ. వేటకుఁబోయి బిట్టలసి వేఁ జనుదెంచిన నాథుఁ జూచుచు
బ్రేట చెజంగు జాఱంగ గుబ్బలన లేచి బుజంబుమీఁ ది వి
బ్బిటలు నందిపుచ్చుకొని యేకటఁ గొమ్మలకుం దగిల్చి తా

బోటియొనర్చుపేవ తలపోసిన నబ్బిమొనర్చు సేరికిన్.

దశ—తరువాత?

సుమం—జానకి నవహరింపఁ దలంచిన విరాధప్రేముఖులఁ జంపియు నీతశరీరమును ముక్కుచేఁ జీఱినకాకి నేకాక్షిం జేసియు నాయాశ్రమభూములు నిష్కంటకములు గాఁ జేసి దక్షిణదండకారణ్యంబునం బడి పోయిరి.

దశ— సుమంతా! క్రొత్తకోడలు నీతయొక్కయుఁ గుట్టివాఁడు లక్ష్మణుని యొక్కయుఁ బ్రథమపథికత్వము నామదిని వివశముగాఁ జేయుచున్నది.

సుమం—విసశునిగాఁ జేయక యానందపఱచునా యేమి?

గీ, అలసి కూర్చుండుతఱి నాథుఁ డవఁజాలె
యలసియును దాను విసరుఁడైతాంచలమున
పశ్చలత్మణుఁ డంఘ్రిసంవాహనంబు
వరుసఁగావించు నలసట వడక తాను.

రాజపత్నులు—దేవా! ఆగర్భశ్రీమంతు లగునీతాత్మజుల కీపథికజనయోగ్య మగుగురుజనకుశ్రూష యెట్లవడినదో!

సుమం—మహాభాగులకు మంచిపనులు నేర్చుకొననక్కఱలేదు.

దశ—మారామభద్రునకు జానకికంటె లక్ష్మణునియందే యెక్కుడు దయ.

సుమం—దేవరసెలవిచ్చినమాట నిజమే.

గీ ఘోరకాంతారములలోని దారులందుఁ
బుడమికానుపుతోఁ గూడ నడచునపుడు
బాష్పసంరోధయత్నసంపాతయైన
రాఘవుఁడృష్టి భ్రాతృపై వ్రాలుచుండు-

కాని, నాకీవ్యాపారము దలంచిన రాముని మీఁద మిక్కిలి కోపమువచ్చును.

చ నగములపొంత దారిఁజనునాఁడు శుమారుఁడు ముందుఁ గొన్నిలేఁ
జిగురులు రాల్చుచు న్నడువ నీతయుఁ బాదములంచు నల్లచి
మృతగ నుసురుసున్నరంచుఁ దనమాటునరార దెగఁద్రిష్టరాముఁడొ
క్కగడియ నిల్వనీక మొనగాడగుచుం బవలంతయున్వనిన్.

తరువాత నిట్లు నడచుచుఁ బోయిపోయి.

గీ, అజగరశ్వాసభీతమృగాంగణంబు, హరినఖిగర్జన దంతావళారవంబు
నశనకందార్ద్రశబరఖాతావలంబు, వింధ్యగిరిఁ జేరెరాఘవోద్విగ్ధపుండు.

అయ్యో! నీవు మృత్యువునైన నాపించుటకు ప్రయత్నము మాకోడలు భయంకరముగనుటో! యోధులను సైన్యాలచే జంపరాదనిప్పుముల నెత్తురనుభ్రాంతిచే నాలుకలుచాచి పిన్నత్వములచే నాపించు పర్యరాగములును గల వింధ్యారణ్యమున నడుచు చున్నదా! హా! హరదైవమా చాలు! జాలు! లేయనఁటిదోదెరు గబతుండా భూతమటరా! రాగునటుండుమును ననను లోఁ గాపాడుము.

ఉశ—గద్వికైన మరనివాడను నేనేమిచేయఁగలను? మాలతీపుష్పచూల దృష్టిచే గ్రుచ్చుచునున్నది.

సుమం—మహారాజ! ననములలో నిట్లు కష్టములపాలగు చున్న జానకియు.

ఉ. కొండలుమాచి ఛీలినడి కొంపాడిల సునదోయి మూయు నో

కొండి భరింపలే కలసి యెచ్చటినిన్ను గ్రావబోవుఁ గూ

రచ్చాడఁగఁ జెట్టుచెట్టుకడ కొయ్యనఁ జేరుచు నిల్చుఁ గాఁపురం

బుండఁదలంచు రమ్యముగ నున్నననంబుల నెల్లచోటులన్.

దేవా కష్టతర మగుకొకమాట విన్నవించుచున్నాను.

ఉ. నీరులు లేనిచోట ధరణీసుత దప్పిక మూర్ఛవోషశో

కాలసచిత్తుఁ డైనతనయన్నను వల్లని చెప్పి మాలుదా

నీలతయాకులందిగిచి నేర్పన దొన్నెలుగుట్టి తమ్ముడే

వేళను నీటిచోట్లు కనిపెట్టి జలంబులు దెచ్చునచ్చుగన్.

(అందఱును నిట్టూర్పునిగిడించుచున్నారు.)

కౌస—నాయనా! లక్ష్మణా! ఇచ్చటికిరచ్చ, నీపాదపద్మములు శిరసావహించును?

కైక—సఖి కౌసల్యా! రాముఁడెక్కడ లక్ష్మణుఁడెక్కడ? సుమంత్రుఁ డెక్క

డనో జరగిన కథను జెప్పుచున్నాఁడు.

దశ—నాకివేమియుఁ జెలియవు, విషాదసమద్రములో మునిగిపోవుచున్నాను.

కౌస—రఘువంశమునఁ బుట్టి మీవలె నెవ్వరు వింధ్యారణ్యనివాసదుఃఖమునుభవించిరి రా కొడుకా!

సుమి—అయ్యో వెట్టిదానవు, వాఁడందఱు రామభధ్ధులఁటే!

కైక—కైకమాత్రము ప్రతినగరములో నున్నది. అందఱి నోళ్ళలోఁ బడినది.

కౌస—తరువాతఁ దరువాత?

సుమం—తరువాత.

సు, అరుణద్యోతము పక్షవతాశ్చదలతుల్యంబైన కాలంబునం

నీ నేరటిపాడు బట్టలమున స్వేదన నిండించి ము
నవ్వనన్నే జిగురులుల నుంచి యాసాడించె సోమిత్రీ యా
దరమొసాగెగఁ బూలపాన్వొంటి సీతారాధువాన్ముగిన్.

దశ—(పాదకరుణముతో) దరువారఁ దరువార?

సుమం—ఇట్లు కొంతకాలమేగిన పదప.

గీ. కడలిదేవేరి ప్రియుమకరుని బిడ్డ, గిగురులకు బంతాక శ్రీవింధ్యగిరికి గరము

కరిగిటాబుంతిరావంటి రానిపించె, నర్మదానది దినకరాస్వయంబ కటట.

దశ—ఆర్యావర్త వక్షిణాపథములకు బోలిమేర యగు నది యిదియేనా?

సుమం—పురువార నన్న పటినుండి మరలిపొచ్చునిరి. నేపోనని కోపగించినను మీమీ

దనొట్టుపైకొని బలాత్కారముగా మరలించిరి.

క. మాతండికి నుంచనమన, చేతులు మొగిడించి ముందు చెప్పునునియెంచ

ర్వాత నొక యెటుగట్టగ, నీరనుబాతుండు కంట నీరము పెట్టెన్.

కొన—ఆర్య, రాముని వదలి వచ్చితివా యేమి?

సుమం—తల్లి, మనలనందఱను రాముడే వదలెను.

కొన—తరువారఁ దరువార?

సుమం—ఉ. తీరతలంబునం దిసుములిన్నెల నేరటిచెల్లతోఁపులం

దీరములందు బట్టపవలెల్లను బిచ్చుకగూళ్లయాటచే

జాతీచి పిచ్చిలోపలవిసంస్కలదున్నధనర్మదాపగో

త్తారణ మాచరించె వసుధాసుత చూపఱు లెల్లనేవ్వగన్-

సుమి—ఆర్యా! నీకెట్లు చెలిసెను?

సుమం—నేను వారల నవలోకించుచు నీవలయొడ్డుననే యుండి యారాత్రీ గడపితిని

వారును నది దాటియవ్వలియొడ్డున నారాత్రీ గడపి మఱునాఁడుదయమున—

చ. కడవలఁ బోసినట్లు కడగన్నుల నీరము జార్చునన్న నా

యెడయును జూచుచుం జనిరి యింకగుమాటలు చెప్పుకొంచుంగా

ల్నడ నలదక్షిణాటవికి నర్మదయావలియొడ్డునుండి నే

నడిలుచుఁ జూపు మాచువఱకాడనవంకకుఁ గాంచివచ్చితిన్.

దశ—నాయనా! రామభద్ర? నాకుఁ బ్రియమిత్రీమును మలయాచలవాసియుఁ బక్షి

రాజుఁ నగుబటాయువునుగూడ నన్నేడిపించినట్లే యేడిపింతువు గాఁబోలును.

(తరువార నాకనమునుండి దిగుచు రత్నశిఖిండుడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

రత్న—గీ. ౧. చంద్రహాసాని దెబ్బదే జావుపప్పి

౨. మేలుకొంటిని మింటితెమ్మెరలచేత

దృ—సుమంత్రా! ఇంతకు మనపిల్లలకు మార్గహంతయు శుభప్రదముగ నున్నదిగదా? సీతకేమియు శకునలోపము రాజేదుగదా?

సుమ—చేవా! మనరామచంద్రుడే యందఱికిని శుభశకునము. జడదారిముత్తెరువు లందఱు నచ్చి ముద్దుపెట్టుకొని దయాకాతుకములతో మనసీత కిట్లుపడేశించిరి.

“హాతురా! విడచారాజనందనీ! పతివ్రతాశిరోమణి! ఆరణ్యప్రదేశములు కొంచెము జాగ్రత్తగా నడువఁదగినది. కాళ్ళునొప్పిపెట్టినను రామచంద్రుననుసరించియే నడువుముగాని విడువకుము.

ఉ. కొండలనుండు నేన్దులెలుంగు ల్గహలోఁ బొదరిండ్ల సింగపుం
దంచములుండుఁ బెంబులదండులు మేఖలనుండుఁ బెట్లయం
దుండును గొండముచ్చులు మదోర్ధతవాతులభిల్లనుండులం
బుండెడిచోట్లు పెక్కులు వనోర్వికతోరముగాక యుండునే.

ఓసీరధ్వనువాసిని! ఇంతియెకాదు—

ఉ. తంపరమాని ముండ్లపాచదారులఁ బయ్యెవ వ్రేలినీక ము
న్యూపిటి రాలిగొప్పలు కనుంగొనుమా విటపంబు లడ్డమై
నం దలవంచుమా యడవినాగులుపుట్టలు చూచిపోవుమా
సుందరి! దావనహ్ని గలచోట్లను గుచ్చెల లీప్సఁ బోవమా.

రత్న—గీ. ౩. వ్యోమమార్గమృనుండి వాయుగతిచేతఁ

౪. దివిరి దిగుచుంటి తెక్కులులెగియు నేడు.

(అలోచించి) ఇట్టివాడనయ్య—

గీ. నీరెడవకుండు తామ్రపర్ణిజలంబు, లందుతెక్కులు దడిసిగతాహిపాశ
ములుగఁజందనధాత్రీజముల నొనర్చి, పక్షిరథుఁజేరితి జటాయుపనుపుఁ జేసి.
కావునఁ బూజ్యుడగు దశరథుం జూచెదను, (అనియెదుటఁ జూచి) ఇతఁడే దశర
థుమహారాజా! ఎవఁడురా యక్కడ?

గీ. బాల్యమిత్రుండు గృథ్రాధిపతియు నగుజ

టాయునకు నేవకుండాజటాయు పనుప

నచ్చె రత్నశిఖండుఁ డన్వక్షి యనుచు

దశరథున కెఱిగింపుండు త్వరితముగను.

ಪ್ರಶ್ನೆ - 'ನೀನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದೆ?'

అందుచేత (అంతర్జాతీయ సహకారమును) దాహించుట అవసరము.

సరి--అవును, పుస్తకములు చూపు సుఖముగా ఉన్నారా?

సత్యం --- విశ్రాంతి --- సమయ ప్రసక్తియున్నాడుగాని స్వరూపమునలేదు.

సర్—నా యనా! కూర్చుండి సదస్యముగాఁ జెప్పము. నీమాటచేఁ బాలవ్యాసముల సదుచితముగ నున్నది.

చిన్న—ఒక నాటకమును చూచుచునఁ గాననభ్యుపాసకముగి యైలవడవలగునట్లు లన్ని
 యుఁ గిన్నెరు ర్వాణినిగట్టగా నేర్పుచు నేలవయగు చికిర్యును నొడ్డును విప్పి
 యిట్లు విన్నవించెను:—ప్రాతర్నంద్యునందన మాచరించుకొని జానకీలక్ష్మణుల
 తో నుటఁబ్రారంభించిన రామచంద్రుఁ డున్న సుయమున—

ఈ, చేనా వెనుకండుగాల్చి పనులించిన యిగ్గునిచాపమో చల

ద్రోహణగోత్రమో! యని క్షత్రాహలచత్తమశస్క తౌమి సు

దేహము చెంది తాపససతీమణులందఱు గుంపుగూడి కో

లాహలమాచరింపగఁజెలంగెను బంగరులేడియుంధరన్.

రెండు ద్వారములు జానకతో కేత్రములను సంతుష్టిపఱపుము, దీనిం జూడఁము చూడఁమని యాప్యగముం జూపి యిటనియె:—

ఉ. చోనలు తీర్చి రత్నములు గుచ్చినభంగి శరీరకాంతి న

అక్కడ నింపి)చాపదుచిలీలలు విస రింగునఁ జేయుచుం

ద్రోవల వెంటవెంటఁ బడి తోలుచుఁ దాపసబాలు రింపఱుం

బోఎగ మింటమంటబడిపోవుకురంగముఁ జూడు మంగనా.

తమ వాత దానిం జూచి లక్ష్మణుఁడు విప్లవనియె:—తల్లీ! జానకీ! మాడఁబెరినవగు
ను, చూడుము—

గీ మరకతమయంబు పొర్చున్యుగ్మగులు కాళ్ళు, పల్లనంబులు ముత్యాలబంధిముట్టై
కనులువై డోర్చుచుండుములు కనుమదీని, చర్మవనలనుమగుల నాశ్చర్యపటచు.

కౌస—తరువాత? దరువాత?

పల్న — విచిత్రచన గలయాయుష్టితోలునం దభిలాష వాడమియున్న నీతయింగితంబె
ఁగి రామదంధ్రుండు ను దత్తనరక్షణార్థము సౌమిశ్రించి తాను దానివెంటఁ
బోయె. కొన్నిఁమిషంబుల కనంతర మన్న రాఘండుటఁగాంచి యాయచ్ఛత భూ
తమువలన నేమియపాయము వచ్చెనో యని సౌమిశ్రయు సభూనికం దాపనకాం
తలకఁగ్గులచి రామునకేషింపఁ బోయెను

కాన--నాయనా! లక్ష్మణ! మాణిక్యరంగిముఖులకు సీతవొక్కతెను కాంతామున పులి పోకుమా!

సుమం--దేవీ! యిది జరిగినవృత్తాంతముగాని జరుగుచున్నది కాదు.

దశ--తరువాతఁ దరువాత?

రత్న--క. ఆకర్ణాకృష్ణగుణం, బాహోదండమున బాణమమరిచి రాముం

డాకాంతాఁయున మా, యాకృతి యగులేడివెంట నరుగుదునుండన్.

దశ--(ఆరులభావముతో) అప్పుడేమి జరిగెను?

రత్న--క. సురవనతల నెంపజేసో, చెఱగొని పలుతిట్లువడియు సీతాదేవిం

పరల్చిరెఁ బుష్పకంబు, సురసైరి దళాననుండు సురమామునన్.

దశ--రామురా చాపమురా?

క. అతిరాక్షసభుంధనసం, డితములు నాయగపగములునేఁ డాల్పంకా

పతిపదిలెలును పెంజి, ఆతరులు గావింతుఁ గాల భక్తి పఠింపన్.

(9వీ లేవఁ బోవును)

సుమం--దేవా! యిది యశోక్రాంతరీభ్రమ గాని బాహుప్రయోగి కాదుమా!

దశ--(హాస్యపరి) అదౌగ్య యుండుకృష్ణము! రఘురాజవటుంబమున కింకొకకళంకము కూడఁ దటస్థించుగా దేమి! (అలోచించి) ఆమాయావృష్ణము గూడ మా గూఢాయుధమై యుండును.

క. ఆనూయలేడికడఁపున, రాముం బెట్టెదనో లేక రామవికలతన్

నామతి నిర్భాగ్యులై, యామెయిం దలపోయునో, యనేకవిదగుల్.

సుమ--బానకీ! అడవిలోనై సుఖముగా నుండక రాక్షసులచే హరింపఁ బడితివా?

మాలవైన మింపుమునుపే హాలాహలము మ్రింగియున్న మాకడుపుల మఱింత చిచ్చు వేల్చెనా!

దశ--కైకేయాదుర్యోశోంకరమునకు చెంపెన యాకు నూడ బయలుదేరినది.

దశ--(తెలుతెలవోవుదు) తరువాతఁ దరువాత?

రత్న--ఈవృత్తాంత మంతయుఁ దనభృత్యులవలన విని బటాయువు గృధ్రకపోతినై నృములతో రావణున కడ్డపడం దలంచి మలయాద్రినుండి బైలువెడలి.

దశ--బాగు బాగు చెలికాఁడా! స్నేహమునిలిపితవి నీకోడలైన నొకటియు నా నోడలైన నొకటియునా!

రత్న--గీ. ఏవి మూసిన వికలంతులెనయు దిక్కు

లేక పప్పు బియ్యము లేనందున జనము

గట్టికొట్టెను పుణ్యమియు నాకసంబు

గట్టున జటాయు వానిశకంబుగఁగాకె.

దశ—ఁగూర్చి నపహరింపబడును నాకుఁ జెలియు ననూహ్యమొదగునగు జటాయువు
పరాక్రమము నాకుఁ జెప్పవలయుగా.

రత్న—ఇట్లు తాఁకి గృధ్రరాజుగూర్చినోర్జితముగ నిట్లనెను.—

ఉ. వచ్చినోరి! నేమలమువాసి నన్ను బహిర్యుచుండు ని

నుచ్చుచుండెను లే దిది ననుమానము తాల్పము చంద్రహాస మే

చెప్పెను నున్నదీపులుగను లెల్లను మాంసము మీఁగి యాసచే

నవ్వుగ నేడు నీతలల యందలిరత్నములేఱు రావణా!

దశ—ఓహోహో! సాటిలేనిబలమే చూపించెను?

కాస—భగవతి జయలక్ష్మీ! మాజటాయువునం దభిమానముంచుము.

రత్న—పిదప ననూహ్యగుమలవంశమునయం దుదయించిన మే మందఱమును చాత
జటాయువున కడ్డపడితిమి. యుద్ధమునుబొరంభమాయెను.

మ. కనులు గర్జములు న్నలాటములు పక్షంబుం దలల్పొన్నగా

దనుజాధీశునిమేను పక్షిపతి వాతం జీరుచుండంగ వెం

టనె తస్మాంసము ముక్కముక్కలుగ నోటంగ్రుచ్చి భక్షింపసా

గెను గృధ్రాంబులు రాంబులుగను లతిభక్తి నేనినగ్గించుచున్.

పిదప సమస్త పక్షులచేతను నాకులీకృతుం డగురాక్షసరాజు చంద్రహాసము ధరించి ప
క్కులనెల్ల నుక్కడంపఁ జొచ్చిన జటాయువును విజృంభించి యోహటింపకుం
డని తలపడెనంతట నాపత్రిదానవనాథానోన్మనంగరమునందు—

గీ. పక్షి కంఠుని కత్తిచే వాటుపడని, చోటు తిలయంత పక్షిరాజునకు లేదు

పక్షిపతిముక్కుచే బోటుపడనచోటు, నావగింజంతలేదు దశానననకు.

కాస—భగవతి సంగ్రామలక్ష్మీ! మానీతనుబందియనుండి వదలించుము.

దశ—తరువాతఁ దరువాత?

రత్న—తరువాత మాయొనయుం డగు జటాయువు—

గీ చంద్రహాసక్షతినైన జడియకప్పు, డాకసంబున కెగసి యల్లాడు మండి

దిగ్దాంశములతోడ దీటు వచ్చు, గోరులుపదింటఁ బదితల స్త్రీరివైచె

దశ—బాగు బాగు గరుడాగ్రజా! మేలు మేలు సూర్యసాధి! రత్నముపంటిగొడు.

దను బాంధవ్యపును గంటివి! తరువాతఁ దరువాతి?

కౌ. .... యెందులకు బెదిరికొనిపోతి నొకఁ డెవఁడొందుచున్నప్పుడు దేయవలసిన సా
హాయ్యమునంతయుఁ జేసెను. ఇంక నేమిచేయఁగలఁడు!

రత్న - తరువాత.

గీ. కత్తి వేటునఁ దననానికాపుటంబు, తెగియుఁ గత్తిని మొక్కవోనఁగనొప్ప
నదియె మెడనాళ్ళు గ్రుంపఁగనవనిబడియె, తలటబోయిపీసన్నితాయువగుచు.
పట్టు కంఠతపాఠిబుండగు నీచెలికాఁ డీయపల్చినుం బగువారికా నమ్మి చె. 'సఖా
దళధనుహారాజ్య—

గీ. తరువాతనుబాగు సుసంతానమునకు దాన్

యశము చెడకుండు మైత్రీదనముగుణమున

బోధి నామధేయమునకు దళమునుచేర

దీనముం బాసె నీవు లబ్ధింపకుండు.

కౌ. —దేవా? రాక్షసులుగలమునకే కాదు యదపుటలోనున్న మిశ్రులనుగూడ
ద్రోహము చేసితివి.

సుమి — అడవిలోనుండువారికే కాదు బుగమందొకరు నని చెప్పవలయును.

రత్న — దేవా! నాగు నెలవిమ్ము నిజమలమలాయమునకుం బోయెద?

దళ — నుంచెది పొమ్ము.

రత్న — (పరిక్రమించి నిస్క్రమించును)

కౌ. — ఓ యుర్రకోసలనరేళ్ళరా! ఇంక రాఘననంశ మేమికావలసినది?

దళ — (విచారముతో) ఏమి కావలసినదో నాకుఁజెలియదు. నామనస్సుచూత్రము —

గీ. మేదితోత్పలరునిమీఱు మిహిగపుత్రీ, జలము గంగోదకముల నెచ్చుటనుగలనె
నట్టిపుణ్యతీర్థంబునఁ బ్రాణిఁ బాసి, యందఁ గాంగోరు వాసవాధాననంబు.

(అందఱు నిస్క్రమింతురు)

—*గద్య.*—

ఇది... ప్రీతిరుపతివేంకటేశ్వరకవిప్రణీతంబైన యాంధ్రబాలరామాయణ నాటకమునన్
పంచమము

బాలరామాయణము.

స స మాంకము.

(పిదప వైతాళికుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

వైతా—(నాల్గుసేసలు పరికించి తెరవంకకుఁ జూచి) ఓహీ! చందనచందా! తెల్ల వాటివదిరా! నిద్రలేమ్ము. శస్త్రశాలవిడువుము.

చ. తగరపుఁగాంతి తారశిలఁ దారకతెల్ల ను నల్పసంఖ్యగా
ముగిసెను దివ్యైలుం బసుపుమోటికలో యననొప్పెఁ జంతురుం
డగపడెఁ దారదీయఘటికాకృతిఁ దూపుపుమింటిదాయయుం
దగియెఁ బురాణమద్యసనుతామఘరం బగుదాలుపెంపునన్.

తెరలో—అర్యా! కర్పూరచంద! ఇదిగోనిద్రమెలఁకువచ్చినది. లేచుచున్నాను—

కర్పూ—ఁదారా! ఏమినియుత్సాహము! మంత్రశక్తిలేని రాజును లాఠికబ్బరులు

చూడని కవియుఁ దైవారము చేయని వందియు నెందులకును బని? రారు సుమీ

దెరలో—అట్లయిన నీపక్కనుండి లేవకయే కన్నులు మూసిగొని కైవారము చేసెదను.

కర్పూ—ఇది నీయం దింకొకవిశేషము.

తెరలో—ఁదాను సత్యమే. సరస్వతీప్రసాదమును బ్రత్యక్షము చేయఁగల బ్రాహ్మము హూతకముగదా?

గీ. దీప్తిదోలఁగెను నంతఃప్రదీపములకు, వికసనముఁ దప్పెఁగావత్రుంపినకలువయు

నాలసాలలు జనరవవ్యాకులమ్ము, లినుఁడు క్రానేయుఁ బ్రాగ్దిశ నింక వేగ.

కర్పూ—ప్రాతఃకాలవర్ణనముతోఁ బనియేమి! శ్రీరామచంద్రుని నుతింతుము. ప్రభుస్తోత్రప్రాతమే కదా వైతాళికులకు న్రతము—

చ. దినమణివంశమౌళి జగతీత్రయికి నృణిపూస గాధిభూ

మునికి వటుండు తాటకను మొత్తినవాఁ డలకొసలాత్మజా

మనమునకుం బ్రహ్మోపము రమావతి మారటమూర్తిక కీర్తికాకిం

గని యగుఁగాత రాఘవుఁ డకారణమిత్రుఁడు భక్తకోటికిక.

తెరలో—సఖా! కౌసల్యాగర్భ వారాశి రాకానిశాకరుం డగు రామచంద్రుండు—

గీ. ఎవని ముక్కుంటి నెగ హరియించె మదను, బ్రహ్మమూర్థముగోసె నెవ్వనికరంబు
వానివిలు పాఁపరానారితోన విడిచి, నట్టిరొద నేటికైనఁ జల్లాలలేడు.

కన్నా—(సంతోషముతో) రాను నుద్దేశించితిని)

క. ఆని బంధుని బంధుని యిం, ద్రుని తెల్పినమామిసీ దక్షని దక్షని

టను గట్టిన యుగ్మసుగ్రం, చినరాముని గెల్చి తీవ్ర శ్రీరఘురామా.

తెరలో—గీ. పీఠాలె నీవు వార్షికోత్సవభుని వింటి

నారి మీటంగ వెలెలిన యారవమునఁ

బ్రాణమెసెసిరి మున్న భారదు లెల్లఁ

బిషవఁ దావకశరములు పృథవి గూల్చె.

కన్నా—గీ. ధాత సృజయింపనేల నేత్రములు మాకుఁ

బుట్టుసుగ్రద్దులఁ జేసినఁ బోవుచందు

నీరు విడిచిరి కనులకై నీవు మాయ

లేడి నేసిరతటిఁ జూపలేని సురలఁ.

మఱియును—

గీ. త్వత్కృతకబంధహరణోత్సవముఁ జూచి, రెనరు వారికి మనముల నెలమి చెడదు

కనుల తెప్పలు వ్రాలవు గంజములజ, నిండుపులకమ్ములను బోవు నేటికైన.

తెరలో—క. గిరికాట్టహాసరాశి, స్ఫురణము గల వాలీకీర్తిఁ సుడివడిపోవం

బరణాగ్రంబున దుందిభి, శరీరమును మీటితీవ్ర క్షణమాత్రమునన్.

మఱియును—

గీ. లీల భవచేకశరమునఁ, దాళములేడింటికేడు దరములుగా వా

తూలము శ్రుతిగాలోకుల, వేలభవద్యశముఁ బరిధవంపరె రామా?

కన్నా—చ. కపులకుఁ జక్రవర్తిఁ సురకాంతునకుం గొమరుండు రావణం

ద్రవవహఁ జంకలో నిజికి నాటుగువాఘల ముంచినాఁడు శ

ర్మపటుఁడు వాలి హైమవల మాలి సవణోదరుతోడఁ బోరువాఁ

డపగత జీవుఁ జేయనొకయమ్మునఁ కూల్చితి వీవు రాఘవా?

తెరలో—క. ఒసరిచితి వింధ్యమందర, కనకనగకలిందములయ కైలాసక స

హ్యవగముల నుండువానరు, లను సుగ్రీవాధిగాఢులను శ్రీరామా.

కన్నా—చ. హనుమ పయోధిదాఁటి దనుజాధిపుప్రోలున నున్నజానకిం

గనుఁగొని యామెకీవిడినకానుక నిచ్చి యశోకభూమిరు

ద్వనమును బాడుచేసి బలవంతుని నతనిఁ జంపి క్రమ్మర

న్నినుఁగనె గాదె దానికిని నీమహిమంబ కతంబు రాఘవా?

దరలో—ఓ. ఇతర విరాధములను జేగ్రహ విరాధముం గణింప కీ
 కలయొకఁ డెంత మోదనుజకాంతలు అగ్రములు బాఁచుకొంచుఁ బే
 యైతిగి ధూతలిం బహు నలో యని యెట్లులు వట్టసాగి ర
 వితటమునందు నీవు కరధింగని యున్న పుణేఁ డఘోషహా.

కర్పూ—శా. లగకారాజ్యము గల్గె రాధావుండు సేలంబెక్కఁ గ్గింపనే
 శంకం జెందక యాశీర్వాదానకు న్నన్యక్రిష్టిభావిధిన్
 లంకానాగ్ని మోము లన్నియు నవేలశ్వాసఘాతంబులై
 యుంకింపించెను గోపనిహ్ని క శిరవ్యూహంబునం గన్నులన్.

ప్రతీహరి—(పూర్వముగాఁ బ్రవేశించి) ఓరీ యతికైతాళికి ! ఎందులకురా యీ

కర్పూ—ఆర్య! మారామదేవుని శౌర్యగుణసంపదలు కొనియాడుకొనుచుంటిమి
 ప్రతీ—సశక్తమహారాజు గారి మరణము విన్నది మొదలు రామచంద్రుండు సేరావ
 ణునిఁ జంపువఱకు నన్నెవ్వరు నుతింపకుఁ' డని సమ్మేధించె గాదా!

కర్పూ—నేను విభీషణుని వైతాళికుడను పరదేశిని గావున నాయానతి యెఱుంగక
 నుతించితిని. తుమింపుము, (ఆశీర్వాదముతో) తండ్రిమరణనాతక వినియు రా
 ముఁ డిట్లు యుద్ధసముత్సాహమునం బ్రవేశించుచున్నాఁ డేమి?

ప్రతీ—(నవ్వి) ఓరీ తెలివితక్కునవాఁడా! నీవు సత్పుష్పఫలలో మెలగినవాఁడవు
 కావు. కావున వారిచరిత్రములు నీకుఁ దెలియవు.

గీ. ఆపదలు వచ్చెనేనియు ననుభవిత్తు చెలఁగి కర్తవ్యములు గూడఁజేయుచుండు
 సజ్జనులు వారికెవ్వరు సాటిరారు, వారికింగలదైర్య మెవ్వరికిరాదు

కర్పూ—ఆర్య! కోపింపకుము. తెలియక యడిగితిని. కాని రామభద్రుఁ డిపు డేమి
 చేయుచున్నాఁడు?

ప్రతీ—సముద్రతీరమునం దిసుముతిన్నెమీఁదఁ గుశప్రస్తరముపై నుపవిష్టుం డై నిట్రుం
 డి భగవంతుం డగు భాగీరథీవల్లభుని ధ్యానించుచున్నాఁడు.

ఉ. రావణు మీఁదనల్గుఁ జలరాశి పయింగ్రుథ వింట మోదముం
 బాననిమీఁద నచ్చెగువు పాపి శశాంకునిపై ననూయ గు
 గ్రీవుని మీఁదఁ బెక్కియు లగింపగఁ జేయు విలోకనంబులం
 గేచలమేగె రాత్రినరకేసరి కారఘరామమూర్తికెన్.

కర్పూ—ఆర్య! యిట్లున్నను సముద్రునకుఁ దెల్విరాలేదా?

ప్రతి—అరనివేరే బడనిధిగదా!

కర్పూ—అట్టి సముద్రుని విషయమై రామభద్రుల జేమనెనో?

ప్రతి—ఇట్లనెను. వినుము చెప్పుచున్నాను—ఓరత్నాకరా

క. రాముడు నీయొడ్డునఁగడు, నీమంబున చుట్టెయ్య నిటుండుంగా

రామానెడు దలఁపుముతో, డోమది సగరుని భగీరథునిఁ మధ్యమవున్.

కర్పూ—అంతతోపమే చచ్చి గోష్ఠదమునువలె సముద్రమును దాటిసవాఁడె.

ప్రతి—(నలునంకలఁ బరికించి) ఓ సనగయూధపతులార! ఒగోలాంగుల సేనానా

గూఁద! ఓనుచ్చ భల్ల సేనానులార! వీరులు చేయఁదగినపని మీరలు చేయుట

లేదు. సముద్రప్రాంతనంబులం దాట లాడుచు నడుగులు లెక్కవెట్టుకొనుచు

నా నడుచులసిఁది!

కర్పూ—(హాచి) ఈవానరులు నిజమలాచారములు లెక్కింపమి యటుండ నీమాట

గూడ లెక్కింపకున్నాను.

ప్రతి—ఇదిగో యింపటిని చోలకొనననెను. హాఁదీమాఁకగదా! ఓషానర

యూధులార!

చ. కనుఁగొని పూర్వమొక్కచుటకంబుగఁ ద్రావె నగస్తుర డీపయో

ధిని బడబానలంబున కదేక న తిండి యింపగి పొంగుచుం

డును బోలిమేర దాట పెపుడుం బ్రళయాంతమునం దరాకృతిం

గను మనవారు ప్రవ్విసదిగా యిది దీసికిఁ జింతయేటికిఁ.

చ. జెఱియొకయింతయింతయగుఁ జేరి జలములు త్రాగఁబోయిం

జెఱియొకతాయి లోపలకుఁ జిమ్మిన జాలును బూడిపోవఁగా

వెరపు లెటుంగలే కిటులు వేడురుకై భయమందసేల పెం

పజకుడు రండువేగఁ బుగాధిపులార పయోధిదాటఁగఁక.

కర్పూ—ఓసుగ్రీనప్రతిహార! నీమాట లరణ్యరోదనములు. ఈవానరయూధపతులు

మాత్రము చెట్లుదిగరు.

ప్రతి—(చేతితోఁ జూపి) ఈచిల్లరమూఁక రాకపోయినను గొందఱు పనిచేయుచు

న్నారు చూడుము—

గీ. అంశములులెండు చేతుల నప్పళించి, పై న్యపతియగు నీలుండు సవదరించు

గీలకిధ్వలి వినలేక నలువయిడుమఁ, జెందు గిరుకేల నెనిమిది చెవులుమూయ,

గీ. ఆవులించిన సెలవులనుంతరమున, అంశములు వోలె నిడువకోజలు గనఁబడఁ

దొరికి తేజాబ్జి ఘోషించు తోయిరాశి, యిల్లలంబడ నై మిగున్నాఁచునులయనగము,
 ౧. మూచులోకములిమునని మూలకాగలుగు, నలక్రివిక్రము చులగొన్నయంతవాఁడు
 వాక్కిగట్టుటవిని జాంబుచుతుండకట, ముదిమిపైఁ గోపగించుచు మూల్యచుండె.
 ౨. అలనిమనగుఁడుంగినుఁడుదూర నభింబుల చొక పాంతురో
 పుములు పచ్చకొన్నరపుఁ బల్కులు చీలిని తత్పరాగమున్
 గంపడి మేని చెచ్చుట గంపడి తుండంగఁ జీనికొంచుగొ
 పలు బలరాశిలోపలఁ పదాలున నై మచునుండె నేర్పనన్.

౩. తాకకాసతి చయనభ్యుచయముఁ జెంది, కేసరాధ్యత్వగూఁపాదభాసురత్వ
 లంబతరవాలనాలతలను విహించి, పడసెఁగుముచుండు తుముచరూపంబు భలిరె,
 ౪. ద్వివిధం డీమన్యుకుళిత, మవు చృష్టింజూప సౌందర్య వశ్యముతుండుపైం
 గునుపులిసంబున మొనరికిరి, బచగొలిపెం గజముతోడఁ బాణియుగమునన్.
 ౫. అంబుధిఁ దాటెచ దైత్యకు, లంబుంచునమెదను గపిబలములారా మీ
 రింబుగ మల్లొమసమా, హంబుం బట్టు కొనుండంచు హనుమయునవున్.

గీ. తార గుబ్బుల మీఁది పూతయునువేయి, తమ్మిపూదండలును గల తనయురంబుఁ
 జూచుకొనియెంచుకొనుచుండెఁజాలుకపేయి,మీపయోరాశియనివానరేశ్వరుడు

అత్తి—సఖా! నీవు చెప్పినవంతయు నిజమే (చమత్కారముతో ముందుఁజూచి) విభి
 త్రముగఁ గవివీడక తిరుగుచుండు జలమనుజవంపతులచేతను నింద్యమానంబు లగు
 శంఖినీ యూధంబులచేతను మిగిలినబడబాగ్ని జ్వాలలచేతను మిన్నంటుచు నీన
 మండలంబునుదాకు తరంగములచేతను దాపాతిశయముచేఁ బగులు ముతైపుఁ జి
 ప్పునుండి పైకెగయు ముక్తాఫలంబులచేతను నిట్టటు కదలు మత్స్యకచ్చపాది
 బలవరములచేతను బైకిఁ దేలియాడు మీనస్పృంబులచేతను మంచేతరాక్రందనము
 లాసర్ప మకరములచేతను సరీసృపచక్రంబులచేతను నెగురుచున్న పక్షవత్సర్వ
 తంబులచేతను డటానటప్రవిష్టనష్టపన్నగములచేతను గరివరము ద్యమానదురవగాహ
 మప్రవాహములచేతను బాడబళాంతి నొనర్చికొనుచు జలస్తంభక విద్యచే డాగి
 యున్న మునిగణాంబులచేతను విముక్తోపరిగనునులగు విబుధసిద్ధసాధ్యవిద్యాధ
 రామలచేతను దీరతరుకులాయంబులు వదలి మింటికొని చూచుపక్షిగణములచే
 తను దూరముగఁ బారిపోయి యవలోకించు కపికుటుంబములచేతను గట్టివాసం
 బు వదిలి పాణిపోవు దైత్యకుండలచేతను మధనకాలావశిష్టాపురచ్చులుము

ను గాంచుటచే నుత్తమ నిశాకరపారిజాత కాస్తుభాదులచేతను విరాజితంబగు నీ
పారివారముంగనుంగన సంతసంబును భీతియు నచ్చేగువుంగూడ గలుగుచున్నది.
చుట్టిదనును.

గీ. పొగయు మిణుగురుమాంటలు బూది నీల
మణులు మాణిక్యములు విద్రుమములు ముత్తై
ములును నైక్యంబుఁ జెప్పఁగ బుధిచహ్ని
బ్రాహ్మణుల కానవాల్ తెలియదయ్యె.

ప్రశ్న -- (సవిక్రమముగా) సఖా! ఇటు మాడుము.

గీ. హరయననిహ్నియో స్రులయానలంబో, శేవకాలాగ్నిగుప్తుఁడో గాక బాడ
బాగ్నియో యిది కాదు కాదకట తెలిసె, రాశచక్రము పాణాప్రయాశక్తి
కావున జేదియో గొప్పపనిచేయుటకు సందభించి సుగ్రీవభీషణులతోఁ గలపియన్న.
రామున్వొక పోదముగా (నినియరువును సిక్కిమితురు)

యిదివిక్రంభకము.

మిదమ సుగ్రీవభీషణులును హనుమంతుఁడును గొలువరామలత్తయ్యలు ప్రవేశించు
చున్నారు.

రాము—(బాణమెక్కు వెట్టి యాకాసము వంకకుంజూచి యోదలవంది నమ
స్కరించి)

చ. సగరుని చేతద్రవ్యబుడి సాగరమై పిదపక భగీరథా
నుగయగుడిన్యగంగకు ననుంగు ప్రియుండగు వారివాశిపై
కెగఁసెమదంబకాగ్ని యెడుమీనికతంబురఁ బెద్దలార నా
కు గతి మఱింగురేక దయఁగోరితిఁ గావురఁ దప్పవై పరే.

భుభి—సఖా! సుగ్రీవ మన రామదేవునిచరిత్ర శతాంశకేళియనిగూడదాటును జూచి

గీ. ఉమకనుస్పయ్యై బడబాగ్నియును యుగాంత
వాయువులు గూడజలశ్శ్రవణములయ్యై
దేవలోపల నట్టివాఁనినిరామ
బాణములు గ్రాఁచెనతిబొడబంబులగుదు.

సుగ్రీ—మిత్రమా విమీణ యింతకుమున్న వినియుఁ గనియుఁ గూడ నెఱుంగనిరా
ముని విక్రమమెవ్వరినాశ్చర్యపఱుపదు. బలములుగూడ భగిభగముడుచున్నది.
ఓ, ఒకటలు నుట్టి మట్టికొనియుండె భయంబున నన్నుగతుల్

మహాశివ సేనగ్రస్తుకొనిసోల మొగిల్చి క మాల వదైసల్

గడకొనె వారిబంతువుల క్రాగిన మేనులపూతిగంధముల్

క సలిరఘువ్రపేరెలికాంబ సరగర గ్రమ్ముడేదిమిన్.

హను—అట్లేగువుతో (ముందుఁ జూచి ననుస్కరించి)

గీ. సుగురుంబలి బొమముడిగిలునిగక, బాణ ముసంహరింపు నానమున నింక
పన్నగీగీత మకుండ నచ్చుచున్న, వాడువారిధి దేని సభాఽన్యకముగ.

(అందఱును సంతోషముతోఁ జూచుచున్నారు)

రాము—అట్లేన నదిగొ యాగ్నేయాస్త్రముపసంహరింపుచున్నాను

పిదప ఓసుగులు భరింపునిండఁ జుట్టుకొని బద్ధప్రణవట్టుండగు సముద్రుఁడను భా
ఽన్యకును ప్రవేశించుచున్నారు.

గంగ—సఖి! యమునా! త్వరగానడుచుటకునైన శక్తిలేకయున్నాఁడు చూడు
మా మననాశుఁడు.

గీ. అదికిటిగొమఁ జూపిన యపుడు మంద, రాగ్నిచిరముగఁదఱిచిన యపుడు గూడ
సుంతనోవ్వని యవయవా ల్పావెరామ, బాణములనొచ్చి దద్ధభావంబుఁజెందె.

(అని యందఱును యథోచితముగాఁ బరిక్రమించుచున్నారు)

సము—(గుఱిముతో) సఖి! హైమవతీ! ప్రియులారా కాళిందీ! అపరాధివగు
నేను రామచంద్రుని మొగమెట్లు చూతును.

గంగా—అరామచంద్రుడే యపరాధిగాని మీరుకారు సగరభగీరథయశోరాకులగుత
మ క్షిప్తి యపకార మాచరించినాఁడు.

యము—అపరాధమింక నేది తత్త్విణమే బయలు వెడలి వచ్చితిరిగదా.

సము—అట్లేన బాలనారాయణమూర్తియగు రామదేవుననుసరింతుము రండు.

(అని యందఱును బరిక్రమించుచున్నారు)

యము—చరదధ నందన భగీరథకులపావన సగరభగీరథులవలె గారించదగిన ర

త్నాకరుఁడు మీయెదుటికి వచ్చి యున్నాఁడు

సము—(పూజాపురస్కారములతో సమీపించి)

చ రమయంజంగ్రుఁడు హాలయున్ సుధయు స్వర్మాతంగముం బారిజా

తము చింతామణి మున్ను గాగల పదార్థవ్రాతముల్ మాన్పు నే

తమయాధీనముచేసితిం జలముమాత్రంబింక నాకున్నది

త్తము నీపంచిన పంపుచేయటకునై దాసుండుశాసించుమా.

రాము—(కౌరవముతో) భగవంతుడా రత్నాకర నీకు నమస్కారము సాగరుడ నగునీళ్లు నేకాసింపఁదగిన వాడనుగాను ఆవినయమో వినయమో యాయొక్క త ప్పూజ్యమింపుము.

విభీ—భాగీరథీ వల్ల భువకుఁ దమయంగు సర్వదా స్వభావస్థిమగు పక్షపాతమే.

చ. ఆహృతముపుట్టినిల్లు దివిజాపగకుం గరువల్లభుండు వై
ద్యమణికి వంశతఁ హిమభామునకుం జనకుండటంచు నం
ద్రమనకుఁ గల్గుకీర్తి విదితంబు జకత్తిత్రయంబునంచు నం
దనుర నుతించుచుంటి విప్రుల్లుండవీవు నిరేమిరాధావా.

(రాముడను సముద్రుడను సిగ్గుపడుచున్నాడు)

విభీ—నేనా! సముద్రునియొగ్గతఁగిదియొకనగ్గనాపరిపాటియా! నేనతని చరిత్రమును చ ర్చింతును వినుము,

చ. మగలకు నాంధ్రకుం బ్రణయగానము బాపు సుధాతపంగి నే
న్పగఁ గిలికించితంబు వితిబోండ్లకు నేరుపు హల సర్వదా
తగు నెల ప్రాయముంద్రి దినధాములకిచ్చెడు తీపిబువ్వ క
ల్మిగల త్రిభోకమాతయును లీలలుగావె పయోధికారయన్.

సుగ్రీ—భగవంతుండగు యాదురతి మహిమమట్టిదే.

గీ. స్త్రీకృష్ణును మేంబ్బరి వీరకేరకు, మారి యామెకుఁ దమ్ముండు మాటుఁగొనియె
నంద్రునకు జంకి మైనాకుఁ డీపయోధి, లోని జంబాలము న తొక్కలు తెగకుండ.

గీ. పుడమిధరియించె కేసుండు పడగలందు, నితనిఁదాలెను దాఁచేలు పృథ్వుమందు
దానిధరియించెనీతఁ డుదరమునందు, పెద్దల మహిమ కింతని హస్తుగలదె.

సము—న్నేహముతోఁ గూడిన యనూయతో.

గీ. అగ్ని శిఖిలను జిమ్ము నీయంబకముల, నాఁటగానన్నుఁ దాడించునప్పడకట
మరచిపోతివె పడకింటి మాట దేన, కమలకును నీకుఁ బ్రలయాంతకాలమందు.

రాము—దేవా! రత్నాకర నాయపరాధంబులెత్తి నన్ను లజ్జింపఁజేయకుము.

సము—(గంగాయమునల రామునకుం జూపి)

గీ. తమ్మి చూల్చేతికుండినుదయముఁ జెంది, శివశిరోభూష యైనదీ చిగురుబోడి

ఆ కలికి మీకుఁగూటన్లుఁ డైన యుత్ప, లారి కూతురు మీయింటియాడుచిడ్డ.

రాము—దేవి! హరిశోవతంసమా! మందాకినీ తల్లి మార్తాండా నందనీ! యమునా

దారశధి మీకు నమస్కరించుచున్నాఁడు.

గంగాయములు—రేపకులాలంకరణమా రామచంద్ర నిరర్గళవిక్రమసంపన్నుఁ డా
వు కి ముద్దు.

సము—దేవా! నాకానతియిచ్చ నానతిశేలవిమ్ము.

రామ—నన్నే నియోగింపుము ప్రకృతకార్యమునకుఁ గొందెము దేవర సాహాయ్యము
కోరుచున్నాను

సము—విశేషములు వినఁదలచియున్నాను.

గంగా—ఏల వది మాటలు.

క. వేవే నారంభింపుము, దేవా పోతంబురీతి దృఢముగ నెంతే

నీవార్థిఁదాట జైల, గ్రానంబులచేత నానకట్టంగట్టన్.

(అంపఱును విస్మయబడుదురు)

సము—గంగాదేవి చెప్పినట్లే చేయుఁడు చక్రవాళాదికి మధ్యంబందు నివసించియుం
డు బడబాగ్ని కుత్తిరముగా నచంతభోగిభోగశాయయగు భగవంతునికి దక్షిణము
గా నున్న యింద్రనీల శకలశ్యామలంబగు సలిలస్కంధము సేతుబంధనమునకుం
దగినచోటు.

రామ—(నవ్వి) దేవా! తాళ్ళు నీళ్ళలోఁ దేలునా.

సము—విశ్వకర్మ మానుండును శత్రువనదావానలుండునగు మననలునకు తాళ్ళుఁగూ
డఁ చేతఁదాకిన నీళ్ళలోఁదేలునని మహామునులు వరమిచ్చిరి కదా.

(అంపఱును మిగుల నాశ్చర్యపడుచుండ తెరలోఁబెద్దకలకలము)

హను—(అలించి) ఇది సముద్రుని మాటవిని సంతోషముతో నెడలెఱుంగకఱును కప్పి
కులములకలకలము.

సము—రామభద్ర హనుమంతుఁ డీమలయాచలతట్టివిటంకముపై నెక్కి సేతుబంధన
మునకుం దగిన ప్రదేశమును జూచును గాత.

రామ—ధన్వంతరి జనకుండానతిచ్చినట్లే యొనరెచ్చద (అనివినయముతో) భగవంతుఁ
డా! రత్నాకర! రాముని దుర్విణయమునంజేసి స్రణములు గల శరీరము గలవాఁడ
నైతివి గావున నిజపాతాళనీలయంబునకుం దయచేయుము. చాల ననుగ్రహి
తుఁ డనైతి.

సము—సప్తమ నారాయణావతారమగు రామమూర్తి! చిత్తము (అనినిష్క్రమ
మించును) (తెరలో)

గీ. రామునకుఁ గీర్తిహేతువు రావణనకు, భూమకేతువు సేతువు తోయరాని
వెలయుచున్నది దయఁజేసి వెడలుఁబోయ్యి, నాగనాయకకూర్మమీనంబులార.

గీ. సేతువును గట్టుకొంటు త్పజ్జించింభు, దయముతోఁబోవుఁడో జలచరములార
లేకయున్నను సేతుకాలికములైన, యిడుమలేనాటికిని బోవుదుఁడు నిజంబు.

సుగ్రీ—అంజనేయా! సేనాపతులంపఁజికిని బద్ధతానయనమ్మునకై యానతిమ్ము.

హను—దేవా! చిత్తము (అనినాల్గుదెసలు పరికించి)

తా. కేళీలాలస్మదృగ వాఁడంటు సుగ్రీవాశ్చ నాలింపుఁడీ

మాళిన్యస్త కరద్వయీనులగుచుం బాహుబలప్రాధీనం

తో లీలంబులరాని గట్టుటకునై తోడ్పాడు భూభృచ్చయం

బాలస్యం ఎలుసేయఁ గానలదు పాంశయ్యా దిగంతాళికిన్.

సుగ్రీ—తెండుకపులారమీరల్గ్రతతి యఁది పుచ్చుకొనుమయ్య యోవానిశత్ర నీవు

గీ. నలుఁడనీదేతి నేర్వను బలముఁ జూపి, సేతుబంధన కృత్యంబు సేయుమయ్య.

(అంపఱునువింకరు)

హను—(నవ్వి) సముద్రుండు పాప మాపద్విశీసుఁడై యుండియు నిజదోవారికుండగు

శోభనదముద్వారా జలసరసుహాసత్వంబు లన్నింటికి నుపనేశించుచున్నాఁడు.

సుగ్రీ—మిత్రమా! అంజనేయ? యిరువురువాసరవండులను విలచికొనిరమ్ము, వారు

సేతుబంధనవిధియంతయు రామునకు నివేదింపుచుండురు.

హను—చిత్తము (అనివెళ్ళి యాయురువురతోఁ బ్రవేశించి) ఓకపితృదధిఘ్నలారా! రా

మదండ్రునితో నిచటిన్పత్తాంతములన్నియు నివేదించుచుండుడు.

నందులు—చిత్తము (అనిరాముని సమీపించుచున్నారు)

కపిఘ్న—దేవా! యిటుచూడుము తీరమునందలి పర్వతములన్నియుం బెకలించి త

లమీఁద నిడికొని వచ్చువానరులలో నెనుమువల్లినను గ్రిందరాలదు వారికింగల సే

తుబంధన విధిత్వయందలి యభిలాషయు వర్ణింపఁదరముగాదు.

రాము—ఏమీ! కాఘాన్యుగముల పరాక్రమాతిశయము ఏమీ! సముద్రునివాత్సల్య

ము. పర్వతంబులు మనుంగకుండఁ దేలుచున్నవి. యీగొప్పకార్యమునకుఁ తో

డుపడినాఁడు.

దధి—దేవా! తావకపరాక్రమాతిశయమునకుం గుసుమంబును సీతావరహవిచ్ఛేదకు

భకార్యంబునకు గ్వస్త్యయనంబును రత్నాకరంబునకు మొదటికళింకంబును నగు

సేతుకంపమునకు నలుఁడు మోటిక మొలపించినాఁడు.

కవి—దావాగ్ని చంఘ్ర మృగేంద్రంబులు పల్లజిల్ల పంచదళాతుప్రసంగులు ప్రవింశం
గంబులములతో త్తణమాత్రము క్షేమాముండేసిన ధరాధరంబులు పరవసముజ్ఞాతం
బులగు బుడగలు తమ్మునుకరింప నలకర స్వగ్గుంబుచే మునుంగిక సముద్రమందోడ
ల పగిది నట్టిటు తేలియాడుచున్నవి.

దధి—మిత్రమా! నీవుచెప్పినంతయు సత్యమే.

ఉ. అంబుధిహద్దుదాట బహుగ్నికి చిందిసి భోగిలోకము
దుంబడి యాదిపోత్ర ముగ్ధూతము కర్ణ చు నుంటఁదేలుచుం
డెండ్రిపీఠంబులు నడి న్నలు హస్తము రాక్షసంతమా
త్రంబున వానిరసనర తండ్రిభూజాయగ పాతిరంబులై.

(ఆలోచించి)

గీ కవిబలము ప్రవ్వికైచిర గట్టుమింట, నరయ నివి చాలువా కట్టకనుచుందోచు
వాగ్నిలోఁ జూపేయవభాగమైనఁ, బూచ్చలేకున్న సహా యస్వలను నిజము
కవి—మిత్రమా! రామచంద్రునకుఁ జక్కఁగఁ జెలుపుచుంటిమి.

హను } మునుమందరిగిరమధనం, బున నమృతముఁగ్రోలి మృత్యువుం గెల్చినవా
క. } ర్మనుబులు ప్రతిగిరిపాతం, బునకుం దన్మనసుద్ధి పొందిరివేసన్.

లక్ష్మ—(ఆశ్చర్యముతో) ఆర్యా! కథలఁగాఁ జెప్పుకొంటిని జలజంతువులనన్నింటి!
ని బ్రత్యక్షముగాఁ జూచుచుంటిమి.

గీ. కమతపృష్ఠానపాతంబుఁగాంచి మరలఁ, బైకిఁదేలుచునున్నట్టి పర్వతంబు
మ్రొంగె నొక తిమి దానిఁదిమింగిశంబు, మ్రొంగె నికవేటయున్నదే మేటివిత
రామ—వత్స! లక్ష్మణ మఱియుం దక్కునవితయే చూచితివి.

గీ. మ్రొంగుఁదిమియను దానిఁదిమింగిశంబు, దానిమ్రొంగు నికొక్కటి దానిమ్రొంగు
నికొక్కటి నద్దాని నికొక్కటి, మ్రొంగుదాని మఱొక్కటి మ్రొంగుఁగాడె.

(ఇదియేకాచు)

అ. వె. నలుఁడు సేతుబంధనమునకై కూర్చిన, కొండలెల్ల శఘరమండలంబు
తామచేతఁ గొన్ని తాఁబేటిపిల్లల, తామచేతఁగొన్ని తరలుచుండె.

దధి } గట్లు తేలుట జలరాశి కట్టఁబడుట, కూర్మవీర కులస్థులకూర్మమంట
గీ. } సానుమంతంబులెల్ల లోప్తంబు లగుట సేతువిధి రావణక్షయ హేతునరయ.

సుగ్రీ—మనగేతుబంధనమునకొక యంతరాయము కూడ కలుగుచున్నది గదా.

ఉ. కొండల నుండయే వెడలి కొట్లకొందిగ నేగ్గు తోయధిక

నెండాగఁ జేయుచుండ నసనీధరతంబుము లెన్నితెచ్చినం
 ఁడుగెకాని యెచ్చటఁ గనంబడ వన్నియు నింతమేరలలో
 నుండ వింకెట్లు కట్టబడునో జలరాశికె గట్ట యక్కటా.
 విశ్చి—మిత్రమా! యిది యొక మహాదృష్టము చూడుము.

గీ. పర్వతము నీటిలోఁ బడవైచి పాయ
 నడినీరంబు మరలితానద్భుతాత
 లోననాకోతి యదిగూఁచి లోనగల్గు
 కొం జనుచు నెంది పెకలించు చుండె నహహ.

(మఱియును)

గీ. ఎరుట బడబోనంబుడ నెరుట వేన్నఁ
 దుండ నెచ్చట దైతేయులుండి నెరుట
 బద్వతములుండ నెచ్చట దైతబడుచు
 నుండ నొక్కొక్కరి వైచుచున్నయపుడు.

సుగ్రీ—వేలుపు తేన్లునింటఁ బ్రాధవిందిన యేన్లులు శీతలశ్రేణు
 డి. ప్తాలును లచ్చి బండుగులు దంబగు కౌస్తుభమింట నున్నర
 త్నాలును చూచువారికిఁ గనంబడునిక్కముగాఁగనే డుపా
 తూల భవుండు మేరుగిరి తోయధిలోఁ బడవై చునంతటకా.

రాము—వలదు మేరుగిరి పెకలినవలదు ముప్పదిమూడుకోట్లదేవతలకు నదియేక
 దానివాసము.

కపిశ్రీ—దేవా—యివి సకలబృందారక బృందసహస్రములును గుండుమమపంకవిలే
 పిత తరుణీగండసమచ్ఛాయంబులునగు బంగారుంగొండతునకలు ఇవి యగ్రసారీశ్వర
 విసచరణవిన్యాసప్రతీబింబచుంబితశిలాతలరమ్మంబులును హిమనిరంతపాతపాండ
 రంబులునగు మందంగొండతునకలు ఇవి కౌస్తుభమృగాంకమదిరా సుధారసశ్రీసు
 రద్రుమ సమత్పత్తి సాక్షి గూతంబులగు కన్యపుంగొండ తునకలు ఇవికుచేరమైత్రీ
 కృతనివాసకృత్తివాసపావనచరణవిన్యాసపావనంబులును బరకమృగాంకఖండధ
 వశంబులునగు వెండికొండతునకలు ఇవి కాంచనకమలపత్రశోభిత మానసం
 బులును గంధహరిణనాభీనుగంధంబులునగు గంధమాదనగిరి ఖండంబులు ఇవి లవ
 లీలతామండితంబులును ఔశధికేరళీక పోలరుచిరంబులునగు కాటుకకొండతునకలు
 ఇవి మిగ్దాండ మండలమార్గనిరోధులును నిక్షిఖిరశిఖిండిమూడనంబులునగు పింధ్య.

నివ్రోధించుట. ఇది నానాచే నముచ్చుత్త హేతుసాధనములు లోపము
వ్రాసినవివ్రీకృత ప్రవాహపరిపూతములు నగు రోహణాగ్రాహించుములు. ఇ
ట్లనేకప్రకరములనుండి స్వంగపుంగవులచేఁ దెకలించి తేబడిన ఘంఠించులచేత
నిలుంచు నేతువును నిర్మించుచున్నాఁడు.

విధి—(తొందరగాఁ జూచి)

గీ. నేతుంబుధిఁ బాదావళిబునుయ్యె, నపుడెకపుల్లెఁ గిలకిలమునుచులంక
సాగను గంతులుచై మమఁజూచుచుండె, మేడలెక్కిరి బొలగిండి మెలఁతలగుట,
(తెరలోఁ దెక్కలకలము, అందఱునుపించు)

రామ—ఏమిది? ప్రళయకాలకలంకంఁ హుంకారసమాకార మగుకలకలము!

కపి—(ముంకచూచి) దేవా! నేతుబంధమున కంతరాయము నాచరింపఁగ రావ
ణునినిపిన రక్తిసులకును సుగ్రీవుఁడు ప్రేరేపించిన వానరులకును బుగు పెద్దపో
రునందలి కోహలము.

లక్ష్మ—బాగుబాగు లంకేశ్వరా! నీ సాహసమునకును పాగ్ధాన్యమునకును దగినపని
యారంభించితివి.

సుగ్రీ—విధి—దేవా! రామచంద్ర! కొంచె మగ్రభాగమునకు దయచేసి కూ
ర్పుండవలయును. వానరులకు రాక్షసులకును బెద్దయుద్ధము జరగుచున్నది.

రామ—చుండెడి. (అనియట్లు చేయుచున్నాఁడు)

కపి—రాక్షసులంబు బిట్టేచి కోతలులంబట్టి మింగుచుండ శిరంబులమీఁది పర్వతం
బులు పాఱువైచి మనహంద్రు పలాయమాను లైనను వానిచేత నేశిష్టం బగు నేతువు
ముగిసినది. లంకాపురిలో యుద్ధపటహమును మ్రోయించుచున్నారు. రాక్ష
సులు నవ్వుచున్నారు. కొండలు మోచి దిమ్మనట్టి నతలలమీఁద రక్తిగులు గ్రు
ద్గినగ్రుద్దులచేఁ గపులు మఱిత దిమ్మనట్టి పరుగెత్తుచున్నారు. కావున నోదే
వా గ్రక్కునఁ బ్రతికత్కన్య మాలోచించుము.

లక్ష్మ—భద్రముఖ! భయపడకుము. రావణుఁడుగాని యింద్రజిత్తు గాని రానిదే
మన మాయుధముఁ బట్టి నవసరము లేదు.

విధి—(నవ్వుప నొకనొకటఁ జూచి)

గీ. ప్రాణమెఱచిన కపులయు రాక్షసులయుఁ

నిలలు మొండెమ్ము లొకటిగాఁ గలసికొనియె

నే నె గెవ రాక్షసాత్మినినై తాత

నాతనంబంచు జనులు విన్నోపపడంగ.

(నుజియొక వంకఁ జూచి)

గీ. తెగిపడిన యేన్దుతలతోన పగతుమూర్ధ, మైనరాశ్రించరకబంధనుడుకొజకుఁ
గొనికొన వింత మాయరక్కసులమేను, లన్నవిభ్రాంతి పడిరి చోద్యముగ జనులు.

(ఇంక నొక్కప్రక్కకుఁ జూచి)

గీ. శ్రోతులను గొంపముచ్చులు కూలి పడిన
టలుమొండెంబు లొకటవ్యత్యయము గాఁగఁ
గొనికొన వింతమాయరక్కసులమేను
లన్నవిభ్రాంతి పడిరి చోద్యముగ జనులు.

(ఇంక నొక్కప్రక్కకుఁ జూచి)

క. పలువురు నవ్వుడు నృత్యం, బులు వికటముగాఁగఁ జేయు పోలిక వచ్చెన్
తల నూత్రము తెగి నిట్టగ, నిలువంబడి యున్నయామిన్చరులకిహి!

కవి—దేవా? యిటు విల్వకింపుము అంతరిక్షమును దట్టమగు కుంకుమపూతగల
గాఁగ జేయుదుఁ బుడమినుండి వెడలిన పరాగమప్తమంబగు రక్తమునము నలెఁ
గనప్పడుచున్నది.

గీ. వైనచరణాహతాన్వజాత మైన, యాపరాగంబు లీల మిన్నవఘుంపఁ
గంచుతాళంబుతోఁ బోలు కాంతివచ్చె, నఖిలలోకప్రకాశకుఁడైనరవికి.

మఱియెను—

చ. శ్రీపశుపదంబు దాఁక దివి రేగిన ధూళికి వేల్పుఁ బెద్దయున్
బరువుట మాని యచ్చెరువునం గనుగొం చిరుగేలఁ గన్నులె
న్మిగియును మూయఁక తననీరజమందలి క్షేకు లొల్పియొ
ప్పించుముగఁ గన్వకోఁ దగినచే కనులంచు మదిం దలంచెచెన్.

కవి—(నవ్వి) పుంఖానుపుంఖముగా నచ్చు బాణములవేగముచేతను వికటంబులై యి
ట్టిటుఁ గడలు ధ్వజపటపటలంబులచేతను జూడివచ్చిన దేవతానుందరులచే విడు
నంబడు పుష్పమాలికలచేతను గొంచెము తక్కువగాఁ జేయఁబడిన యీపరాగము
నిష్ఠుఁడ్రహకృత కబంధకంధరారంధ్రనిస్సర వస్యగ్ధారలచేతను గరికరవికీర్తనాణ
జలాసారపరంపరలచేతను నిర్మూలముగ నుపశమింపఁ జేయఁబడినది.

దధి—ప్రశాంతపరాగం బగు రక్షాంగణంబున మరల యశోధనం బగు నారోగ్యము
మొదలిడితి. (ఆలోచించి) యుద్ధమునఁ జచ్చుటయు పీరులగువారికి లాభక

2 పే. అప్పుడును నానాభాగముతో న్నవహరించుము చేయుచును.

3. నను నేగెనెకలలు నను, నను చూడగె మింట నచ్చెరలతోచి విమా
నములవయినున్నది వీరులే, ననుచోలెట నంపనములం జేతు రొగిన్.

సంగీ—నన్ను చక్కఁడు విన్నవించి నట్లే యున్నది. వేయే! ననుల మాచ్చు
విన్నవె ముప్పియోగి మైయున్నది!

4. ననునలు పూవులు గురియెగ, ననునం నొనకించి తురకుఁ జచ్చెయు నమిత్తు
నమరులయి మరల ముంతురు, అనువారల నిన్యపు నామములు.

5. కడైపునఁ గూడఁ జూడఁదగినది చూడుఁడు.

6. మడిసినవీరు లందఱు విమాన చురల్వెనుఁ జెనొ క్రిందఁ గాఁ
బడు బయలయి చూచి యునిపట్టున వేదక గాఁగ వేలుపుం
నడఁతులతోడఁ గూడి భుజపాశములం గుసుమాంకురముల
న్విడిచి పోయిమండిరి నవీనముగా నుమరంబు గూర్చుచున్.

7. పి—పట్టుంగ నేలంబడియున్న కరికరంకంబులును భయంకరంబుగ నణచుచు నె
జ్జరు ద్రావు సృగాలంబులును రక్తమాంసమేదోభక్షణంబునకై యెండోరులతోఁ
బోరాడు డాకినీగణంబులును నసృక్పానంబుచే మత్తిలి ఫగోరంబుగఁ గిలకిలారా
నంబు గావించు పితాచాంగనలును గల యీసమరాంగణంబునఁ బ్రబలవానరబ
ల సమాక్రాంతంబు లగురాక్షససేనలు లంకాభిముఖముగాఁ బాటిపోవుచున్నవి.

హను—(నవ్వి) దేవా! మనము గెల్చితిమి; ఎదిరిరాక్షససైన్యము విముఖమైపో
వుటయే యందులకు గుఱుతు.

రామ—యుద్ధమగు చున్నపుడు మరణాపమరణంబులు మొత్తముమీఁద జరగుచుండు
నంతమాత్రమన జయాపజయములు నిర్ణయించుట కనువుపడవు.

హను—దేవా! అట్లుకాదు. ఎదిరియు విముఖమైన బలము మరల వేయెండకై నను
మార్తుర నెదుర్కొనుట యబద్ధము.

రామ—భద్రముఖా! అంజనేయ? ఈయెలగోలుమూఁక పెన్నిచ్చినసేమి విచ్చిన
సేమి విచ్చిన సేమి! వెండికొండ తనచేతులచే నిట్టటాఁ గదల్చిన దశకంఠుఁడు
గాని దేవేంద్రుని గూడ జయించిన మేఘనాదుఁడుగాని యనికి నన్ని పాటిపోదల
యు లేక చావలయు. (అని ముందుఁ జూచి) చైత్ర్యబల మప్పుడే లంకాద్రావి
ముఁ చూటినది. (పైకిఁ జూచి సంతోషముతో)

గు. ఆతఁ డెవ్వఁడొకొ డేవయాసమున

హను—

వైత్యస్వామి

లక్ష్మ—

పౌలస్త్యుడా

అతివేగమున గత్తిదాల్చు మరి నత్యాసమునిన్ ఘోరము

రాగు—క్షీణిం జూడుదు తత్త్వియొక్తిరత నిశ్చి! తెండు నావిల్లు

సుగ్రీ—

నీ

సతికిం దాఁకునో యేమొ చూడ పలుంగు ల్బొంతింపుమా రాఘవా!

(తెరలో)

గీ. ఓరి రాఘవ నీతనాయున్దనున్, దేది వాలిని నెల్లిన నీదు బలము

అనఁటికంబులు జీల్చినయట్లు చంద్ర, హాసమీనీతతలఁ ద్రుంచి యవనివైచు.

రామ—(వికటముగా నవ్వి) ఓరీరావణా! జనులంపఱికిని హాసముఁబట్టిందు నీచం

ద్రహాస మొకమూల దాఁచికొనుము. శక్తిగలిగినను జంద్రబింబము నెచ్చఁడు తా

తిపలకపై నూలునురా?

లక్ష్మ—(దుఃఖముతో)

గీ. ఆర్యుఁ డమ్మఁ బ్రయోగించునంతలోన, హనుమ నిజశక్తిచూపించునంతలోన

నీతతల దండ్రహాసము చేతఁ ద్రుంచి, కన్మోఱఁగె నప్పుడే దశకంఠుడకట!

రామ—(తొందరతో) నీతతలగుంది రావణుఁడు క్రిందఁ బడవైచి పోయెనా?

క్రిందఁ బడనీవును. స్తనతలపరిపీడనపరిచిత్స్వర్గంబును బ్రసారితకరయుగళ జని

తంబు నగు నంజలిపుటంబునం బట్టుకొనియెద. (అట్లుచేసి) హా! వైదేహి! నీ

తలమాత్రము మిగిలియుండెనా (సకరుణముగ నాలోచించి)

గీ. పడుచుత్రాంచువంటి జడయును మారును, య్యలలవంటిచెవు లనంగబాణ

ములనుబోలు కనులు పున్నమచందురు, నట్టులున్న మొగము నవియె తలఁప.

హాపియురాల! విదేహరాజనందని!

మ. నెలకింకం జిగివచ్చు లేళ్ళకనులుం దీర్ఘంబురౌ నింకఁ గో

కిలకుం బల్కులతీసి గల్గనిక రక్తి భూతము ల్పల్లవం

బులికందుర్గను మైన రావణగుహంబుం జొచ్చితోయెట్టియి

మ్ములలో నుంటివో మాల దుర్విధిమొగంబుం జొచ్చితో జానకీ.

(సవిశేషకరుణముగ)

గీ. నాయెదుట నీతతలద్రుంచినాఁడు పక్షి

మూలము కర్మమునుండి గన్పెట్టుకొనినాడు

నిష్కలములయ్యె నూరుతి నీరరా?

దాఁటలుటయు నాగునేతుబంధము నకట!

(అందఱును దుఃఖముఁ బొందుచున్నారు)

లక్ష్మ—(కోపముతో) ఓహీ సగురవంక! శుంభ చరకంక!

గీ. సీతచృతి నింధనంబుగఁ జేసి నీవు, పువ్వులొన్నిన మాశోకపవనకీల

లింకఁ జల్లుదురా రాము నిఘానిబంబు, నీశత్రుము లేద్యుక్తన్నీటిచేత.

రాము—(అనిష్ఠనుం దగినట్లు కూర్చుండి) మిత్రమా సుగ్రీవ! వయస్య విభీషణా! రా

వణుని జంపుటకై వత్సలత్కణానశచేఁ బ్రతిష్ఠ చేయింపఁ బడితిమి వింటిరా!

లక్ష్మ—ఏమిది యాశ్చర్యము! తెగిపోయియు సీతతల మాటలాడుచున్నది! సమీప మునందుండి వింపము రండు. (అందఱు నాశ్చర్యముతో దగ్గఱకుఁ బోయి విందురు)

తల—గీ. మాత్రధార చలద్దారుగాత్రయైన, యంత్రజానకకంఠంబునందు నొక్క

శారకనమర్చి పన్నిరి జానకీస్వ, రూపమును రావణుని కాలయాపన కయి.

క. సేనాశారిక మాయా, జానకి తలనుండి వెడలి చనుడెంచితి నీ

తోనావృత్తాంతము నిజ, మైచది చెప్పితిని రాఘవాన్వయ తిలకా.

క. జానకి మృతిగనె నని యీ, వానరులును నీవునుం బవరపుం జేత

ల్యానఁ గలరంచు రావణుఁ, డీనాటికఁ బన్నె నిక్కమిది దాశరథి.

(విని యందఱును సంతోషమభినయింతురు)

రాము—శారీకా ప్రియకారిణి వగునీకుశుభము. నీయిచ్చవచ్చినచోటికిఁ బోము. (అ

నినవి) శౌర్యమునంద కాక మాయాచాతుర్యమునందును రావణుఁడు ప్రవీణుడే.

లక్ష్మ—అర్హా! కపియూధపతు లందఱు నేటిరాత్రి సువేలించల సానువులయం

దుండి నూర్వోదయమైనతోడనే లంకాదుర్గముం దాఁకుదురుగాక.

రాము—స్వభావతోపి యగు రావణుఁడీరాత్రి మనల నెదుర్కొన రాకుండినఁగదా!

(నేపథ్యమునఁ బెద్దకలకలము. అందఱును విందురు)

లక్ష్మ—భైరవాకారుండగుశంకరుని ఘోటూరమువలెఁగరాశంబగునీకలకల మెచ్చటిది?

విభీ—(ముందుఁ జూచి)

గీ. కరిముఖము శ్రువోనింహముఖంబునందు.

హయము ఖము ప్రస్థకాసరాస్కంబునందు
జోసుపగల పీయఁడు చశభుజుండు సింహ
నాచుండను నైత్యుడై తెంచినాడు వీడు.

రాము—సింహనాచు డెందు? ఎప్పుడును వినలేదు!

విభీ—దేవా మందోదరి చిన్నకొడుకు. మేఘనాచునకు చమ్ముడు.

రాము—వీడు చశభుజుండు కావున, రావణునిలో సగమంత మున్నదనుము

విభీ—ఆకారముచేతనే సగమంతము పరాక్రమమునందు రావణునినుమడించి మిఠాణ్ణే.

ఉ. ఏపునఁ జంద్రశేఖరగిరింద్రము కేలఁ గదల్చునాడు లం
కాపతిమేను జలైడగఁగాసిలఁ జేసిన నందిముఖ్యులన్
దూపుల బిట్టడంచి రణధూర్వశతం దనతండ్రి కెవ్వడ
య్యాపదఁ బాపె వాని నవయంబు స్మరించెద సింహనాదునిన్.
(యథావిధిప్రముగ సింహనాదుండు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

సింహ—(ముందుఁ జూచి) వానరసేనాధిపతులందఱును దావసులవలె నెదుర్కొ
నుచున్నారు.

రాము—ఆ కటికిచీకటివలె నున్నవారడేనాసింహనాచుండు?

విభీ—ఔను. వాడే సింహనాచుండు.

కపి—దేవా విస్మయిత భీమభుజపండంబులును విస్తీర్ణమాణతారతరగళగర్జితంబులును,
ఛాయానిర్జితపరిపక్వపనసఫలంబులును బిశంకృతగగనాంగణంబులును నీలప్రభా
నీలితదశదిగంతంబులును గిలకిలారవభరిత దరీముఖంబులును నగుమనవానరబలంబు
లు హనుమప్రేరేప సింహనాచున కభిముఖులుగా నడచుచున్నవి.

దధి—సింహనాచుని యైదుమొగంబు లొక్కసారి సంక్షోభమును బొందిరి.

కపి—రెండుచేతు లప్పించి పెద్దహుంకారమొనరించి సింహనాచుండు దేవతాసుం
దులు చల్లుపువ్వములు క్రిందఁ బడకుండఁ బడమినుండి పరాగంబు పైకెగరకుండ
రవికిరణంబులైనఁ జొరకుండ బాణవర్షము కురిపించుచున్నాడు.

సింహ—(ముందుఁ జూచి) ఓపవంగపశువులార!

గీ. నాకుఁ గలయుద్ధశక్తిసన్నాహములకు
మీరలెదిరించినంత శేషియగు నౌర
రాముఁ డొకవీరుడంట తత్పరాక్రమంబు
చూడఁగావలె నాతఁడెన్నోటఁ జెత్తుడ!

(మల నుండుగాంచి) హాహా ఏమియోలును? యిందను నేమిపరువు! (దేయిపైకెత్తి)

గీ. అనియోచ్చి! నొక్కపైకెట్లున ధనుస్సు, లేను ధరియించిగలుపుఁడోయేనుచేతు
లార! ముగ్ధునివిగాకుంటియ్యలను, రాముఁగఁగఁ బక్కవారిలను నలను.

(మల నుండుగాంచి పైకెత్తవచ్చుచున్నది) వానియూధుఁడులంపెలు తోఁకిలేగనెత్తి
పరునెత్తుచున్నాను. (వీక్షించిగా)

గీ. కిన్మనకి కట్టబొన్నట్టి కట్టకలను, త్వరగనెత్తరాని మీహాసములకుఁ
బొందు ముగ్ధునియెందుముచింతి, తనయనీవిద్వివిదనలతారిలెచి.

రామ—నన్నె లెమ్మ! వీరి మాటలు చూడఁగ్రుంతుగా నున్నవి!

లక్ష్మి—(గొప్పముతో నెరుటికి నచ్చి) ఓరీ విక్రమశాకం! దురాచార! నరమాంసక
శంక! రాక్షసాపకం. చాలప్రయములు సుకుదున్నా మేమరా? ఎన్నఁడు
ను పీరియందుపెట్టెఱుంగి నట్లున్నావు!

సింహ—(వినకి వానిలం దొలుముచు) ‘ఓప్లనంగపకువులారా! గీ. నాకుఁగలయుద్ధ
శక్తి’ (యనుపద్యముచదువును)

రామ—నెబ్బాను సింహనాద! వీరవరిప్థం దగుదశికంతుని సిగ్గునఱచుచుంటివి.

సింహ—(అభిముఖముగా నిలిచి)

గీ. రామ ముం దస్మదీయశరస్రయోగ, విధికిఁ బాలైతివేని జీవిన పీపు
కాన ముందుగ నీయాశుగంబు పఱపు, మోరి నీదెచ్చరుచిదూడఁగోరియుంటి.

రామ—(వైర్యముగా నిలువంబడి చిఱునవ్వు నవ్వి) ఓరీ సింహనాద!

క. నీతను విది చూపఱకుం, గౌతుకిముగఁ బుడమినుంచకరెయి నీమంత్రి
ప్రీతండ్రీయు నీయన్నయు, నీతమ్ములు నిన్ను ముం దనికిఁ బంపిరి నీ!

సింహ—ఓరీ రామ! చాలగర్వింపకుము. ఇంతగర్వమునకుఁ గారణములేదు. నీచ
రిత్రలు విన్నవాకును సిగ్గుచున్నయది.

గీ. పడఁతి తాటక విప్రరెడు భార్గవుండు, మృగముమారీచుఁడును ననన్మృగమువారి
ఓరి నీవు జయింపిన వీరుఁ డెవ్వఁ, డైనను మదించి తేని విల్చాను మెదిరి

లక్ష్మి—(నవ్వి)

గీ. అఁడుదే యోను దాటక యెనదాని, జంపుటకుఁ గారణము మాని పంపుసుమ్ము
మృగము నెడమాట నిడమె మారీచుఁ డైన, రాజయినవానికెల్ల ధృష్టుంబు వేట.

రామ—(మృగముం దగు పరకురాముని జయించుటకుఁ గారణము మావైతాళికిఁడే ‘అనిజంభు
నింజింపయింతుని’ అని చెప్పియున్నాఁడు. ఇతఁ చాలనిజంపుటకు సమాధాన

కెంకక్రటి చెప్పనలసియున్నది.

రామ—లక్ష్మణా నీవూరకుండుము. దానికుత్తరము నేను జెప్పెను.

గీ. క్రోతి యని వాలి ననకుము కొంపములుంగు

నమలినం బగు నీతండ్రియశము గూడ

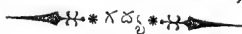
నాల్గునారాసులనుచుంచి నాస్పృహ గాదె

చిగకిలా నొక్కిపట్టి నీజనకు నతిఁడు.

సింహ—(క్రోధముతో) ఓరోరీ కుక్షత్రియ! మాతండ్రి నాక్షేపించుచున్నావు. ఇదిగో వాడియమ్ముల నీరూపుమాపుచున్నాను.

రామ—(విల్లెత్తి) ఓరీ రాక్షసపోత! నేనుమాత్రమూరకుండునా. లంకాపురిపరిసరగాఁ పురములయందుండి చూచుచున్న పౌరజను లందఱు మనశరవిక్షేపములకు బెదరుదురు. కావున నావలికింబోయి యుద్ధము చేయుదమురా.

(అని యందఱును నిష్క్రమింతురు)

ఇని... శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితంబగు నాంధ్రబాలరామాయణసాటికమున సప్తమాంకము.

శ్రీకృష్ణ.

చాలరామాయణము.

అష్టమాంకము.

(పితృ సుముఖసుగృభులను నిరువురు రాక్షసులు ప్రవేశింతురు)

సుము—సఖా! దుర్ముఖ! మనరావణ మహారాజునకు గొప్పసహాయులలోపము తటస్థించిది. కుమారిసింహునాదుఁడు గిరించెగదా! అయినను శోకాహ్వంబుల పాలు గాక తులూహ్యత మనుచి యొకటి సన్నియంగును బరాభనముఁ జెంది పండముగా నిర్ణయించుకొనిన సీతాసమర్పణంబును లంకాధిపత్య పరిత్యాగింబును జేయఁదామో జుర్రు—ఆర్య! సుముఖా! స్వామిని యగు శ్రీబట మనల నిగువురిని, అంగిదనుకను నరాంతకునకును జరుగు యుద్ధములోని విశేషములరని నాతోఁజెప్పిన నేను సీతాదేవితో విగ్రహింతును, అని నియోగించుట యే యేలుఁగుడును గాని వారి ఘోరాటకుం దగిన కారణ మెఱుంగను నీకుండలిసినఁ జెప్పుము.

సుము—మనరాజు శుకసారణులను రాము నొద్దకుఁ బంపఁగా వారేగి “రామునితో మనము వానరబలమును రాక్షసబలమును వ్యర్థముగాఁ జంపుకొనుట భానముగాదు తులూహ్యతము వలన జయాపజయములు నిర్ణయించుకొందము పండమేమనఁగా, గీ. అందు నీవాఁడుగెల్చిన నవనిజాత! నీకళత్రంబు లంకయు నీయధీన

మగుట, నావాఁడుగెల్చిననవనిజాత! నాకళత్రంబయోధ్యయు నాదియగుట.”

అని రావణుని మాటలుగా విన్నవించిరి.

దుర్ము—తరువాత తరువాత.

సుము—తరువాత రామభద్రుండును బ్రహ్మకు ముమ్మనుసుండగు రావణుఁడు చెప్పినట్లే జరుగ వచ్చును అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

దుర్ము—తరువాత తరువాత.

సుము—తరువాత సామిత్రి సుగ్రీవ విభీషణ జాంబవ దాంజనేయ ప్రభృతులందఱును వలదని నివారించినను రాముఁడు తనవైపున నంగదు నంకకారునిఁగా నియమించెను రావణుఁడును తనవైపున నరాంతకు నంకకారునిఁగా నియమించుకొనియె.

దుర్ము—తనభుజపరాక్రమ మెఱుంగకయే మనరాజు లంకాధిపత్య మంతయు నరాంతకుని వీపు మీఁద నుంచినాడేమి.

సుము—తెలివితక్కువపనులు చేయుటయందు మనరాజుగా రగ్రగణ్యులంగదా! యింతేకాదు,

గీ. నింహవాంగఁడెపుడు ముడిసెనో స్వశక్తి

యెపుడు సమ్యయి పోయెనో యపుడె రావ

పంగ్రహకు సీత నిచ్చట సముచితంబు

రాజమోహంబుమిమికాలరాత్రి మనకు

దున్ను — యువరాజు మేఘు నాదఁ జే మయ్యెనో.

మమ — ఏమయ్యెనా !

చ. నడి నీసి వేళ రాకువుల నాగళరంబులఁ గట్టినాఁడు క

స్వవక్త సేయియే యేర్పరి నభంగున నుండియె నిశ్చలైత్రిమై

వెనలఁ భంగువా దొరుల వేడక యగ్ని నె కొల్చువాఁడు వి

ట్టవలి యడంగఁ రాకున భయంబున నొక్కడ మేఘునాదుఁడున్.

చ. బలనిధి చుట్టు నుంటఁ జొరశక్యము గానిది లంక నేవతా

లొకటి యూహింపుఁ బరులంగొను రావణుఁడెలు రానిగ్రో

మృత్యులంగొనఁ వెనలి తోయధి కన్డముఁ గల్గి వాని గో

భృమున గెల్చు వచ్చుడెట్లు రాకువుఁ డెక్కట నిట్టి నిట్టిగన్

దున్ను — నిజము నిజము పర్యవ్రాజములకుఁ గోడలము గాని సంగతి యార్యులకుఁ బాడ గట్టింది.

మమ — నాలుఁ జూచ రాగివరులము లగు మాటలు చెప్పుకొనరాదు. మనపని మనము నెరవేర్చుకొనవలెను.

దున్ను — శ్రీజటామృతము మనరాకకై యెదురుమాచుచున్నది. అచటికి పోవమురా. (అని నిష్క్రమింతురు)

(సీతపర ద్రిశట ప్రవేశించును)

శ్రీజ — (చైతన్యకృత్యముతో ముందుఁ జూచి) ఓహో! సుముఖవర్తమానా! త్వరగా రండు యుద్ధస్థైర్యము చెప్పుడు.

మమ — స్వామిని. శ్రీజటా! లంకకుఁ దూరుపు వైపును సువేలాదికిఁ బడవటి వైపును నగు రత్నాక్ష వాటంబునఁజూపరంపలును సమంబుగాఁ జూచుటకై క్రమక్రమోన్నతంబులగు మంచంబు లలంకరింపఁ బడినవి. అందుఁ దూర్పువైపున సపరివారుండగు పశానమృదును బడవటి వైపున సపరివారుండగు రాముండును గూగుచుండిరి. సద్దుర్యోధనుండు వానరబలంబునకై నీలుండును రాక్షసబలంబునకై ప్రహస్తుండును నిరహంకరంబుఁ గడిరి. అంతః నిట్లుండఁ దేవతాంగుల విమానంబులనుం

డి చూచుచుండి కలగెను. లాంఛనము గోచరమగుచున్నట్లు చేతఁ బూని చిహ్నములను
ప్రకటించితి. తరువాత.

గీ. మువ్వగురు సత్సత్వకరకరుణుల ప్రకృతి, ములుగు సంపత్తపేరిపూతలు గలబ్ధి .

యంగ నారాంతకుల హుం నయననాని, సత్త్వమును మెచ్చుకొనిరి యప్పునలెల్ల
శ్రీజ—తరువాత. తరువాత.

సుము—తరువాత సీమప్రసాదముల హంసల, ఎల్ల గిరి బరాబరలు సేయుచు సేనలు మూ
యకుండ నమము సెనెము గలుగఁ జేయుచుండ బ్రత్యభీభషాదంబులతో నా
యంకకాదల లిరువురు నెగుర్చుకొని మందలూకారంబుగఁ బరాంగి, బంధుగం దిరుగఁ
జొచ్చిరి.

శ్రీజ—తరువాత. తరువాత.

దుగ్ధ—తరువాత. వారిరువు రంపముగా మరలి తిరుగుచు సురభిశాసనంబులు లాఘ
నంబుగాఁ దప్పించుకొనుచు నొంజొరులం బిలుచుకొనుచు వింలాపంబులూదకొ
నుచు, దృష్టులునంచించుకొనుచు, శస్త్రక్షతములగు శరీరంబులు రక్షించుకొనుచు,
నొకచోటఁ గొట్టు నటలుకాకించి మఱియొక చోటఁ గొట్టుకొనుచుఁ బెద్దలజేరులు
గఱచించుకొనుచు, బిట్లు చిత్రముగాఁ బోరిరి.

శ్రీజ—తరువాత. తరువాత.

సుము—తరువాత.

గీ. వాలినపదనండు ప్రహరించి నపుడెల్లఁ, గీడ సేనసేనఁ గిలకిలంబు

రావణాత్మజుండు ప్రహరించి నపుడెల్ల, సోకుమూక చేయఁ జొచ్చె గోల్ల
శ్రీజ—తరువాత తరువాత

సుము—తరువాత నాయంగదనరాంతకు లిరువురును.

గీ. సోగసుగ నడ నడచుటసోగ, సుగ వసుమతి నాక్రిమించి చూచుటయునమూ

న్నగు గతులన్నియుఁ గడు వే, ద్కగ నూచికలయ్యె నంకకారులకెల్లన్.
శ్రీజ—తరువాత తరువాత

దుర్య—ఇట్లు నిర్భరంబుగఁ బోరుచుండ నరాంతకుండు తనకాల నంగదుని కాలికి
సంకిలివేచి కేలంబట్టుకొనియున్న సమయంబున రోహదగిబిడ రత్నాంగగుండగు
నంగదుం డతనిమెడపట్టునఁ గత్తితోఁ బొడువఁ బ్రబయకాలవాయువుచే గూలిన
పారిజాతద్రుమమువలె వాడు రజనీచరాంగనల కన్నీటితోఁ గూడ నేలంబడియె.
వాసరవిరులందరు డ్వేషారావంబు లాదరించిరి. దశానసుని పదిమొగంబులును

మకుళించిన తమ్మిపూవుల చందంబు వహించె రక్కసులు చూడకుండఁ గరతాశ్
భవ్యమలతో నచ్చరలంపలు నవ్వసాగిరి.

త్రిజ—హావన్య. నరాంశక. యెచటనుంటివి. మారు మాటాడజేమి దుర్మఖా! నరాంత
కుండు కూలినపుడు దేవతల ముఖచ్ఛాయలెట్లున్నవిరా.

దుర్మ—శత్రుపక్షమునఁ బరాజయము తటస్థించి నప్పు డున్నట్లున్నవి. స్వామిని త్రి
జటా! ఆక్షత్రియమమారుని యందు దేవతలకుంగల పక్షపాతమింతింత గాదు. ఆవు
ను! భర్తృవిజయముగలవారియం దెవ్వరికి పక్షపాత ముండదు.

మ. పనుజాచాగ్యుని యొంటికన్ను బుధసంతానంబు కందోయి భ
గ్గుని శేత్రత్రయ మజ్జనూతి యిరునాల్గుం గన్నులం గేకివా
హను పండ్రిండు విల్వదనంబులును జంభారాతి వేగన్నులం
గనె నుగ్లను ముతోడ నంగదు భుజాగర్వంబు నింతింతలై

తిజ—తిరువాత నార్య దశకంఠుఁ డే మనియెను

సుము—ప్రహస్తునితో నిట్లనియె

గీ. ఆననరాంతకుఁడణిఁపాయెను గదా య, టంచుసమరంబు మాన్వకుమయ్యతాత
వానరులకును గీర్వాణవైరుఁడును బరిగుసామాన్యయుద్ధంబు బరగనిమ్మ

త్రిజ—అశ్లేని మనరాజుగారు లజ్జాదేవి, నావలకు సాగనంపినారు.

సుము—తిరువాత. విభీషణుండు చప్పట్లు గొట్ట రాముండు నవ్వు గంభకర్ణుని లేపు
టకును. నికంభిలనిర్గతుండగు సంప్రజిత్తును బిలచుటకును. శుకసారణులను బంపి
మనరాజుగా రంతిపురిలోనికిం బోయిరి.

త్రిజ—అశ్లేని మీరు తరువాత వృత్తాంతముఁ దెలిసికొనుండు నేనిది సీతతో విన్న
విం చెద.

(అని అందఱును నిష్క్రమింతురు) ఇది మిశ్రవిష్కంభము.

(పిదప నిరుప్రస్థుల నిరుపురిరువురు పరిచారకులతోడను వేత్రవతితోడను సుప్తాశ్రి
తుండగు రావణుండు ప్రవేశించును)

వేత్ర—(తనలో) ఏమా! దశకంఠ దేవునకుం దటస్థించిన యవస్థ యీకేఠీ విమానము
నందే రత్నాట్టాలకంబునఁ బొద్దుగ్రుంకినదిమొదలు వేగువరకుఁ గన్నుమూయ
కుండ రజనీరణం బాలోకించి కించితార్థము విశ్రమించి మరల దివాయుద్ధముఁ
జూచుటకై చనుదెంచె. ఇప్పుడును కొంచెము నిద్రచే మ్రాగన్నునడుచు నేది
యో మనంబున నాలోచించుచున్నాఁడు.

రావ—భగవంతుడా! వేత్రపతి, నవనికి దేనియం దభిరుచి మెండుగునో వాడు సర్వదా దానకే లొంగియుండును నన్నఁ జూడము రాత్రియుష్టముఁ జూచుటచే మిగుల దస్మియు మరల దివాయుష్షముం గాంచుటకై చనుదెంచితి (అని యాకాశము వం కవంజూగి) దేవతలగుఱు వేముగఁ బరుగెత్తుకొని నచ్చుచున్నారు. కేరులేని రాక్షసులఁ గొంపఱింజంపిన తానెత్తుకొనియు నభినందించుటకై కాబోలును,

ఉ. ఏల ముదంబు మీకు బలహీనులు పైత్యులు కొంచ రిల్లినన్

జేలుపులార రానణుని విక్రిను మింతెటిలోనఁ బోయెనే

కూలతనముమానుండినుగో! చనుదెంచె పరింబజిత్తు ని

గ్రాలననన్త్రీలోకిముల నాకలికిఁగొను కంభకర్ణుడున్.

వేత్ర—దేవా! రాజులనరసంతోషణీయులు కావున నుచ్చానవసంచారములతో వే ల్పులు దేవరవేనకై చనుదెంచుచున్నాడు.

(తెరలో)

ఒలంకాపురీప్రాకార పాలకులారా! ఐలీముఖైశ్యమునచ్చి మీపురమంతయుఁ బా డుచేయుచున్నది. కాచుకొనుండు తోరణములు తెంపుచున్నారు. జాగ్రత్త. రా ఱ్షునకబంధములతోఁ బూడ్చిన యగద్రును మరలఁ ద్రవ్వకొనుండు బంగరు పలక లూడఁ గొట్టిన గుమ్మము లన్నియు బాగుచేసికొనుండు కంటకిద్వారమును మరల నేర్పఱచుకొనుండు పడిపోయిన ప్రాకారపుందారులు పూర్ణుకొనుండు విఠిచిన యట్టుకలును బాగుచేసిన వరాండికలును ముక్కలైనయంత్రంబులును నికుంచితం బులగు కాంచనికలును మరల నలంకరించుకొనుండు.

రావ—(విని నవ్వి) ఆరచే ఇదియంతయు సత్యమా! ఆసత్యమా! ఆసత్యమే. మన దుర్గము మనుష్యులకు సుగమమగునా! అయిననేమి.

గీ. ఆఖిలదేవభయంకరమైన మామ, కీనదోర్మండలం బుండఁ గానె లంక

కేల ప్రాకారలోపంబు హీనదశయు, గలుగు గలిగిన నదియ ప్రాకారమరయ,

(రాక్షసులనుద్దేశించి సాక్షేపముగా) ఓరీకరంకక. ఓరీకంకాళక. కంభకర్ణునిలేపుడు.

మేఘనాదని పిలుపుడు.

(కరంకకకంకాళకలెడుటికి వచ్చురు)

కరం—(జనాంతికముగా) ఓరీ కంకాళక రాజు కంభకర్ణునిఁ బ్రభౌధింపు మనుచు న్నాడుకాని యింకను తనయాత్మను బ్రభౌధించుకొనలేదు. మనమెంత కష్టపడలేపె నను మరల రామునిపలనఁ గుంభకర్ణుండు పెద్దపెద్దరపోకమానఁడు.

కంకా—అంతకు ముందే కాదు విభీషణుడు తక్కువ దక్కినవారందరికీని నిదియేగతి.

కంకా—అవును. (అనితనలో రావణునిద్దేశించి)

మ. అనిగర్వమున మించు నీ భుజము లేలా! కాల్పనా! పార్వతీ
పత్నికై కోసెజరంబు లిచ్చిన భవద్యక్షింబులుం గల్తియుం
గతిలేదా నిగురించువానికయి యాకాంక్షింతు పీఠక్కరిగా
యతఁడా సాయమునీకు విస్మృతశర వ్యాసంగుఁ డోరావణా.

రావ—ఓసుముఖ దుర్మఖులారా! మీరు మేఘనాదనకును కనిన్మ తాపసత్వత్రయు
నకుం జరగు పోరునందలి విశేషంబు లెన్నటి వప్పుడు తెలుపుదుండవలయు.

దేవా చిత్రము (అని వారిరువురెదుటికి వత్తురు)

సుము—(జనాంతికముగా) ఓయీ! దుర్మఖా! అలక్ష్మణుని పరాక్రమంబును గొ
ప్పదియె. ఏమన నికుంభిగానిగతుండగు మేఘనాదనకుఁ గూడ నిట్లు కబురు పం
పించినాడఁడ.

ఉ. అమృతులేరు విల్కినచ మచ్చెను నాకు నికుంభిలాశ్రయో
గస్మృతఁ గాన జయ్యుఁ డనుగానని యెంచకమంద్ర జిత్త నీ
తమ్మును బాసి వ్యాకులితమైన మదింపగురామచంద్రు కో
పమ్మును బాపి యేన నినుఁ బంతముమీరఁగ రూపుమాపెదన్.

దుగ్ధ—అగును విరాధ ధ్వంసికిఁ గడ కొట్టు తమ్ముఁడు గదా. చంద్రునితోడఁబు
ట్టిన యమృతమునకుఁ జంద్రునికంటెఁ దక్కువ గుణములుండవు.

సుము—వీరగోష్ఠీశ్రవంగములయం దిట్లు చెప్పుకొనుచున్నారు.

మ. తలుపు ల్కూసిరి భీతి భోగవతిఁ బాతాళంబునం దేవకాం
తల యోవ్రంబుల లేతనవ్వులకు సన్యాసంబు ప్రాప్తించెనే
యలఘుం దెక్కటిఁ బోరువేళ నతఁడా హా! మేఘనాదుండు శ
త్రులఁ దున్నాడ నికుంభిలాగుహఁ దపోరూఢింబ్రవతిఁచునే.

కరం—పురోభాగమునకుం జూపునిగుడించి.

క. కంకణంబులచప్పుడు గాకయుండఁ, దొత్తులై వేల్పుటాండ్రు కాల్కాత్తుమంద
కుంభకర్ణుండు వడిబుస కొట్టుకొనుచు, నిదురపోవుచు నున్నాఁడు సీట్టవొడిచి.
కంకా—బాగుగ వర్ణించితివి. కుమార కుంభకర్ణుఁ డిప్పుడు నిద్రానందమనుభవిం
చుచున్నాఁడు.

రావ—నిక్కముగ తమ్ముఁడు భగవంతుండగు పద్మయోనికంటె మిన్నగాఁ దపముఁ

జీయుభంగ నిశ్రావంపములోను

సుము—(రావణునిచేతిలోఁ జెవియొగ్గి)

కి. రణభూమి విడచి మైరా, వణిమన్నోత్థివై తక్కి వ్యభిచారముఁ జేయుఁ
గ్గణమును క్రొయియించి ఖన, త్రవణి కొనుచు నిర్భయ లేనఁడు కొంచెమైన.

గీ. ప్రలయరుగ్రుని ఘోర పటిమబోలు, మేఘనాదంబు జెవటివారియొద్ద
నాఁడుమనలంకఁ గాల్చిఁ ప్రోడ బాహు, బలయుతుండగు మానుషు.

గుక్రు—ఓహో! దేవ సీవు మార్తాంధపులస్వకులములు రెండును సందేహాడ
నూనుచున్నావు.

గీ. మడిమొగములైదు శ్రీరామ కుంభకర్ణు, లాచరించెడు యుద్ధులు మామఁ గాత
మేఘనాదనితోడ సౌమిత్రినేయు, కలను గనుఁ గాత నెడమ మొగంబులైదు.

కింకా—అట్లేని మనసు కుంభకర్ణుని లేపుకమురా.

కింకా—లేపుటకుండగిన యుపాయ మేదియో నానందోచుతు.

కింకా—చదువై క్రికొలముల పాములును రావణునిసేవకై వచ్చియున్నవి కదా! వాని
లో పెద్దపెద్ద పాములకు నియోగింపుము.

కింకా—మంసియుపాయము గొరకెనది పాములు తమ మేనుల సతనిమెనితో పెన్నివైచి
కొని లేవఁగలవు (ఆనికొంచెము బిగ్గరగా)

గీ. తక్షకుండ తోగ్గు సర్వశతంబుతోడఁ, జెవులుకర్కొటకుంచునాసికనువాసు
కియునుగాలినుసర్పంబు గ్రీచనిట్లు, చుట్టుకొనుఁడయ్యకైకనీమానునొడలు.

రావ—యీపాములు చుట్టికొన న మాతమ్మునకుఁ దామరతాంధు చుట్టినచందముగా
నుండును. ఇంతమాత్రమున లేచునా.

కంకా—సఖా. కరంకక మనసునోరథములన్నియు వ్యభిచారనోరథములే మహాఫణింబ్ర
ము లతనిం గించితైవం గడల్పకేకపోయినవి.

(పడమటికైపున దిరలా)

గీ. మయఁడుతాత వచించిన మాయలెల్ల, మాయమైపోయెనకట యీమర్త్యులయెడ
తండ్రినేర్పినదారుణాస్త్రంబు లింక, లలిఁ బ్రయోగించునట్టి కాలంబు వచ్చె.

రావ—వత్సా! మేఘనాద యేల విచారపడెదవు. మాయలన్నియుఁ జేతగాని వానికిఁ
గాని నీవంటి సమగ్రుణ విరునకుఁ గావు.

గుక్రు—కిలకిలము కొత్తినెక్కి కేల విల్బుని మేఘనాదుని యెదురఁగినిష్ఠతాపనుఁ
డెవోమో ప్రాణములు వలకుచున్నాఁడు.

మును దగ్గరనుండు పర్వతంబులు

కంకా—మౌనమున నుండి కాదు విభీషణుడు

కరం—అవును. (అనితనలో రావణానుహా ఆపర్వతంబులు కతోరంబగు తమ్ముని దే
మ. ఆశిగర్వంబున మించు నీ భుజము యావంతయుఁ బనిచేయలేవు.

పక్షిక్షాణోసిశ్శిష్యుఁడై త్రాడునకు గుచ్చిన ముత్యములవలె నల్లల్లాడినవి గాని
గిరిలేని కాకపోయినవి.

(మరల పడమటి వైపునఁ జెరలో)

మ. పడలుము మాయ కౌతుకము బాయకపోయెను నిన్ను వేలుపు

స్మృతిల పొడ్డియాడుదురు మున్నల మీఖరుఁడన్న సేనతో

నెదిరి తేదీసురక్తమును నింపుగఁ ద్రావిన నాయులుంగు లీ

యవసున నీదురక్తమును నాగళముగ బలింపఁ గావుతన్.

రావ—చౌరా! యీలక్ష్మణుఁడు కుమారుఁడేమనాదునకుం దగనిహితలు కూయుచు
న్నాఁడు. కానిమ్ము వీనిం గుమారుఁడే శిక్షించుగాత.

(మరలఁ జెరలో) ఓరీ కనిపృథుక్షయితాపన.

గీ. బుద్ధిమంతుఁ డవనుచు నీపాతదార, నునిఁపోయిన దాని నింకొకఁడునచ్చి

యొత్తికొనిపోవ చనటవైయొత్తిగిలిన, చెనటివనిసేయుపాంఠె లజ్జంపవేల.

సుము—నేపథ్యమువంకకుం జూచి (యింకనుర్రతముఁ జెప్పకున్నాఁడేమో.

(తెరలో)

ఓరీ బ్రహ్మరాక్షసుఁడా! నీకు వీరజనమర్యాదలు తెలియవు అసాధ్యకార్యముల పట్ల

శస్త్రధారణ విషంబనయగును గాని యిట్లపట్ల నలంకారమేయగును.

రావ—ఏమీ! మనుష్యుల పొగరు కుమారుఁడేమనాదునితోఁ గూడ వీరవ్రతమందు
యుక్తిప్రత్యుక్తులు చెప్పమన్నాను.

కంకా(మఱియొకవంకకుంజూచి) మిత్రమా! కరంకక! గురుగళద్దాన వారిప్రతాపిత
గంఠమండలంబును గళకుహకుహర నిరర్ధశగులగులారావంబులనగు దిక్కురల
ను కుంభకర్ణుని లేపుటకై నియోగింపుము.

కరం—మంచిది ఓదిక్కురీప్రములారా.

గీ. కొండచరియలలా వప్రతాండవంబు, సలుపునాటిభవద్దంతబలమునేడు

ద్విగుణముగఁ జేసి లేపుఁడీ దేవవైరిఁ గుంభకర్ణునిఁ బగరమార్కొనుట కొఱకు.

రావ—ఇది యుక్తమే, దిక్కురలనఁగా జంగమదుర్గములుగదా.

కరణం—దేవా! దురితములను.

గీ. స్థానమున నానందములను, భుక్తియు నైకకీర్తి యును భక్తియును
సంపదకమున కిట్లను గుఱువెట్లు, రామము నిర్మలమందు కొంచెమైనను.

కరణం—(నాన్దం)—స్థానమున నైకకీర్తి యును భుక్తియును నైకకీర్తియును
సంపదకమున కిట్లను గుఱువెట్లు.

ఇంద్రుడు—(చింతింప) ఓహో! స్థానము! లక్ష్మణ!

ఉ. రావణిని బోధించు నున్నప్పుడు సుంత సమాధియందు నే
నానందమున నీ నైకకీర్తియు నైకకీర్తియు చూపరాకుండు
కేవల సమాధియందు కొని భుక్తియును వచ్చునాని ము
ఖమున నైకకీర్తియు నైకకీర్తియు నైకకీర్తియు.

ఇంద్రుడు—(చింతింప) ఓహో! స్థానము! లక్ష్మణ!

గీ. లక్ష్మణులైన గోవిందాని పురాణమునకు దృష్టి
మీరు లాకాధిపత్యమును బడసెద దండ
యనుచు నీకేమి పరువురా యునుమనులు
గాని లక్ష్మణుని స్పృహను లక్ష్మణులెట్లు?

ఇంద్రుడు—(చింతింప) ఓహో! స్థానము! లక్ష్మణ! లక్ష్మణులు
పరాజయమునకు నగుచున్నప్పుడు నైకకీర్తియును నైకకీర్తియును
జేసెదను.

లక్ష్మణుడు—(చింతింప) ఓహో! స్థానము! లక్ష్మణ! లక్ష్మణులు
ప్రసేవకు నగు సామిత్రి నైకకీర్తియును నైకకీర్తియును
జేసెదను.

సుము—దేవ లక్ష్మణ! ఇంద్రుని సామిత్రియు నిట్లాకరినాక రాక్షసిం
చుకొనుచుండ గనే—

గీ. కాండలేని నల్లగల్పలాకాశవా, పికని నైకకీర్తియు నైకకీర్తియు
కేవలము నేన క్రిందగతిచూపులు, నేలకొలదినింజె విభిన్నరాశి.

కంకా—కరణ! కుంభకర్ణప్రబోధమునకై మమ్ము గొందఱి సంపుము.

కరణం—మీరేమి చేయగలరు. ఈశ్వరాధారమును దక్క మనకు వేరు దిక్కులేదు.

(అని పరమేశ్వరుని దేవతలను)

గీ. నందిమదైల వాయుంప నాగముఖుడు, చదువక జుడిక యిట్టిహాసంబుచేయు
దేవతలకు పుష్కలమోనీపు హాసంబు, రావణాసుఖమేపుమో దేవదేవ.

కంకా - (తనలో) ఆ! కుంభకర్ణుడు లేచిన తాళ్ళు సీత్యలోఁ జేలి సారకాయ
లు మునిగిపోవును.

దర్బా - (కుడివైపున) దేవా! లంకాపరమేశ్వర! మేఘవాన లక్ష్మణుల ననుసరిం
చి నయ్యగాక్షసవానరపీఠులకుఁ బెద్దయ్యార్జును జరగుచున్నది.

సుము — దేవా! ఆతిభీషణముగా జరగుచున్నది మాడుము.

గీ. చాపములు చక్రములును నేజులు వూని, యల్లవీరులు చిల్లయు లుల్లసిల్లె
బోర మెరుమిఁచఁబడుకన్తిపోటుతోడఁ, బడుసుఁజిక్కిలపూరింపఁ బడులు గూడ.

కంకా - (ఎడమవైపున దుశ్శముతో) శత్రుమా! యాకుంభకర్ణుఁ డెల్లు లేచునోగదా.

కంక - (ఆలోచించి) ఆ! లెగినదగుసాయము దొరకినది.

చ. బలిసిన గిట్టిగుచ్చు లేవపై బిగి గూర గదించి వేగమో
వెలఁగుకొని యాధుని పీఠుని లేపుడు కంభకర్ణు న
గ్గెల మగుఁడెడికుంపల నొకాముగ్గిఁ గంటిటంటిపో
టులఁ బురుషులులెందులఁ బటుత్వము దాపి లేనదిండునే.

రాం - మారెమ్మడు నిన్నలేచిన్నాడే?

కంక - లేచుటయే కాదు. రాముని సమీపముఁకుఁ గూడఁ బోవుచున్నాడు.

కంకా - పరశుమలన నృత్యంతకుంభయుఁ డెలిసికొని రాముని మీఁదికి యుగ్గము
నగు బోవుమఁ కుంభకర్ణుడను దిన్న మాటలు వింటిరా—

గీ. వారిధికి గట్టుకట్టిపాడు రాముఁ, దంతినేర్పటి నిరక నేయన్మృతమును
ఉన్న బేదో యనర్థ మిట్టెన్నఁ డెకట, నన్నకాలమునందు మాయన్నలెపె.

(ఆలోచించి తనలో) స్వభావభీషణుం డగురాక్షసేంద్రుఁ డీమాట విన్ననలేదు. విభీష
ణుని వృత్తాంత మీకుంభకర్ణున కేమైనఁ డెలిసియుండునా లేదా! (అని తెరవం
కనుఁ జూచి) మరలనేవియో కంభకర్ణుని మాటలు వినఁబడుచున్నవి. (తెవి
యొగ్గి విని) దేవా దశాననమహారాజ వినుము.

గీ. నలను చాపంబు తూపులు నలదు నలచు
సక్రములు ముగ్ధములు పట్టములు నలగు
ఆకలియుఁ దీలు నశియింతు రరులు గూడఁ
గోతిమంకను మ్రింగెన గుటుకుమును.

అని యనుచున్నాడు.

రావ - నెచోను వచ్చి! విజముగా నాకుఁ దమ్ముఁడె సగుగువు.

గర్జన -- చేర! నీవు మేఘవాని లభము వచ్చునుగదా.

గుఱు (తాను నిరూపించి)

గీ. ఆనని జంబుగిడొక సంతోషంబు, లేక నివమున సలహానికొక మదు

నాని మాన్యులేక సంతోషంబు నగుదు, నీకొడుకులేకు రోజొల్లు నాకునుమన.

దుర్జయ -- వాయునింపించు చునుచునుండునును నీకొడుకు లభముతో నాకింబు న కేరే.

హము -- విన్నవించుచుండెడి కాదు.

గీ. గుఱుమునాని జేసి యుక్కుండుచుండ

ద్రోవ వైచానియలెట్లంద్రోసి కొనుదు

కందుచానియలెత్తంద్రోవంద్రోసి కొనుదు

నెని న సోమియి చనుముచే నెక్కి నివడి.

కరం -- (ఎడమవైపున)

చి. ఆనని భరింపలేక కమరాధిపుఁ డుం గిటిరాజు నిగ్గన

ప్రసవలు శేషుండుం గులుపాటుంపించ నమరుఁ డబ్బునాం

ధవునిభంబు భీతి ద్వరితంబుగఁ దోలఁగఁ గుంభకర్ణం జీ

భువియును నాకసంబుఁ దనవూర్చిశరీరము నింపవచ్చును.

(తెరలో) ఎవఁడురా యక్కడ! దశానమహారాజుతో --

గీ. శివునివిలు ముక్కుగుఁగ జేసి నీతఁ బెండ్లి, యాడి వాలినిగ్రుంచి దత్తాకరంబు

గట్టి సోఁకులఁ జంపించు ఖలునిఁ జంపి, వందనము లొచరింతు నీపాదములకు.

అని వింతయ్యుండు కుంభకర్ణుండు శపథము చేసె నని విన్నవింపుమురా.

రాన -- సెబాసు తమ్ముడా! సెబాసు కుంభకర్ణ! నీవట్టి వాడవే. లేనియెడల యుద్ధ

ములలో రానాండు నిన్నెట్లు మెచ్చును.

సుము -- (కుడివైపున) దేవా చూడు మీకిన్మిత్రయితాపనుని యుద్ధోగము?

గీ. పాక శాసను నిల్లాలి పైఁటకొంగు

స్వజపటముచేసికొన్న నీతనయు నగ్ని

కేతనము మీఁదఁ గూడ నిశాతబాణ

చయము పడుచుండె నార లక్ష్యుని పొగరు.

(తెరవంకఁ జూచి) సెబాసు మేఘవాద! దశకంఠుఁడొద్ద ధనుర్వేము చదివినవాఁ

డ పోరువు, దేవా పులస్త్యునందన!

గీ. ఎక్క చూచిందె దేని జనయు దేని
నాయులేవుందు మూర్ఖులె బ్రమదమెదవ
నాని దాటినయ్యి యావానరంగు
నెన్నై నాటె నొకయమ్మ నీసుతుండు.

రావ—అట్లేని లగకాద్రోహము చేసినందులకును నత్తుమారుని జంపినందులకుం దగిన శిక్ష కావించెను.

సుము—అహోహా! ఈమేఘనాదలత్తుణు లిరువురిచేత—

గీ. కటికిచ్చీకటి దిక్కులఁ గ్రమ్మజేయు
బాణములు నొండొకొళ్ళపైఁ బటసఁబడియు
నమ్ము లగుచుండె సురతోత్సవమునఁ జెవిటి
యాలుమగ లాడుకొనురహస్యములపగిది.

కంకా—(ఎడమవైపున) గణేశ్వరగళగర్జితగును శంకరడమరుకరోలాహలంబును నా దినుక రాచనంబును సరకేసరినినాదంబును గూడ నతిక్రమించు నీరొప యేమయి యుండునో?

కరం—(చెవులు మూసికొని) దేవా నిజము కంకాశరఁ దన్నట్లే యున్నది.

గీ. దిక్కురులు భీతివడ సర్వవిశలుగుడు, శూలిజడ లూడ హరియు నుప్పుపై వీడ
నంది పారలూడ నోదసులంగు నిండి, యాక్రమించెడు నది ధనురారవంబు.

రావ—నత్న కుంభకర్ణుండు సమీపింప జ్యేష్ఠతాపసుండు విల్లుమ్రోయించె నని యూహించెను.

సుము—(కుడివైపున) దేవా గగనాంగణచారు లగుమందోదరీసుమిత్రాప్రమారుల చ దిత్ర మిగులం జిత్రముగా నున్నది. ఇరువురి బాణములు సందులేక యాకసమున నిండియున్నతేజిస—

గీ. దాగి చూచిరి సిద్ధులు డంగు లేక, సంచరించిరి యమృతభోజనులు సురలు
పతుల మెయిప్రక్క నొదిగిరి పడఁతులభ్య, సింఛిరిగణములు శరవిశ్లేపవిద్య

కంకా—(ఎడమవైపున) కుంభకర్ణుండు పరిజనము దీసికొనివచ్చిన యుద్ధసాధనముల ను గ్రహింపకయే యేల బయలుదేరినాడో?

కరం—అతఁడనినమాట నీవు వినలేదా యేమి?

“గీ. వల్లదు హావంబు” (అను పూర్వోక్తపద్యమునుం జదువుచున్నాడు)

రావ—నత్నము కుంభకర్ణ! నాకునీవేతమ్ముడవు,

కిందా—ఇది యేమిటి? కాకుండా కొంచెంపాగా తోడను, మేకులిగురములనంటి
మొలకతోవను సంధ్యారాగవిగుండములనంటి స్ఫులింగములతోడను లక్షలకొల
ది బాణములు ముందుకునున్నవి?

రాన—గీ. గొల్ల యొకానొకంబైన తోడి నుండి
పీడు మనపీడు గాల్చినవాడు గాన
నేడు శరణందుఁ బ్రార్థించి నేలమునకు
నిశ్చితగాచిందుకొననచ్చె ననుచు హి.

సుము—దేవా! సోమిత్రుని విహించుటకై కుమారమేఘనాథుడు ప్రయోగించిన
యాగ్నేగుప్తానిని యీపాదనేరకుఁ దూహించుచున్నాఁడు. (అని ప్రేలితోఁ
జూపుదు) ఈపెనుంటులనలన.

గీ. ధార తుంగద్వియను నీట చదాపు దూరంబె
దాకలతోడ ఇది మిన్నుఁ దరలిపోయె
గంగ యమునయు నొకరి నొకళ్ళు కాఁగి
లించుకొని రేగ వెనకయ్యుమంచు కొఱకు.

గీ. పేరుగానె క్షీరములు పాలవెల్లెలలోన
రాత్రిగిలె మందుచెడి తైలరాజమునకు
రవియుఁ దపియించుచుండె గర్భములు పగిలి
కాన్మొగుళ్లును వడి వేడికండ్లు గురినె.

కంకా—(ఎడమకైపున) ఇట్లు శ్రీరాముడు విల్లు మ్రోయించినపిదప వానరు లందఱు
ఱును దమాల తాల హింతాల సాలప్రముఖము లగు చెట్లు యాధాధానంబులుగఁ
దైకొని వెడలిరి.

రాన—వీరలలెక్కయేమి? మనవానిముందఱ దోసు లగుమరా చీను లగుమరా.

దుర్ము—(కుడివైపున) ఇది యేమిటి? పదిదిక్కులుముంచు సముద్రము వలె నన్నివై
పులఁ గాలువల్లుప్రవహించు కొండవలెఁ బెనువెల్లి యొకటివచ్చుచున్నది.

సుము—అగును.

గీ. త్రిదనసరములు శాంతాగ్నిదీప్తిఁ జెంద, నగ్నిశౌచాంశుకముకంటె నధికమైన
కాంతితో నున్నచోట మేఘములకింత, తిండియగు వారిపూరము దెసలునిండె.

రాన—ఇది మేఘములు లేనివర్షమా యేమి? (విమర్శించి) అఁ తెలిసినది.

గీ. కేళకులి యాదు మనయింటికితెల్లనున్న, వాని నేనెట్లు గుఱిచేతు బాణములకు

జాక్షీవిహగ్నిని శాంతపఱచి, చెచ్చుచున్నాఁడు పరమహంస వారిగాఁ.

సుము—దేవా! కుమారుఁడు ప్రయోగించిన యాగ్నేయాస్త్రము చిట్టా లత్యంతఁ
డు ప్రయోగించిన వారుజాస్త్రముని నేనూహించెదను.

కంకా—(ఎనువైపున) దేవా! యశానమహారాజ? తరువాతఁ గొన్నిక్రొంతలు
మన కుంభకస్థుని గోటికొనలు లేగిలి రోమములాడి పంపులవలె బాహముల బడి
చు మంత్రిపఁ బడివోయరఁ బిక్కలఁచుంగుండునట్లును మఱ గట్టబట్టలన
లెఁ దొడలను మూయుచు నశ్వసైనికులకిచ్చునలెఁ బిఱుగులపై నొల్లమ నుజను
లవలె నుధఃస్థము లగుదుఁ జేపకుటుంబమువలెఁ బ్రక్కల నెలుదుదుఁ బరుజీప్థ
నములవలె టొమ్ముపై విస్తరిల్లుదు జడముకులవలెఁ బుష్పముపయి ప్రేలాడుచుఁ
జరకాలమునకు నచ్చిబండుగులవలె మెడలు గొగిలించుకొనుచుఁ జెమ్మలనుండి
జాఁబజలించువులవలె గడ్డముల నంటుదుఁ జాంబరఁగిపలవలె నధరముపీడించు
చు పరిమళములలె మురుపుటంబులలోఁ బూలుదు మోచిమాటలవలెఁ జెవి
లోఁ బ్రవేశించుచు నిరలవలెఁ గన్నులపై మూగుగుఁ గిలకిలులవలె నొసటఁ
బ్రవేశించుచు నాదరింపఁ బడిన నీమలవలెఁ నెత్తియెక్కుచు విటులవలెఁ గచ్చు
హని మాచరించుచున్నవి.

రావ—కుంభకస్థఁ డీప్లవంగయూధపతుల నేమిచేయుచున్నాఁడు?

కంకా—కొందఱిం జంపెను. కొందఱికాశ్యు విడిచెను. మోచేతిపోటులచేఁ గొం
దఱిం గూర్చెను. కొందఱి యెముకలు పిండిచేసె. మఱికొందఱిం గుప్పిళ్ళిం
చిసికియు నఱచేతులం జఱచియు లెంపలు వాయింబియు గ్రుద్దియుఁ చన్నియుఁ
బొడిచియు నొడిచియు రూపుమాపెను.

కరం—ఇదియంతయు నిజమే.

క. చేతులచేతంగ్రుద్దుల, చేతన్ మోకాళ్ళఁ గాళ్ళచేతను నస్త్ర

వ్రాతాయితానయవుడగు, నీలమ్ముఁడు క్రోతిమాఁక నేలం గూర్చెన్.

సుము—(కుడివైపున నీటిబాధపోయిన ట్లభినయించి) లంకావతీ! ఒక్కమాటు శ
త్రుబలమును దనబలమును గూడ నశించునేమో యని సౌమిత్రియే యావారుజా
స్త్రముపసంహరించినాఁడు.

గీ. బాగుగా మండ దగ్ని యిప్పటికి ధూళి

కలఁపితుం డగురవి యొడఁ బ్రాడిగి కొనియె

నడఁగెఁ జాత్కొర మభవుఘాలాగ్నియంభు

గానములు ప్రకటింపఁబడినవి

కంఠ -- (ఎవఁడైనా పద) ఉండదునునీ ప్రకటించి నోకిరించి --

క. చెప్పులు గొప్పలునానా, విరుముల గొప్పలు గలకపిత్రేష్ఠుల ద

ద్వివిదులు మాని హాహ, విరుములొప్పుయచాడ దెరుతులుమెచ్చన్.

సీ. రావత్! హాహ!

సీ. పురుషునియే చెనలలోమములును, కొనుచు నోహిడుచుండి మీకుంభకన్య

దూకులు విరచించినారె? మనమురాని, చుడఁగెఱియిరి వానరులైనుకొట్టు.

గుప్త -- (పక్షివైపు నొకఁడునొక) ఏమిని నైపునైపునకు కాటుకవలె జీకటియె

ట్లునూడ్చి గొనుకమ్మ మొచ్చి గోన నమిల్లమెద మూర్తి నారాయణశరీరమునీతి

యనునామీద పుచ్చిబంగ గొమ్ముభరణకన్యయు పోలిక నాకసము నల్లనై భయం

కెరముగా చూచెడి!

గాన -- నెందురా యుక్త? అమిషగోధురుగు గూర్పు డెందున్నాడో తీసికొ

నిండును. (అనియూలోచించి నపుడు)

(అంతలో) సీ. బగరురావంబుల జేసి లక్ష్మణుని జంపి

నానరుల గుడఁగెడివి యాపైన వారి

గురునయిన నన్నవైతము కూర్చున్న

మాగుడ దని మూర్ఖుడ డెచ్చికో పాటిపోయె.

గాన -- (మరుల నవ్వి) ఇంక మూర్ఖుడను మేఘునాదుని యెదుటికిరాడు.

మమ -- దేవ! నీపదాతిలనమగు మమఖుని యూహవినుడు. రణాంగణాచారు లగు

రాక్షసుల నందఱిని గ్రుడ్డివారిని గాఁజేయ సామిత్రితామిప్రాస్త్రముం బ్ర

యోగించెను.

సీ. మగనికడ కేగునార్కను సంపదము చెంద

జక్కున బిడ్డపొకమి జడియచుండ

గనుల కనకోధ మగుదు జీకటులు వూసె

మంటికిని మింటికిని నీలిసుండురంగు.

కంఠ -- (ఎవఁడైనా పద) ఇట్లు పదంగవల్ల మంతయుం గుంభకన్యతమాకంఠముచే మ్రగ్గ

సేనానియగునీలుండు హతశేఖి లగునానరులతోఁ గూడ బలాయమానుడు గాఁగ

నొక్కనుగ్రీవుండుమాత్ర ముగ్ధిపుండ్ల సుకేల దుమునుడి రోహితాయ పెరికి

కుంభకన్యనిష్ఠులైన నెను.

౧౦--(నవ్వి) ఇది తామరతూటవే మనగఁగముం గొట్టుటవంటిది.

౧౧--(రావణుని నుద్దేశించి) సుగ్రీవుఁడాతొయివినఁను. కాని నానము--

గీ. అజిభీషణుఁడైననీయనుఁగుఁడమ్ము, ముష్టితాఁకున నది ముక్కముక్కలయ్యెఁ
జెడసి నద్రైపకుఁ బర్జిల్చి నిన్ని తొల్ల, కపివరుల లక్షలకొలదిఁ గనెమనంగ.

రావ--మనకుంకె ధర్మనిలన పీఠలంఘితి నీరీతి నే కావు మూర్ఖుడి.

దుర్య--(కుడివైపున) అశ్వుర్యమాశ్వుర్యము. సుప్రకాంతమును ప్రవింపఁ గునల
యగుదులు వికసింపఁ గమలంబులు ముకుళింపఁ ఒకొంటిలులు ద్రావఁ బోయెడుక
లు గలలనలు పశ్చాత్తపింప మననోన్మత్తులు శ్రమింప విరహిణీనయనంబులనుండి
రెండింతలుగాఁ గన్నీగు ప్రవింప మగలతోఁ గూడినమగునలు పూడింతలుగా
సంతసింపఁ గుపితమాననదులమఁ జేయునమస్కరింతులు నాలుగింతలుగాఁగ జేఁ
కటిగొంగలగుచుఁ జంద్రబింబములు బయలుజేఱినవి.

రావ--బీరీసేవావిదగ్ధ! చంద్ర! రావణసేవాసమును నీవు బాగుగ నెఱుంగు
దువురా.

(అని దుర్యభువంశి నాడె)

గీ. ఎల్లపుడుఁ గుండుకెన్నెల్ల లెల్లదనల

నిండియుండిన రాక్షససేత నియును

బాట్రుండ నటంమఁ జెప్పురూపముల బాల్చి

నన్న సేవింపఁగా నచ్చుచున్నవాఁడు.

సుమ--దేవా యట్లుగాదు. తామిప్రాస్త్రమును హరించుటకై సోమిప్రప్రయోగిం
చిన చంద్రాస్త్రము.

కంకా--(ఎడమవైపున) దేవా తనవిసరినతొయి చూయుచేసె ననుకోవముతో మరల
సుగ్రీవుఁడు--

గీ కశ్రపుంజెట్లరస మేఱుగా ప్రవింప, ఘనులు చందనగములపట్టు మీద

మలయనగమును రెండుచేతులను విసరి, దశముఖానుజానిం జంపఁదలఁచినాఁడు.

రావ--అన్నా! మర్కటకీటకము పొగరు.

దుర్య--(కుడివైపున) రాక్షసేశ్వరా! తమ్ము, బట్టుకొన వచ్చుచున్న వని నూ

ర్యచంద్రులు భయంపడఁ దలపుకైలు భువనంబు నిండినవి.

రావ--(అలోచించి)

గీ. తనకు డేవతలకుఁ జాలతరమునుండి, యున్నదగ నేర్పడు దీర్ఘగ నుత్సుకవడి

నన్ను పోషించుచున్నావును గాన, నున్నానున్న నుండె విసుంతునుండు
(ఆకాశమున) స్వర్ణాభిషేకము! భయములేదు. నానాదుల చరణాన్ని వాసని రక్షిం
చునానె.

మును -- నేనా సర్వస్వముం బాధ ముడికాదు నునునరాజు రామాబాణమును.
నానాదానె.

గీ. మున్నగు చక్కెరచిడిచి బోవునును, గానియెవ నర్హుని ధైర్యములు
నిలచేసేను? నానాదుల స్వర్ణాభిషేకము, సర్వమును సందయంబు
కాకా -- (అపరీక్షితము) ఇట్లు ముగియుదు నున్నము పైనుండలచి యున్న రతిలో

గీ. ముగియుదు లన కాదబోటినుంచి, వారి దగిలించి వాయుబాణంబు విడిచె
మలయగిరితోడు వాని నానాదానె, నానాదానె వారానిలోనుండె
కాకా -- (అపరీక్షితము) ఇట్లు ముగియుదు కామాత గోపించినవాండె.
కాకా -- నేను లేను!

గీ. నిలచు విడిచిన బుజము సీసహారాదొక్క, మూల మునుననె లే దొకమూలంద్రపకు
లేవ్వనేలేదు సుగ్రీవుఁ డెట్లునచ్చె, నో! రణశివ్విక వారానినుండివచ్చె.
రాన -- (అపరీక్షితము) నితఁడు వాలికన్నను నెన్నునవాండె కాబోలును.
(అపరీక్షితముగా) త్రోవబాతికి గంతులు మాత్రమే చేతనైనవి.

గర్భ -- (నిద్రను వైపున) లంకాపరమేశ్వరా చూడుచూడుము! కాన్తుభవణిలాంఛి
తింబు లగునక్షంబులయందు ప్రేలాడు వనమాలలయందలి ముగిరందంబును గ్రోలు
తుమ్మెదలనలె నుండు ధట్టు పచ్చలతో నల్లగల్పలకాంతి గలవిగ్రహంబులతో గరు
గ్గుంతుల నెక్కిన నారాయణు లాకసంబున నిండియున్నాడు.

రాన -- (సమృద్ధముతో)
క. తనయొడపైఁ బోదలురమా, ననతను హరియింతు నన్నభయమున నాసే
ననుజేయఁబెక్కుమార్లు, కనిపింపఁగ వచ్చుచుండెఁ గమలాక్షుండుఁ
(ఆకాశమున) ఓరీనారాయణ! రానానాదుల శరణాన్ని వారి పెండ్లాముల నాహరింపఁడురా
మును -- దేవా నాతలఁపేరునఁగా? రామాబాణసంహారమునకై సౌమిత్రి నారాయ
ణాత్రిముం బ్రయోగించినాడదని.

గీ. పద్మయక్తున మీఠఁగఁ బాంచజన్య, రవము మిన్నంట నాల్గురంబు లలర
నీలమేఘాకృతులు నింగి నిండి యుండె, రామావలసెల్ల నడఁపఁ గారణములగుచు
కంకా -- (నిద్రను వైపున) ఇట్లు సమద్రమునుండి వెలువడి సుగ్రీవుఁడు తింఱిగి న

అపడి విల్లులాగి కొని యది నేలపైఁ బడవైచెను. నీతమ్ముడును గోపముచేఁ గన్నులెఱ్ఱవడఁ జగ్రములఁ బ్రయోగించియుఁ బట్టసముల విడిచియుఁ గవచధారల శరీరములు సయిరము శేదంపఁదగిన భుసుండులు నవలియు మేను పులకరింపఁ గత్తులు జడిపించియు సుగ్రీవు నెరుగొనయె. అతండఁను నానాశసము లన్నియు వమ్ముచేసి నియుష్ఠమ్మునకు మరలి బాహువు లప్పలించి కిలిలారానముచే భూనిభోంతరములు నిండించెను. దేవతాసుండులంపఱు సంవర్షవత్సరాపంబునం బటగెత్తి నచ్చుచున్నారు. నిశాచరాంగసలు లంకాపురీసాకారశిఖరములధిస్థించుచున్నారు. నాగరులు చేతులలోని తాళ్లు నేలనైచియు రక్కసు లాయుధములుప్రకిల్మలం దిడుకొనియుఁ జూచుచున్నారు. ఇరువురును బరస్పరప్రాహోళిపాయములకై చేతులాడింపఁచుఁ దలలూచుచు బుజుము లస్పరించుచుఁ బరస్పరకక్షాబంధ వినిశితహస్తకై కొంతసేపును నన్యోన్యహస్తాగ్రధృతకంధరుకై కొంతకాలంబును బరస్పరఽంఘ్రాతాదసంబులఁ గొంతఁ తగును డూల్కరించుచు మల్లయుష్ఠమరంధ్రించిరి. ఒక జాట్లుపట్టుకొనుటఁ, యొక గ్రుడ్లు వీకికొనుటఁ, యొక ముక్కుమీఁద గ్రుడ్డుకొనుటఁ, యొక సంఘాఁగఁబట్టుకొనుటఁ, యొక గోరలతోఁ జీరుకొనుటఁ, నారు జేయు పెక్కుసనులు వినోదముగా నున్నవి. పర్యతంబులు నైతము గలఁకై లములు గ్రగ్గ్రుచున్నవి. భూమి చీకెగ్గరించుచు గిఱ్ఱునఁదిరుగుచున్నది. బరువాఁపలేక కూర్చుపతియుఁ దలవంకరగఁ ద్రిప్పుచున్నాడు. కాపున నీసమయమున దేవర విల్లుధరించిపోవుటయే శ్రేయమని నాకుఁ దోచుచున్నది.

రావ—(నవ్వి) వెట్టివాడ! యిది నొక స్వంప్రయోగమటరా? దీనికినే. బోవలయునా! గుర్తు—(కుడివైపున) దేవా! యిది యేమి వింత! యీఁభవల్లు ద్రావి మార్తిల్లిన నర్తకి వలెనుత్తిల్లుదు మునుసలియాఁడు నూడ యువతులను గాఁ జేయు శక్తితోఁ బూవుంమాపులు ధరించి విరహేణీకంఠంబులకుఁ బంచమరాగంబు గలుగఁ జేయుచు మృగాంఠ బాంధుక్రీలును దూతీకృతకుమారసమీరులు నగు మన్మథులు వచ్చుచున్నారు.

రావ—(సంతసముతో)

గీ. లోకు లెంపఁబ గలకొ ముల్లోకమునన్, వారిమనములఁ బొడమిన పంపబాణులెల్లఁ గొలువఁగ మారఁ జెయ్యా శుభ్రీశి, నన్ను శరణొండఁగా నచ్చుచున్న వాఁడు (ఆకాశమున) ఓరీ మకరధ్వజా! రావణాసుగ్రహంబున నీకు వఃహ జేవునింబన సయితము భయము గలుగదు రా.

సుము—నైశ్చవాస్త్రము సమహరించుటకై మందోదరి సంపనుడు మన్మథాస్త్రముం బ్రయోగించెను.

గీ. నిడముల మొసళ్లు పూవిండ్లు చేతులంగు, మధుసహాయ మగుచందమన్వరంబు
గలుగు మనసులు తెలిసివికడమబంపి, రమ్యతుల నిందిరాలోచనాంబులముల.
కంకా—(ఎవమవైపున) దేవా కుంభకర్ణుడు సుగ్రీవుని సర్వోగసంఘులు విజించి
యాకింబునగ గిఱిగొని ద్రిప్పి నేలందెట్టి కొట్టెను.

రావ—అట్లయిన మత్తజేనుగు చేతంబడిన యనటి పెట్టునంటి యనస్థు వచ్చితి.

కరం—ఇంకొక చిత్రము జరగుచున్నది.

గీ. నేల బడియున్న వానరానీక నాథుగ, గత్తుసంకరాదాత్యూహకల్పజేసి
యనుజాడదె వచ్చుమందె జయంబునీకు, దేవతానైరి! లంకాపతీ! నిజంబు.

గీ. చంకనిటికించుకొని నాల్గుశలగులందు, నన్నుముందె గదా వీని యన్నమున్ను
దాని కి భిమాని యైన నాతమ్ముడిపుడు, కీతనాథునకుగ్రాప్రిక్రియ యొకచ్చె.
కంకా—కుంభకర్ణకఠోంతరగతుం డగుసుగ్రీవుని జూచి రథసవన్నపురరతి నాకే
యూరులగుచు బృందారకవందిసుందరు లంబు నృత్యమారంభించుచున్నారు.
దేవా చూడు చూడుము.

రావ—(సంతోషముతోఁ బరికించి)

ఉ. ఏల పులోమకన్యయు ధనేశుని కాంతలు చంద్రునినాండు జే
జేలవెలంగలుం బలుగుఁజేతలు చేయుటం బంపుఁ డౌలకుం
జాలు సపత్నులుం గొడుకుచానలు గొల్పంగ నచ్చి దేవియే
మ్రోల నట్టిందుఁగాతఁ గడుమోదమునం జలపాణిపద్మయై.

దుర్ము—(ఎవమవైపున) దేవా యిదియేమి యబ్బురము. ఖటావంగములద్రిశ్యమన
ట్టహాసములు చేయుచు డమరుకములు మ్రోగించుచు వేతాళము తెచుట నృత్యము
నేను దేవతాపురంగులుభయమునఁ దలలమీఁది చంద్రఖండంబులఁ గదల్చు నాకా
శగంగాతరంగంబులు ఘోర్జ్వలం గోపంబునం బున్నరని బునకొట్టు పాపజంబు
లప్రవేశంఁ బ్రచండవేషధారు లగుచుఁ జండికాపతు లేతెంచుచున్నారు.

రావ—(సంతసముతో)

గీ. తలలు తెగఁగోసికొనినయందులకుఁ దగిన, యట్టి వరమును నితనికీస్తాతి మున్ను
నేఁడొసంగెదనంచు ననేకమూర్తి, యగుచుముక్కుఁటిసనుఁబ్రోవనరుగుఁడంచె.
సుము—దేవా యట్లుకాదు. మన్మథాస్త్ర ముఖసంహరించుటకై తృతీయదాళంబు

యీశ్వరాస్త్రిమం బ్రయోగించె నని నాయూహ.

గీ. బాలశశిశేఖరులును గాఢోలగళులఁ, బన్నగాలంకృతులునైన భర్త లకట
గడియ లోపలఁ జిచ్చుటకంటిలోని, మంటలోపలఁ గలిపిరి మన్మథులను.

కరం—(కుడివైపున)

ఉ. ప్రేవులుతుంపఁగాఁ గదలుపీలుఘటిల్లఁగఁ జంకగాఁటి వి
ద్రావితుఁడై నఖంబుల నురంబు పగిల్చి రదాళిచేతి న
లేచివల నాసికంగఱచి లీలఁగఁ బర్విత మింటివైపు ను
గ్రీవుఁడు నీసహోదరు సెగించనతోక నె నెత్తి మొత్తుచున్.

రావ—(దుఃఖముతో) ఔరా ప్రమాదము? వానరులు కపటప్రచార లనుమాట త
లంపకయే తమ్ముఁడు పోరుచున్నాఁడు.

కంకా—ఈసుగ్రీవుఁ డట్లు కుంభకర్ణుని వంచించి యంతలో గగనమార్గంబునం బ్రథ
మతాపనుని సన్నిధికిఁగను.

కరం—కపి చక్రవర్తి యొసర్చిచూపల్యమునకుం గోపించి మధ్యమపౌలస్త్యుగడు
ను సువరసమారంభమే శరణముగాఁ దలచి లంకాపురీగోపురము వెడలఁగా సర్వ
సేనాపరిస్మృతుండై స్వయముగా రాముఁడే యతని నెదుర్కొనియె.

కంకా—జాంబవన్మణిమన్మథోముఖమస్సహస్రభృతు లగు నెలుఁగురాయ లొక్కప్ర
క్కను గయగవయగవాత్సకటాక్షప్రభృతు లగుగోలాంకూలాధిపతు లొక్కవైపునను
దధిముఖదరీముఖదుర్మఖప్రభృతు లగువానరనాయకు లొకవంకను శరభకేసరకళో
రప్రముఖులొక దండను విండియుండ నెరుటికి వచ్చిన రాముంజూచి కుంభకర్ణుడు.

రావ—ఇదియే పిపీలికాపన్నగన్యాయము. యేమిచేసెను?

కంకా—ముద్గరప్రహారములచేత నచ్చభల్లకులంబును మూర్ఛనొందించి కొండముచ్చలం
బాఱఁద్రోలి వానరసేనలం బిండిచేసి రామున కభిముఖుండై మూర్ఛదేజీన వానరు
లచే నలుదిక్కుల నాక్రమింపఁ బడుచుఁ గోపాంధకారమునం గన్నలుగాఁగ - ప్ర
క్కలనున్న పరిజనములతో నిబిడవలీముఖకబలనకేళియందుం బ్రవర్తించెను.

(తెరలో) దేవా దాశరథి! వానరసేనాసంరక్షణమునకై త్వరపడుము.

స. బలరిపుకుంభికుంభములు ప్రయ్యలుచేసి కృతాఁతుపోతుకొ.

మృత్యు మొదలంట నూడిచిన ముద్గరముం ధరియించి రక్తముం

గొలుచుచుఁ గుంభకర్ణుఁ డడుగోఁ ద్రివళాంగన తెల్లనవ్వ శ

త్రులుఁ దనవారు నంచు మదిలోయక మ్రింగుచుపచ్చె నక్కటా.

రావ—దొరా తమ్ముని యత్మస్థియు నధ్వవసాయమును గొనియాడఁ దగినవి!

కరం—(కుడివైపున) దేవా రాముఁడును దోష్టాంధబంధూకృతచావుఁడై కంభకర్ణం దార్కొనె. కుంభకర్ణండును ముగ్ధరముందాల్చి వెన్నీక నిలువబడియె.

రావ—ఎప్పుడును మాతమ్ముని సంగర మభంగురమైనదియే.

కంకా—అయ్యో! అయ్యో!

గీ, త్రిదశసతులకుఁ దిలకము న్నిద్దుచేయి, యరులఁ దునుమాడఁ బైకెత్తినట్లైయుండ
రామశరభాశితం బయి భూమిమీఁద, దొరలె మోదేతిదనుక ముగ్ధరముతోడ.

కరం—ఒక్కచేయియే కాదు. భజవండముగూడ ఖండింపఁ బడినది.

రావ—(కన్నీటితో)

గీ, కంఠాకృతదేవతాకరిరసంబు, మృతకవానర రక్తరంజితతలంబు
తమ్ముకుఁజ్ఞనిబాహుపండ్లమ్ము నడియె, నకట నరపశుశరలూన మగుచునవని.

కంకా—(అని మూర్ఛవోవును) దేవా! యూరడిల్లుము. ఎడమచేతనే ముగ్ధరము పట్టుకొని నీతమ్ముఁడు మరలరాము నెరుగొనుచున్నాఁడు.

రావ—(మూర్ఛదేటి చూచును)

(తెరలో)గీ, దంతఖాతాధరముభయవభ్రుకుటియు, జ్వలితనయనంబుతోపక సాయగంఠ
మైన నీసోదరుని తల యవనిఁ బడియె, నరివిముక్తార్థరాకేందుశరముచేత.

(అందఱును ఊరభము నటించురు)

(మరలఁ జెరలో)

చ, శరమునఁ గంఠరంబు తెగి చచ్చియుఁ జావక కోరలన్ భయం

కరమగు కుంభకర్ణ తలకాయ పొరింబొరి నిద్రమత్తుతో

ధరఁభారలాడు చుంటఁగని దానిని వాయుకుమారుఁ డింక నె

వ్వరినిద్రిమింగునో యనుచు వారిధిలోఁ బడవై చె రావణా

రా—హా! నత్స. కుంభకర్ణ! నావలన నీకెట్టి పాటు వచ్చెనురా తమ్ముఁడా (అని యేడ్చును)

(తెరలో)

గీ. పుష్పకంబులు మరలించిపొండు సురలు, కపులు దైత్యులు పొండు సంగరము విడచి
రవిరథమ దూరమేగుము భువినిబడెడుఁ, కుంభకర్ణని మొండెము కొండవోలె

రావ—(కోకము నటించుచు)

ఉ. నేటికి కేషపన్నగము సీవొనరించిన యెగ్గు మర్వ దిం
తేటికి గౌరి సింగమును శంకరుని దంతయుఁ బోలె పోరు నీ
పాటవమున్ సుమేగ వును బట్టి కదల్చిననాటి వేలుపుం
బోటుల పాటు నే మరచిపోయెదనన్నను బోవు తమ్ముఁడా.

సుము—(ఎడమనైపున) రావా! ఊరడిలుము పెక్కడఁబిలుములు వచ్చినఁ బక్కన
నవ్వనలయునంట. పుండుమీఁదఁగారము రాచినట్టి కొక యాపదమూడినది. అచ
ట లక్ష్మణుండను—

క. వింటం దూపిడి పురసుల, నంటించిన నాని భైరవాకారుని ము
క్కంటిం దలంప నాతని, కంటి నెగల్ మేఘనాగుఁ గడతేచ్చెఁగటా.

రా—హా పుత్ర! హా పుత్ర! (అనిముచ్చపోవును) అంపటును యథోచిత మాచ
రింతురు.

రావ—(కొంత సేపటికి మూర్ఛదేటి)

చ. కెరలును నజ్జి తొమ్మిదయఁ గేలిడి నిద్దుర వోవుఁగాతని
జ్వరులును గాలింకెలు జాతీ సుఖితురుగాత దేవతా
తరువుల పూలు దేవతలె తాల్తుగుగాత దశాస్సుచేత నె
వ్వరికిని దెల్పరాని ఉదవస్థకుఁ బాలయితయ్యె పుత్రకా.

(అని యెగ్గులై యెడ్చి) ఓకింకరులారా! నన్ను నుందోచరీ భవనంబునకుం గొఱపాండు

(అని అంపటును నిష్క్రమింతురు)

ఇది... శ్రీతీరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితంబగు నాంధ్రబాలరామాయణ

నాటకమునం దప్టమాంకము.

శ్రీకృష్ణ.

బాలరామాయణము.

నవమాంకిము.

(పిదప యమకింకరుడు ప్రవేశించును)

యమః—అహా! పూజ్యుండును లులాయవాహనుండును సకలప్రాణిభయంకరుండును

నగు శ్రాద్ధదేవుని విశ్వాశిశాయి యగు ప్రభావము!

గీ. నిత్యవికసితవీరజాననవిష్ణుఁ, హగుచుఁ దనయిచ్చి నీరేడ జగములను సృ

జించి మించినవాఁడు విరించి జేసఁ, కర్త యూర్పుచ్చెఁ బితృసతికఠినఁ గాడె.

(సర్వమింది క్రొక్కఁకుంజూచి) ఔరా! వీరచారామణియగు నక్తింబురేంద్రుని పృ

తాపము! గర్భిణియై నిఁగియుఁగాఁ జేసి మాతలిసుతుండుగు సునీతుఁడు సారథిగా

యువరంగమునకుఁ దేసరామునికొఱకుఁ బంపించితినియు నేఁడు రామ రావణాలకు

ద్వంద్వముద్ధము జరగుచనియుఁ బుత్రహృకలాలసుగుండును మాకుఁ బరమమిత్రుండు

ను నగు దశరథమహారాజుతోడను యుద్ధప్రచారము వినిపించు చారణమిభువను

తోడను నేనాయువరంగమునకుఁ బోవుచుంటి ననియుఁ జిత్రగుప్తుఁ పుస్తకములొ

లంకానివాసులకై క్షేదించి మాకుం బంపుము—

గీ. లంకలో యన్న రావణు లెంక లెంక, రెప్పు డెన్నరిచే నధియింపఁ బడుదు

రదియు రామునిచేతి లంకాధిపతికి, నెట్లు మృతి యగునో దాని నెఱుంగవలయు.

అనియుఁ బురుహూతుఁడు దశకుం బంపించినవార్త శ్రీలోకనియామకుండుగు యమం

డు కూడ నాతో నేకాంశముగాఁ జెప్పి యాపని నెఱవేర్చుచున్నయె. నేనును జిత్ర

గుప్తుని కడకుంబోయి యాలెక్కలు దీయించి యవి పురుహూతున కంకఁ జేయవ

లయు. (అని యాలోచించి) ఔం! దశాననుండు పరాక్రమములొ నందఱికిని

మీఁదివాడే కదా! కాఁడేని—

గీ. దేనిఁ గనుఁగొన్న నిర్జరాధిపతియైన, వేయి కన్నులు ముకుళింపఁ జేయు భీతి

నట్టియము కాలదండమీయింతు నాథు, కంకఁముల యందు మాత్రము కుంతమగు వె.

మర్త్యులును—

గీ సకలజంతువులకు వినాశంబుఁ జేయు, దుండగుండుగుయముండును దండమాని

పీను నెదిరించుటంగాఁ దె విఠగిపోయె, బురుగుభావంబుతోఁ గూడఁ బోతు మృ.

(అని నలు దెసలు పరికించి) ఇడుగో చిత్రగుప్తుఁడు (అని నమింపించును)

చిత్ర—(సర్వమింది)

గీ. వానరులచేత రాక్షసిదండులందు, జంపబడినట్టిదైత్యుల చావులెక్క
లట్టె వ్రాయగ భేదజడాంగులీక, కోరమయి చేతి తిమ్మెర తీటదాయె.
యమకిం—(దాయంజని చెవిలో నేమోమో చెప్పును)

చిత్ర—స్వామి యానతిప్రకారము చేయుదును (అని నలుదిక్కులుంగలయంజూచి) యీ
పార్శ్వములం బ్రచ్చుచుండు గాని మత్తుడుగాని యెవ్వఁడును లేడు గదా! మాం
త్రము వెలియగును. (అని లెక్కలపుస్తకము వానిచేతికిచ్చి) సరిమాచుకొనవల
యును నీవుచదువుము.

యమకిం—(చదువును.)

గీ. కృతయుగము చర్చుపిదపను శ్రేతనాదీ, గార్తికంబురఁ గృష్ణపక్షప్రథమని
నమన గట్టిరి వార్ధిఁ గ్రావములచేత, రామభక్తులు కపులు దోష్టము మీఱ.

గీ. కోప ధూమాక్షుఁ గాటుక కొండఁ బోలు, వాని ధూమాక్షువిగతకంపము నకంప
నుని నిధించెను మారుతతనయుఁ డధిక, రోషవివశుండు చెటియొక్కద్దు గ్రుద్ది.

గీ. దీప్తభుజుఁ డగు నీలండు దీప్త నేత్ర, నొంపఁ జేసెఁ బ్రహ్మంబ్రహ్మహంతు
కుంభకర్ణుని గాటుక కొండవంటి, వాని ఖండించె రెండవవారమంద.

గీ. అంతకుండయ్యెఁ బోన నరాంతకునకు, నంగదుండు భుజాలంకృతాంగదుండు
అంతకునిఁ జేచ్చె హనుమ దేవాంతకత్రీశి, రసులఁ బిడిలిలిచేఁ గలదసులఁ జేసి.

గీ. ఋషభుండను వానరుండు నిధియించె బిదపఁ

బార్శ్వములు చించి యలమహాపార్శ్వనాముఁ

జేసె నతికాయు నిష్కాయుఁ జిత్రయుద్ధ

ఘనుండు సౌమిత్రి మూడవ దినమునందు.

గీ. కడగి కుంభనిఘంభులఁ గౌంభకర్ణు, లను నిధించిరి రవిమ సుత్తనయు లవల

దామరస లోచనుండు ఖరాంతక బలుండా, రామభద్రుండు మకరాక్షుస్రాణముపిచె

గీ. మేఘనాదుంఁ జంపె సౌమిత్రి నిహత, నాయకములైన నిశితాగ్ర సాయకముల
నాలుగవనాండు వానర నాథుండలుక, గొని విరూపాక్షుని మహావీరునిపధించె.

గీ. రాఘవేంద్రుండు నిశితాస్త్ర లాఘవమునఁ, గడగి చంపఁగలఁడుఁడశకంతువిహిత
సంగశోత్కంఠునేఁడు నిజంబునిజము, పరసతీహర్తలకు నిట్టి పాటులనంగ.

చిత్ర—సరిగానే యున్నది నీవుచని శేగముగానివి దేవేంద్రునికిన్ని మరల మనస్వామి
తో నివేదింపుము నేను కార్యశేషంబునకై పోయెద. (అనియరువురును నిష్క్రమింతును)
(విడివిష్కంధము.)

(పిదపఁ బురందర దశరథులును చారణమిశ్రునంబును బ్రవేశింతురు)
 చార—ఆర్యా! మాతలి. సకలదానజేశ్వరపరాక్రమణంబును గౌతూహలోత్తానిత
 సకలలోకలోచనపక్ష్యంబును నైరావణలక్ష్మ్యంబును గగనాంగణసంచరణవేగత
 రళిత మాణిక్యకింకిణీని నాద నివ్యంధనం బునగు స్యంధనంబువేగ నడపుము: సురా
 సురసంగరప్రదేశంబు నతిక్రమించియున్న రామరావణసమరాంగణము లోచనగో
 చరం బగుచున్నది.

(అందఱును రథవేగమునటింతురు)

దశ—భగవంత! గీర్వాణనాథ! అనుగ్రహించి దృష్టవీక్షేపునకుం బఱపుము.

క. లతతోడ నివ్వకనించిన, యతసీగుచ్చమన రాముఁ డడచొచ్చె రణ

క్షితి ధన్వియగుచు లంకా, సతియును విలు పూని నచ్చె వారిద మనఁగఁ.

(ఆకసంబునఁ జెవియొగ్గి) రథసోల్లసితహృదయామోదమద్రుం డగురామభద్రుం డే
 మనియోయనుచున్నాడు.

“మ. అసురాధీశ్వర సీత నిమ్ము నిను నే యాచించితి న్మానుమీ
 యనదాచారము మించలే దిపుడు కార్యంబైన లేదేని రా
 ర! సమాకృతఖరాదికంఠరగలప్రక్తావలం బైన నా
 రసముం బూని దశాననంబులు ధరారంగంబునం గూర్చెన్.”

పురం—ఘోరవేంద్ర! మీరామభద్రున కెన్ని యేండ్లున్నవి? ఇంతటిసాయములో
 నే! యేండ్లు గడచిన పెద్దలనవలసినమాట లభ్యస్తములయినవి.

దశ—(వినయముతో) డేవా! ఇది దేవరయనుగ్రహమే. ఇనుము ద్రవించుటకు నూ
 దంటుతొటిబలిమిగాక వేఱున్నదా. (మరలమింట చెవియొగ్గి) ఇవిరాక్షసరాజు
 మాటలు. “ఓరీరాముఁడా! దోర్దండ చండిమాహృతపరశురాముఁడ! నాపరా
 క్రిమమును నీహృద్యపురుషుఁడే సహింపలేక పోయెను. నీవన నెంత!

గీ. తావికై వచ్చుతుమ్మెద దంతిచెవుల, చేత దెబ్బలు దినులీలఁ జేతఁగాక

చెంపకాయలు దినియె నాచేత మునున. రేణ్యగుణం డగు మీయనరణ్యవృత్తి,

ఇంతియే కాదురా! ఓ యనరణ్యకులకుమార!

మ. నను దాంకె స్వారిచక్రముం గుపితకాంతాకుండలాఘాతమో

యన నామూఁపునఁ గాలచండము వృశాలాకారమై యుండె ట్టో

మ్మునఁ గాంతాకుచహారమట్లు దొరలెంబో వజ్రముం చూపు లీ

పును నాపై నిగిడిచెదేని నవి పూవుంకూపు లో రఘువా.”

పురం—(అలోచించి) రామరావణుల వచనరచనయు దెంత హెచ్చబూద్దులదోచాడుము. గౌరవము బుద్ధిమత్త చే వచ్చుచుగాని నయస్సుచేత రాదు.

చార—(దెవియొగ్గి) అమాటకు రాముఁ డిట్లనుచున్నాఁడు. (తెరలా) అట్లయిన ననంగ బాణోపమానములగు నాబాణంబులు సహింపు మివిగో విడుచుచున్నాను. "

చారణి—(సంభ్రమముతో నమస్కరించి) దేవా విశదకమల మనోహరంబు లగు నయనాంచలంబు లీసంకతుం బఱపుము. ప్రళయకేతుపండాకారం బగుబాణం బు కొోదంపంపంబునుండి మొదటవిడిచినపిదపనే రామభద్రుని మొంబునుండి మాటలు బైటదేసినవి. భగవానుఁడా! యింద్రాణీవల్లభ! యీరాముని చరితవంటి చరిత వినియుఁ గనియు గూడ నెఱుంగము. మందోదరీ చుంబనవిలువైతలకం బగు చతానను ఫాలఫలకంబున జయధ్వజపంపంబుగా నొక్కబాణమును నాటెను.

చార—నుగేహిని! నీవు బాగుగ గుతికొంపఁ గలవు సుమీ.

చ. ఎచటఁ దృతీయలోచనము నీశ్వరుఁ డర్థి వహించి యుండె నో
యెదట విశేషకంబుఁ బృథివీశ్వరు లంపరు తాల్పుచుండురో
యెచటఁ ద్రిభంగికాకృతి నహింపఁగ జేయునో క్రోధ మేరి కే
నచటనె రాఘవేంద్రుఁ డొకయమ్మునఁ గొట్టెను రాక్షసేశ్వరున్.

చారణి—అయ్యో! అయ్యో! దశాసనహతకుఁడు దళదిండ్రనీల దళాభిరామంబగురాముని పెన్నుగంబునం గృతాంత దంష్ట్రాకరాశంబగు శరంబుగ్రచ్చెను.

దశ—ఏనఁడురా! అక్కడ పురందర మిత్రం బగు వశరధఁ డెదుట నుండఁగానే రావణుఁడు రామునిం బ్రహరించుచున్నాఁడట.

పురం—సఖా! దళరథ యిది ద్వంద్వయుద్ధము కదా! యిరువురు పోరాడుచుండ మూడవవాడు చనుట త్కత్రియధర్మము కాదు

దశ—పూజ్యుల మాట కడుగు దాటను గాని యిప్పుడు కర్తవ్య మేమి

పురం—చేయదగిన పని రాఘవధర్మరంధ్రుండు మన రామచంద్రుఁ డే చేయఁగలఁడు

చారణి—బౌరా! యీమొక్కలి రక్కసుని పొగరు.

గీ. గానకీదేవి నిదురించు కయ్య, పైడి, లేటితోల్లాల్పు గ్రాహక వాటసమము

చిరపరిత్యక్త హస్తీకసరము నైన, రాము, నుగమందు గ్రుచ్చె నారాచ మకట.

దశ—దంకంతా! నుంచి నేర్పరివిరా ఒక్క యమ్ముచేతనే దళరథరాములిరువిరి హృదయములును కల్పిల్చితిని.

చారణి—(సంతోషముతో నెరిగి బాటించుకొనుచు) దళరథముహారాజ

కం. మ దోదరి వలిగొప్పల, యందలి కంకుమము చేత నడవబయి వె

న్నెందు రిపు నెడచపయి జొ, న్నెందాయణ మైనశరము నీకొడుకుబలా.
చారణి—(చమత్కారముతో) చెవి దాకఁ దాకు వింటి నదుము నుండి వెడలుతూపు
లు ముజ్జుంబుల నిండ రామరావణులొనరిందు నిష్ఫలంబగు సమరంబుఁజూడఁ జూ
డ మన ముప్పొంగుచున్నది.

పురం—మిత్రమా! మహీమహారాజ మనరాముని ధనుర్విద్యాపాటకంబుం గనుంగొని
నఁ ద్రిపురాంతకుండునాతలపునకుం దగులుచున్నాఁడు చుమీ
దశ—(ఆకిసమునఁ జెవియొగ్గి) మిత్రమా పురందర రామభద్రుని చరిత్రకు సంతసించి
తినిని యీశశకంతుండు నన్నుఁగూడ నేమోమో మాటలుమిగులుచున్నాఁడు.

(తెరలో)

మ. పతికిం బంధముఁ బాపి బ్రోవు మనుచుం బోలోమి కోరం దయా
నుని నే ని నివివనాఁడు నాటిగతి సంస్కరింపన్ మోరీ! ఇన
స్పృశి! యేమీ! యిటుతప్పఁ బల్కితిని రక్షింపామికింబాణిసం
శ్రితధారాశితచంద్రహాసునకు నిస్సీ యిట్లనం బోలునే.

ఒకపిలలోమకబాహూ. అహహహార.

ఉ. రాముని పేరుచెక్కిన శరంబులు నాలుగు మింటి నంటఁగా
నేనుని వేయి కందోపలు నింతలు చేసెనవోరి మూఢ సు
త్రాముడ నేడె రావణుండు రాముననిం దెగటార్చు రేపునీ
బాములు చూడు మడ్డపడువాఁడెవఁడో నిను బందివెట్టెదన్.

దశ—(మరల నాకిసమునఁ జెవి యొగ్గి) ఆమాటలువిని రామచంద్రుండు త్తరము చె
ప్పుచున్నాఁడు దేవా! వీరిరువురి సల్లాపములు ను వినుము.

(తెరలో) ఓరీ! వాలిబాలమిత్రమా. పౌలస్త్య! వీరధర్మపరిభాషలు మీవంటివారా!
ప్రపత్తికంపఁ జేయవారు. ఇది యేమి. ఒకఁడు ప్రతిపక్షుఁడై యుండంగా నిం
కొకనికై గోపగించెడల పోరఁగల వేని నాతోనే పోరుము. ఇట్టి యసంబద్ధ ప్ర
లాపములాడు నిన్ను క్షత్రియుండగు రాముడే శిక్షించువాఁడు.

రావ—(తెరలో) ఓరీ మానవీపుత్ర! రాముడే క్షత్రియుఁడా రావణుండు కాడు

గదా! కానిమ్ము శిక్షించువాఁడెవ్వఁడో శిక్షింపబడువాఁడెవ్వఁడో చూతము.

రాము—(తెరలో) ఓరీ! ఆమానువీపుత్ర! రాముడే క్షత్రియుఁడా! రావణుండు కాఁడు.

చారణి—ఇట్లు వాక్యోపపాక్షములచే దామసములు మోచి రామరావణులిరువు

రును శరవృక్షములు గుఱిపించుకొనుచున్నారు.

చారణి—ఓ దేవతా పరమేశ్వరా! యుద్ధ మతిబీభత్సముగానున్నది శైటాగుడ్డలుతూలుచున్నవి ధురాబంధంబులు విఱిగిపోయియుండ్రాళ్లు తెలియు సరరంబులు ద్రుస్సియుఁ గూబరంబులు భగ్నంబులయ్యు తేల్ల దొడ్లుచున్నవి. ఇంద్రియంబులు చెడియు చరణంబులు వికలంబులై పదాతులుమడియుచున్నారు విద్యాధరదంపతుల నడ్డుచు దేవతామిథునంబులఁ గాయపఱచుచుఁ బన్నగ వివరంబులందూరుచు గంధర్వవర్గంబుల గంధంబులవలనను సిద్ధులగు దణుముచు శకుంతలసంతానంబులకుం బెదరుపుట్టించుచు వీర ప్రతివీరప్రయోక్తంబులగుశరంబులు లెక్కి లేక యెక్కుడఁ జూచినను నిండియున్నవి.

చార—(తెన్నగ నాలోచించి) యీవిరించి విరోచనకులతీలకులకు ధనుర్విద్యాపాటవంబునం జాల పాచుత్తగ్గు గలదు.

గీ. పదికరంబుల సెకసారి పజ్జిముఖుఁడు, పదిశరంబులు రాఘవుఁడైఁబలువ
శరములీరేను రాఘవస్వామి యొక్క, చేతసంధించి వాని భంజించుచుండే,
మఱియుఁగూ దేవతాచక్రవర్తి, కామ్యమానకాంతాపరిగ్రహంబులగు శస్త్రువు లేవి
యైనను గాముకులకానందజనకంబులే.

చం. ఉరమునఁ గౌఁగలించుకొను చుండే భరాసుత చేతి గొదవుం

గురుతులుగల్గు రామవృషకుంజరు తూపులు పజ్జికంఠుడ

ద్దిర మరుశక్తి యక్కతన దేహము చెమ్మటవట్టి పుల్కరిం

చె రసవశత్వమున్మిత చేప్టులుఁ జెప్పఁగనేల వానికిన్.

చారణి—అయ్యాలారా! వినుఁడు. విచికిత్సాక్రోధములతో రాముఁడేమోమో యనుచున్నాఁడు.

రామ—(తెరలో) ఓరీ మూఢ రావణ! యీసమబాణవృక్షముచేతనే రాముని బడాయి తెలిసిన దనుకొనకుము నిన్నుం జంపుటకు మావిశ్వామిత్రభగవానులు పదేశించినది వ్యాసస్మిములు పెక్కులుగలవు.

చారణి—(సంభ్రమముతో) ఇదియేమి. ఆమూలఫలితస్ఫులింగ, జటిలజ్వాలావళివిలీన తుహినసరణిసారణీపూర్యమాణమందాకినీచంద్రభాగాదినదీసార్ధమంధరిత విస్తారంబును సుతరదగంతరస్థంబును సకలకులశైలరాజంబును నగు హిమవంతమా! లేకసంతతతపనోత్తపన తరళ శిలాజతునివ్యూద నిర్భరదహ్మమానవరణచంద్రమణాక్రందితకరీంద్ర ఘోరకారణును శ్రోతస్సలిలస్ఫులితతటాంతా పతత్రప్తరవిస్తావ ప్రవృత్త

శబ్దసంహారభయభీత గురుగుహకుహరమభ్యుబయగు వింధ్యమా లేక సీమసీమా
యమాన శ్రీఖండమండలీభ్రష్ట భుజగభోగభ్రయమాన తామ్రసంహారపవనవిచ్చిన్న
నితంబదంబరాలంకృతవక్షిణమహీనలయంబగు మలయమా లేక దాహకుపితకుంభ
సంభవమహామునిగేహినీ దత్తవివర్ణ దృష్టిచ్చిహికలాప సంకుచిత చటుల బాలుకో
త్పిత పరిహ్రయమాణ మాణిక్యచక్రవాళి వేల్చితశిలాతలలతాభవనరథసంభావిత
హుతవహోచ్ఛేద మహారాక్షసుస్త విద్యాధర మిహన జనితమనోమోహనం
బగు రోహణమా

పురం—అవియేవియునుగావు పాలన్యునిం జంపుటకై యస్తతంద్రుడగు రామచం
ద్రుండు ప్రయోగించిన యాగ్నేయాస్త్రము.

చం. బిరబిర విల్లుదిగ్విప్లవను బీము బొంపిరి వోవ రాక్షసే
శ్వర పయ రాముడేయ శరజాలము లాతనిఁ దాఁకి మీఁడుగా
నరి మురి నెచ్చటంబడెనో యచ్చట నెక్కొక గాడబంబు సా
గరమునఁ బుట్టఁ జేయుగతిఁ గ్రాచుచు నుండెఁ బదీయనీరమున్
మఱియును.

గీ. పైడిమల పైడి ప్రవమయి పాఱఁదొడఁగె, మాడెఁ గల్పగముల కుసుమప్రజులు
నిప్పుకలు గుఱిపించెను నీరదములు, రామనిర్ముక్త వహ్నిశరంబుచేత.

చార—(ఆకాశమునఁ జెలియొగ్గి) ఆర్యులారా యీ రావణుని పల్కులు వినుండు
(తెరలూ)నీవు దివ్యాస్త్రములు ప్రయోగించిన నేను ప్రయోగించలేనా!

గీ. హృదయతాపంబు బాప్స వాహినులు శ్వాస, ములనునాగ్నేయవారుజానిలశరముల
సీతకయి యోర్చుచుండిన జెట్టి నేమి, నేయునుర రామ నీదిగ్విసాయికములు

చారణి—పారిజాతసృక్షముల మొదలంటఁ బెఱికివైచుదుఁ గల్పనక్షములనున్ములిం
చుదు సంతానసంతానంబులం బెల్లగించుచు మందారద్రుమంబులఁ కంచంబులాడ్చు
చు హరిచందనంబులం బాడొనర్చుచు నీరేఁడు లోకంబులు కంపిల్ల జంఝూమారు
తంబులు విసరుచున్నవి దేవా! విలోకింపుము

పురం—రామ నిర్ముక్తమగు నాగ్నేయాస్త్రము తనకుం దగినది కాని దానిం బ్రజ్ఞ
లింపఁ జేయుటకై పాలన్యుండు వాయవ్యాస్త్రముం బ్రయోగించెనని నేతలంచె.

చ. అమరాగంబులఁ గూల్చుచుం ద్రిదివసద్భానంబులం ద్రోలుదున్.

బ్రమదోన్మాదములందు వలికాలెను జెండాకంబము వ్రాచ్చుచున్

గమనీయాగ్ని బర్హిషంఽమును దూగం జేయుచున్ వచ్చె సం

ప్రచునం గల్గిన విగ్రహమతఃపి నీచోఽమంచుచుం బయ్యరల్.

చారణి—దేవా! పురంఁదర ఇది యేమి మస్కరాజపట్ట స్మిగ్గముగ్గంబగు నల్లనికాం
తీ గగనంబున కుల్లాభంబు గట్టుచున్నది. కిలకలరవోత్కృత కంఠంబులగు శిశి
కింఠంబులు నృత్యంబునీయుచున్నవి, నిబిడోల్లాసిత సంశకిరీంబులును చులితక
రీంఠంబులు నగు జలధరంబులు గల్గిలుచున్నవి

పురం—పవనోద్దీపితమగు నాగ్నేయాస్త్రముం జల్లార్చుటకై రామధన్యుండు జలధ
రాస్త్రముం బ్రయోగించె నని తలంచెద.

సీ. పలువింతంబులగు రంగులు గల్గు శక్రచాపం బోకనంక వోధనునహింప

నీటిప్రభులు మొల్పి నీరధారలు నేలఁ బడవంఁడఁ జాతకపక్షి గ్రోల

శక్రచాపమునంటి చాయలు కల్గు పింఛమ్ములు విప్లవ మెమ్మొలావ

రవనూని మొఱుంగిడి సురరంగాదువైన యాంధ్రకాంత శిరోహములపగిది

గీ. మొగలితీవల కలెడ మొగ్గలూచనఁ, గడిమిపూవుల తావి లోకములు గప్ప

కమలములయాపు మాయఁగఁగదుపుగట్టి, గగనమున నిండెఁబెనుకాఱుమొగులపండు

గీ. పుడమికిని నింకికినిగల నిడివికొల్పు, పండుముల భాతిగా నీరధారలలర

ముజ్జగంబులు గూడ సముద్ర మధ్య, మందునొకసారి ముల్గుచున్నట్లు దోఁచె.

చారణి—దేవా! యిటు చూడుము నీటి యేన్దులు పరస్పరముం బోరాడఁడరగల

పై నాఁడుకొనుటకై జలాంతరమగ్నపర్వతంబుల యందలిపక్షులెగురుచుండు లక్ష్య

మాడై రావతబాంసవంబును సముల్లసత్పీయూషశేషంబును దృశ్యమాన దేవద్రుమా.

లవాలంబును నవలోక్యమాన నారాయణ సూకరసమ్మచ్చత ధరణీపృథ్వీనిలయస్థానం

బును విస్తార్యమాణ కాస్తుభ సగోత్రమణి కరంబితపాతాళ జంబాలంబును సుచ్చుల

ల్లక్ష్యైబాలవిలాసోద్దేశంబును ససంభ్రమ భ్రమత్కచ్ఛపాది డింభక వర్గంబునుబ్ర

కిటాయమాన దామోదర నిద్రావిమర్ద శయనీయశేషరమణీయంబును దివి తిమింగి

శ తిమింగిళిగిళాది జలదరజంతుభీకరంబును నగుసముద్రసమాహంబు జగంబులు

ముంచుచున్నది.

పురం—నిజముగా వారిదాస్త్రము తనకుం దగనిదని యెంచి తడుదీపసాధంబుగాఁ

జౌలస్తుయం దువశ్యదస్త్రముం బ్రయోగించె నని తలంచెద.

ఉ. రక్కసు లేడ్చునెడ్చులకు వ్రస్సినశుక్తులు లోని ముత్రము

ల్లిక్కెగ నొరవ్వుముం జలచరంబుల యాహూతి బిట్లు మంఁడగా

తెక్కలు గలు కొండలు పరింపగఁ బొంగెడు సెల్లలోకి ముల్

గర్భకున ముంచివేయఁగల కాలమునంబలె వార్షులక్కితూ.

చాచి—దేవా! దశశతాక్ష! చూడుము! చూడుము! కలికాలనిర్వాపణక్షములు
ను వారి సప్తపానస్రవీణులును నిర్వాణనగరరాజ మార్గాయితులును ధర్మగ్రమా
రామగోతులును గ్రంథపాఠపఠకృప్తాయులును నిబిడితనశాజాట బంధులు
ను గమంచలుచుండిత హనులును బ్రకిత యోగపట్టాభిరాములును బ్రశ్ననూత్ర
పవిత్రిత భుజస్కంధులును భగవంతులు నగు సగస్త్రయమకర్షులు లక్షలకొలది వ
చ్చుచున్నారు.

పురం—ముజ్జగంబులు ముందు కడలిపేరికి వెనువెల్లి నుంచమింపఁ జేయుట కై యే యు
కులపురంపునఁ దగఁగ్గొనఁబెట్టుంగు నగఁగ్గొనఁగ్గొనుం బ్రయోగించె గాబోలు.

మ. పతిభక్తిం పరిచర్యతా శత్రు లోపాముద్రలం గూడి ధా

తతఃపై దగు చీరతో గ్రహిణ సూత్రభాజితాంసరబుతో

చతనంపుంగుకొండ నుండిదు తపోరాసు ల్కనుల్ కర్ణనూ

త్రిత రుద్రాక్షమయాక్ష మాలికుః పీఠే వచ్చుచున్నారాగిన్.

చాలా—నముచిమంధనప్రస్పృష్ట మన్యంహవగు శతమన్యఁడా; ఇట్లు దివ్యాస్త్రముల చేతం దివ్యాస్త్రములనుపసంహరించుచు ఓక్షోలక్ష్మీవిరాముండుగా రాముం డొన రించిన పని నివేదించుటకు నాకు నన్యము తోచకున్నది. మాటలు రాకున్నవి! ఔరా దళాననునిద్రతాపము. (అలోచించి ధైర్యము తెచ్చుకొని) దేవా! నివే దించుచున్నాను సావధానుడవై యాకర్షింపుము.

సీ. ఏజేఐఁ బల్కిన నీరేను జగముల కానితి పల్కులే యానతిచ్చె

నే నాడు చూపిన నానారిపుత్రాన కృత్యోపకలిత హంకృతులెదూపె

నే చాయఁ జూచిన వీరోపులిడు సురప్రమదల యానన్బాములెమాచె

నే కాలము నుతింపనేల మార్పుఁగనుంచు శాతానికి జంఘాన మనుతించె

గి. గట్టి పశుకంఠ మొగములయందు జొకటి. రామభూగళూనమే భూమిమీద

బడియో సంకల్పపరబ 9౨ బావ, దార, తోట, బండ్లు, బీజ, పంతులు జెలంగ

హుం—ఓహోహో! దశరథమహారాజా మనరామగోకుంఠతిదుష్ట-రమగు కారణ

మొదటి భాగము

శ్రీ వ శైల చంద్ర ప్రహరమున శివగు ముద్ర పూను చోక్కి మె

భూతములకు విన్నపములు భారతదేశ గ్రామీణులకు మించి మించినవి

యా తల నేడు రాఘవిరాహతిచే స్మరణీయమై రణ

త్యౌతలమందు దొడ్లుచు విచారము గల్గెగఁ జేసె గంటితే.

దశ—రాక్షసరాజనఁగా వీడే రాక్షసరాజు వీనిగాంభీర్యమే త్రిభువనశ్లాఘనీయము.

ఇట్టి యవస్థయందును బ్రాచీనాహంకారమువదలలేదు కదా!

గీ. తెగి గళము నుండి పడువీని మొగముఁజూడు, వింటిపైఁ దూపుపై దృష్టి నెట్టుచుండె

ననవల ననునయింప లంకాభిముఖము, నగుచురాముని దూషించినగుచునుండె.

చారణి—దేవా! పురందర. మహారాజ! దశరథ. ఇంకదశాననుని నవాననుడనవచ్చును.

చార—ప్రియురాలా మంజువాదిని యిప్పటికి నవాననుఁ డేకాని యింకనొక్క త్రిటి

లలో నిరాననుఁ డని కూడ యందువు.

దశ—ప్రతిభాకాలి యగు చారణుని వాక్యము విని చేలచెరంగున ముడివై చిగింటిని.

చార—(మంటఁ జెవియొగ్గి) నవానను తో రాముఁడెమోమో యనుచున్నాఁడు.

(తెరలో) ఓరీరాక్షసీపుత్ర

చ. మదమున గౌరి కాళ్ళకు నమస్కృతి నేయఁగ సంకయించె నె

య్యది మను పాడువంచు, నచలాత్మజ కైధృతిఁ గన్నునై చెనె

య్యది, తెగినేలమీఁదఁబడె నయ్యది నేటి? శాంతమయ్యెనా

మది సురబందు లెన్నఁ బరిమార్చిన నింక భవన్నవాన్యముల్.

చార—రాజా! యిప్పటికిని నవాననుఁ డుత్తరమిచ్చుచున్నాఁడే.

(తెరలో) ఓరీ. పిచ్చివాఁడ. సహజభ్రాంతిగల చర్మవృష్టిగలవాఁడవు. ఏ తలరా నా

ది తెగిపోయి.ది.

దశ—(అలోచించి నమస్కరించుచు) త్రిభువననైవీరా! శునాసీర! రావణుని మా

య తలకాయఁ జూచి మఱింతకోపముతో రాముఁ డకాండచండంబులు ను సంతరి

త మాతాకాండమండలంబులును నగు కాండముల వన్నము గుఱిపించుచున్నాఁ

డు చుమీ.

చారణి—దేవా! చూడుము చూడుము. నిబద్ధప్రభుకుటి కొటి కుటిల పట్టంబులును జ

రతదంష్ట్రాదండ నిష్ఠుర దష్టాధరోష్ఠంబులును రభసనిస్సర దీర్ఘ హంకార దారుణం

బులును నగు లంకేశ్వరునితలలు రామశరలూనంబులగుచు నల్లెసలం బడుచున్నవి.

దశ—(చమత్కరముతో) భయపెంతువు సమనీనను దత్సంస్కారము కొన్నాళ్ళవ

రకు వదలదు కాబోలును.

గీ. ఏ యే డెనకుక రాముని, సాయకములఁ దెగితలలు చయ్యనఁ బడునో

యాయాదెసఁగల సురల, యోయని కాల్యాలఁగి బాబుచుండిరి భీతిన్.

(నేగముగాఁ గన్గొని) బౌరా రావణుని మాయావిత్వము.

క. ఎవఁతెగక రాముశరములు, పడఁ గొట్టుచునుండఁ గానె బడిబడి మొలనం
దొడఁగె దశవదను శిరములు, తడయక యిది యెచట మాయ దారుణ మకటా.

మ. ఇన్ గోత్రుం డరివోయు నంపగమి మే నెల్లం బుధారాతికిం
బెనుగండ్లు ల్వడ నల్కహెచ్చి భ్రతగాఁభీష్ట్రబుగాఁ బల్కునా
తని వాక్యంబుల నొక్కకక్షరము కృత్రంబౌదు బల్మారు బు
ట్టిన యొక్కొక్క మొగంబునన్ వెడలుచుండెంగుటివె వాసవా.

చార—(మింటఁ జెవియొగ్గి) అయ్యలారా! శతధాధిన్నంబు లయ్యు మరలమొలుచు
చున్న దకానను మొగంబులం గనుంగొని విసికి యను మన రామునిమాటలు
వింటిరా.

(తెరలో) ఓప్రతికూలదైమా! స్మరాంధంబైన నేచేయు కార్యంబు నైతము విపర్యా
సము జెందఁ జేయుచున్నావు.

ఉ. శత్రువు చచ్చిం గద విచారము పోకయు భార్యరాకయున్
జిత్రము వీని యాస్యములు ఛిన్నము లయ్యును మొల్చుచుండె నే
మాత్రమిఁకేమి చేయఁగల మాయలమారి దశాస్మఁ గేవ
లాపాత్రుడ నింతకుం గులము పాడగు కాలమువచ్చె నక్కటా.

రావ—(దెరలో) ఓరీ! రాము యశీకశిరః ఖండనాడంబరముచే స్వాత్మను నిందించుకొ
నుచున్నావు. అపంధ్యజన్మములగు రాక్షసపతి తలలు నీచే ఖండింపఁ బడునటరా.

రాము—(తెరలో) ఓరీ! పిశాచనాథ నీమాయావిలాసములు చూచుటయందల్లిప్రీతి
చే నూరకుంటిని గాని లేనిచో నీవెంతరా.

గీ. తెగియు నీతలలన్నియు మగుడమొలచు, చుంటయేనాకు వేడుక యొరిమూఢ
యొన్నిసారులు తెగఁగొట్టుకున్న భార్య, నపహరించిన నీమీఁది యటుక తీరు.

రావ—(తెరలో) ఓరీ తుత్రియకీటమా, కాపటిక తాపన, మొట్టమొదట శివధను
రాశోపహాసమయమందు నేపరించిన సతిని బెండ్లాడిన నీవే యువపతివైతివి గాని
నేనుకాను కావున నీతలయే న్రక్కలు చేయఁదగినదిరా.

రాము—ఓరీ పిశాచాపశదా! నిశాచరనాథ.

ఉ. కొడలిపొందు నేయుటకుఁ గోరినవాడవు మూఢ నీకం
గూడనినేతఁ యేది రవిగోత్రమునం బనియింది నట్టి మా

వాడెవడేని నైవేద్యపాదయునై మకార్కమిడినే
వాడొనరించు నిందులకు భాస్కరదేవుడెసాక్షి గావుతన్.

కావున నిట్టియపవిత్రపుఁ గూతలు గూయు నీనోరింకనైన శుద్ధమగునుగాత.
చార—(ఆలోచించి భయముతో) రాఘవుని కోడండ పాండిత్యమును నిరుపమాన
మే రావణుని పురుషకారమును సాటిలేనిదే. వలన.

గీ. దాశరథికిత్త మగు తనతలయె తాన, కేలఁగొనిరావణుం డనలీల విసరి
యతనినత్తుంబు గుఱిచేసి నంతరాముఁ, డబ్బకుట్టుట తులితాత్మఁ డయ్యెదాన.
దశ—హావత్స! రామభద్ర! ఈహరణమెంతటిదోయీ, దీనిచేతనే మూర్ఖు
నొందితివి.

పురం—మిత్రమా! దశరథ! రామభద్రుని గుఱించి విచారింపకుము. ఇతఁ డెల్లవీరు
లు విలువలేని శివధనుస్సు విఱచిన వాఁడుగదా.

చార—దేవా? రామునివచనములాలింపుడు.

(తెరలో) ఓరీ. మాయావీ! వఱియొక అపయశముతోఁ గూడ నీసారిసీతలఖండింపె
డ. దానికేమాయ పన్నెడవో చూతము.

చార—కేవలమునుటయే కాదు చేసి చూపించి మరలనేమో యడుచున్నాఁడు
వినుండు.

(తెరలో) గీ. తెగియు విలుబూనె పిడికిలి మగుడమొలచి
తెగియు బాణంబు వట్టె కేల్మగుడ మొలచి
తెగియు గుఱిచూచె నక్రమముగడ మొలచి
హర్షిగట్టుట యక్కటా వర్జమయ్యె.

దశ—అన్నా! యీపిల్లవాఁడు ఛిచ్ఛమాన మాయాశిఃప్రపంచనందితశరలాఘవుండై
తెగినయవయవములన్నింటిని మరలమొలపించుచున్న యీదశకంధరు నెట్లు జయిం
పఁగలుగునో తెలియకున్నాను.

పురం—కులాచలసంధోహదహనంబునఁ గాలాగ్నిరగ్రుండు జయమందినట్లే

చార—(సంధ్రమముతో) త్రిదశచక్రవర్తీ! నీవు శైలవిచ్చినట్లే జరిగినది.

క. దశదిశల మాయనెంచఱు, దశవదనులు చాపదండధరున్నారో

దశరథ సుతులందఱు నా, దశరథసుతుఁ డొక్కడయ్యె చాకెంగనుమా.

దశ—నేటికి బురందరప్రసాదము నాయుండు ఫలించినది. యుద్ధమున మాపిల్లవాఁడు
దశానను నతిక్రమించుచుండఁగాఁ జూచుచున్నాను.

చాచ—అకసమునఁ జెవియొగ్గి, ఇవిగో! రామునిమాటలు.

(తెరలో) అవుగాక. విశ్వామిత్రుఁడుపడేశించిన మాయాహరాస్త్రముచే నీమాయా వి మాయనఁచెద.

చాచ—(బాగుగ నవలోకించి) దశరథమహారాజ! శేత్రములఁ దృప్తిపరపుము చూడఁగి. చూడుము.

గీ. రామనిర్ముక్త మాయాశరంబుచేత, మాయచూచుచునుండఁగ మాయమయ్యె
తలుసుర్యంబుదెలియొక్కతలయొమిగిలె, రాంబుండెక్కఁడేయుండెరథమనంబు
న. (నాల్గుదిక్కులఁ గలయం జూచి) రావణభయశరణాగత సమగ్రనాకియై పినాకి
యు శ్రీభువన స్వస్థ్యయన నిమిత్తముద్రాహృతబ్రహ్మయై బ్రహ్మయు నిరంతర
చింతానిశ్చేతనండై ప్రచేతసుండును సంభావితజగన్నాశుండై కీనాశుండును సము
పాలబువిధియై విధియు రిపుగ్రామనిగనదుండై ధనదుండును మారోక్షిప్తరణుండై సమీ
రణుండును విగళితనసుండై విభావసుండును దురపత్మజననందిత పులస్తుండై యగ
స్త్వండును కళ్యాణధారానీవుండై వశిష్ఠుండును సామపారాయణవికాశితమిత్రుం
డై విశ్వామిత్రుండును భయాలాపస్ఫురితాధరుండై విద్యాధరుండును నుండ భీమ
నాభిగమంతయు నిర్వాణోద్యతచారణంబుగను హాహారవముఖరబ్బుదారకబృం
దంబుగను జేయుచు ప్రాణములయందలి యాశనవలి రాక్షసేశ్వరుండు సమీపిం.
చి రాముని రథంబుతో గూడ సందిటఁ బట్టి గిరగిరఁ ద్రిష్టచున్నాఁడు.

దశ—(నమస్కరించి) భగవతులగు రఘుకులదేవతలారా దశరథు ననుగ్రహింపుడు
భగవంతుడా! ఇంద్ర! దంభోళిం గాని యంభోధరలాంఛనంబుగ చూపంబుగాని ధ
రింపుము రామచంద్రుని రావణరాహువు మ్రింగుచున్నాఁడు. (అనిమూర్ఛవోవును)
పురం—ప్రియనయస్వా! వీల న్యాకులపడెదవు. జలవమాల యెంతదాక మార్తాండ
మండలమును గప్పఁగలదు.

దశ—(నాల్గువంకలకుఁ జూచి) ఓ సమరసుందరా! చూడుము. చూడుము.

గీ. తురగములతోడసారథితోడసెవము, తోడచక్రయుగంబులతోడగూడ

రామునిరథంబు నిగిపై రావణుండు, కటకటాశ్రిశ్చుండై బొంగరముపగిది.

(అని మూర్ఛపోవును)

పురం—దేరా! యీరాక్షసరాజెంత భుజపరాక్రమములు గలవాఁడో.

చాచ—సమద్రమును మకరాలయముని హ్నించుటెందుకు.

(తెరలో పెద్దకలకలము అయినతరువాత..)

చ. దశదిగ్గలేల నెవ్వనికి ధాత సృజించె దశాననంబు లుం

దశయుగ బాహుడై యెవ డుదాత్తులనందఱిఁ గోలుపుచ్చె నా.

దశముఖునాజిలోఁ ద్రిదివధాముల చిత్తము లుల్లసిల్లఁగా

దశగఢ సూతి గూల్చె విదితబుగఁ దా బదివాడియమ్ములన్.

దశ—(విని) ఎవరయ్యా యీమహానుభావులు శ్రవణామృతసృష్టిచే మమూర్త కూర
డించుచున్నారు.

చార—దేవా! ఇవి యూరడింపుమాటలుగావు. లంకావైతాళికుఁడు విభీషణునకై
ప్రియము నివేదించుచున్నాఁడు.

దశ—అట్లైన భగవంతుండగు సహస్రలోకసుండేల యీప్రియము నివేదింపఁ
బడలేదు.

చార—దేవా వినుము.

గీ. భూమియంతయునొకసారి బ్రుంగునట్లు, రాక్షసేంద్రుండు శ్రీరామరథముఁ ద్రిప్ప
దశ—(కొంచెములేచి) రావణునిచేత ద్రిప్పబడిన రథంబుక్రిందఁ బడకుండఁ బట్టుకొ
ని పిల్లవాని నెవ్వలైన బ్రతికింతురా లేదా.

చార—(సంతోషముతో) దేవా! ఎవ్వరును బ్రతికింపనక్కరలేదు. మాట యానవా
లుపట్టి.

దత్త ణమవాని పదియవ తలయుగూడ, రాఘవుడంద్రుంచె నొక్కశరంబుచేత.

పురం—(నవ్వి) నీయొద్ద శబ్ద వేధిత్వము నేర్చుకొని నీకొడుకు నీకంటె యెక్కువ
వాడాయెను. రాముని బాణమునుండి వెడలిన బ్రహ్మాస్త్రముచే మనకిట్టి భద్ర
ముచేకూరినది.

దశ—ప్రియము ప్రియము. సంతోషము సంతోషము.

చారణి—అయ్యారా. దేవతలందఱు దుందుభులు మ్రోగింపకున్నాను గుమారునిపై
పుష్పనగ్నను గుఱిపింపకున్నారు. కారణమేమి.

చార—కారణమా. వినుము.

గీ. ఒక్క మొక్క విభీషణుండుండునట్లు, తులువపొలదిండికొలమును దుంపత్రైంపి
మాయచే బెక్కుసారులు మరలఁబ్రదుకు, పంజికంతుని జంపినప్పటికిసురలు.

గీ. కేరదుండుభి మ్రోత మ్రోగింపఁజేరి, ఎలమిఁ బువుసోనలును గుణియింపఁజేరి
మరలజీవించునేమెకో మాయలాడ, రావణుండను భయమున రాబవవన.

(తెరలో)

మ. ధ్వజపండంటు శరాలిఁ దూంట్లువడ గృధ్రశ్రేణి నల్వొక మాం
సజిఘ్నతఁ దిరుగాడ సారథియు మూర్ఛదేతీ యాలంకతున్
నిజదోశ్యక్తికొలందిఁ ద్రసథికు మొండెంబూతగాఁ దోలెదై
త్యజనస్వామి రథంబు వెంట రుదిధాత్వర్థంబు లేపారఁగన్.

పురం—సఖుడా ! రామభద్రుని పురుషకారమనన్యసదృశాకారము.

చ. గుహుండల క్రౌంచశైలమునకుం బిలమొక్కటి గొట్టె శంభుఁడుం
దహనము పాలుచేసెఁ బురదానపురందు వచింతుగాని యా
తహతహ దూడ మోచశరభా ! పదిమొములుగ్రుంచి రావణున్
నినాతునిఁ జేసె వీరగణనీయుఁడు కాండొకొరాముఁడది రా.

చార—(నవ్వి) దశాననుఁడు చచ్చెనని సంతోషించు వేల్పులమూఁక మనదాశరథుల
పైఁ బ్రసూనస్వముఁ గురిపించుచున్నారు.

(తెరలో)

మ. యామితులారపొండు నిలయంబుల కోసురలూర వేల్పురా
సామజరాజముం దనదు సాలకుఁ దోలుము మావట్టిఁడ యా
రామసునంద యుంచుఁడు సురద్రుమపుష్పములెల్ల సంతక
స్వామి భటుల్ దశాననుని వక్త్రముఁ గట్టిరి కోటకొమ్మకున్.

చార—ఈపురందర ప్రతీహరుని వచనములచే దేవేంద్రుండును భూలోక దేవేంద్రుం
డగు దశభువనరాజుం గూడ నదృష్టవంతులైరి. ఇంతయుద్ధముఁ జేసినను రా
మని శరీరమాంతయుఁ గనిగొందకున్నది.

గీ. రణరసికురాండ్రు దేవతారమణులెల్లఁ, బుష్పవర్షముగురియఁ దమ్మునిబుజంబు
మోచఁగ గేలిడి డిగె జగిమీర మాగ, ధులునుతింపఁగ రామభద్రుండు తేరు.

(అని యంపలును నిస్క్రమింతురు)

ఇది...శ్రీశిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితంబగు నాంధ్రచాలరామాయణ నాటకమున
నవమాంకము.

శ్రీమన్మ.

బాలరామాయణము.

దశమాంకము.

(తరువాత నేడ్చుచు లంకప్రవేశించుచున్నది)

లంక—హా! గుర్వారతపోవిశేషపరితోషితనీరజాసనా! హా శ్రీభువనైకమస్త్రి! దశ
కంఠ! హా! హేలాబంధీకృతమహేంద్రా! మేఘనాద! హాసమరసంరంభ సు
ప్రసన్న! మంభకన్ఠ! యెచ్చట నుంటి? మాటుమాటాడరేమి?

అంక—(త్వగ్గంగా బ్రవేశించి ముందుఁ జూచి) ఇదిగో లంక! దశాననుఁడు కడలే
తెనని యేడ్చుచున్నది. (అలాచించి తనలో) ప్రభువులు దుర్గుణవంతులైన
ను భృశులయొడ నాదరము కల్గినవా లైననో గతించినపిదప నారితే స్మరింపఁ
బడుదురు గదా! (ప్రకాశముగా) సఖీ! లంకా! నిఖిలవలీముఖుల బలా
త్కారము విని నిఖిలనాకతలతిలకాయమానం బగురమరావతియు మతక్యూరుడల
పురీసముజ్జయిని యగునుజ్జయినియు రసాతలభోగభంగీహృతయును భోగవతియుఁ
దదనుచుఁ బగునకలపురీచక్రంబును నీకుశల మరయుటకై నన్నుఁ బంపిరి. నేనును
సఖీన్నేహముచే వెచ్చితిని.

గీ. కూలి పోలేదుగద దివ్యకుబచయంబు, కాళి పోలేదు గద సాధగణము పూడ్చు
లేగుగద సరిఘవయము సాలారులెల్లఁ, గూలలేదుగదాయేల మందె దిభుడు.

లంక—(గర్వస్వరముతో) సఖీ కైలాసోత్సంగవాసివీ! కుబేరపుణ్యరాశీ! దేవతా
నిలయా! అలకా! అన్నియును జరగిం. వాయుదేవునివలన నంజనాదేవియం
రుఁ బుట్టి పానరుఁ డొకఁడు మకరధ్వజానకుఁ గులభవంబును మలయ వాయు
వునకు విశ్రామస్థానంబును హృదయంబున కానందకరింబును నెల్లపుడు వసంతు
న కునికిపట్టును బంచవిధకల్పగ్రుమారామధరితంబును నగునశోకనిము కుకుమర
కామినీకరతలకోమలంబులగు కిసలయంబుల తోడను లాటలనాధరోష్ఠమంజిష్ఠం
బులగు పుష్పగుచ్ఛాబులతోడిను గూడి బంధీకృతలగు దేవతాకాంతల చరణప్ర
హరణోహవములయందుం దగులుకొనిన లక్తుకచిన్నెలతోఁ గూడిన పృథ్విముల
తోఁ గూడిన దగులఁ బెట్టెను గదా! నేఁడు పాతశలోకంబు వఱకు వ్యాపిం
చి యున్న యగడిప గుట్టుబట్టులయై యున్నది, మాతాకాంక్షునికయిన దాఁ

ట రాని కనకాకారము దలచుకొనదగిన దాయెను. పాడయిపోయిన మణిధింకయుల చొప్పు చూచిన దయలేనివానికైనను జాలిపుట్టకమానరు. హతశేషులగు రాక్షసుల కన్నీటికాలువలచే సముద్రముపొంగి లంకమంచుచున్నదాయనస్లుతోచుచున్నది ఇలకంటె మొక్కమాతే యట్లు జరిగినబాగుండును. సహానుభూతు యగు చెలితో నేమని విన్నవించుకొందును. నాకుఁ గలిగిన యాపదలు తలఁచుకొనినఁ దీక్షువి కావు.

అలక — సఖి! లంకా! భీష్మశిఖింశును భగ్మస్వభావుండును రాసువానుగ్రహపాత్రుండు నగువిభీషణుండు నిన్నేలువాఁడై యుండ నీతల దింభ? పూర్వవృత్తాంతమున్నియు మఱచిపోయి బాష్పబిందువులు స్రవించఁ జేయుట మానుము. ముది యుమ్మెత్తెమ్మెద్ద చిగురులె నున్న పృష్టియందలి రక్తిమను మాన్చికొనము. మానస పసుంపాలంగు గుడ్డతేలికవలె నున్న యధరోగ్యము మరల నెప్పటికాంతిని పొందించుము. ప్రమాదాధికంబు లగు నిట్టూరుపులం దగ్గించుము.

లంక — కుబేరసగరి చెప్పినట్లే చేయుదును.

తెరలోగి. ధాత్రి! నరకాని! లక్ష్మీ! రుద్రాణి! దివిస, రస్వతీదేవి! సావిత్రి! రామరామ శుద్ధికై నేడు సన్నిహిత బొచ్చుచుండె, రండు దిక్పాలురును మీరురామరామ

లంక — (విని) విశుద్ధికై గారణమేమి?

అలక — రాక్షసుగ్రహవాసమట. (అలోచించినవ్వి)

గీ. రాక్షసుని యింటనున్నదీరామయనుచు, రట్టు గట్టిరా రామరామ కకట

కటికి చీకటి నలుప్రక్కఁ గవియుఁగాక, యల్లజాబిల్లి యెపుడైన నల్లనడునె.

లంక — అట్లేనిబోయి చూతమురా.

అలక — కుబేరుని యనుగ్రహము వలన దివ్యవృష్టిచే నేనిచ్చటినుండియే చూడఁగలను.

లంక — అటులేని నాతోఁగూడఁ జెప్పుచుండుము.

అలక — ఇదిగో రామనిరాణి భగవంతుం డగునై శ్వావరసనియందు శరీరమాహునిచె

యదలంచి జాలిపుట్టించు క్రేంకారములతో లకుముకివలె నేడ్చుచు నగ్నిని స్తోత్ర

ము చేయుచున్నది. విశుద్ధికై గూడఁ గారణము చెప్పుచున్నది.

లంక — ఏమని, చెప్పుము?

అలక — ఆలకింపుము.

ఉ. ఎవ్వనిచేతలోనఁ గల దెల్లగుసదృశులిండి చిత్తజం

దేవ్వనిచేతనయ్యె మరుఁ డెవ్వఁడు విప్రులకుం బలంబు దా

నిన్నలి కించుకేనదల దెవ్వనిచే జలరాశి కాంతులం
దెవ్వఁడుమేటి వాని నుతీయింపఁగ శక్యమె వీతిహోతురై.
మఱియును—

గీ. చెలియు మిత్రుండు ప్రభువు దేశికుండు శిష్యుఁ
డందఱును నాకు రాముఁడే యానుగాం
సెన్నిజన్మములెత్తిన నెన్నఁ డైన
నతనిఁ బతిగాఁగఁ జేయుమో హవ్యవాహ.

(లంకనంకకుఁ జూచి) పిదపటివృత్తాంతము వజ్రహృదయులైనవారు తప్పవినఁదగినది
యఁ జూడఁ దగినదియుఁ గూడఁ గాదు.

లంక—అన్నా! జనకనందిని యెంతమాటన్నది! వినినచో రావణుని భార్యల హృద
యంబులు గూడఁ బగులక మానవు. గగఁశాంగణమునుండి వర్షములవలె బాష్పబిం
దువులు పడుచున్నవి. తరువాత?

అలక—తరువాత.

ఉ. ఎంతగ మండునూ జ్వలనుఁ జేమియొనర్చునో సీత రాముఁడే
వంతగఁగుండోనో భువనవీరుఁడు లక్ష్మణుఁ డేమిచేయునో
యంతయుఁ జాతమందు జనులందఱు విస్మయమంది చూడనా
వంతయు సందులేక దివిసంతటఁ గప్పెను దేవయానములే.

తరువాత—

గీ. వహ్నిలోఁ జొచ్చుతఱిసేని వన్నెచెడని, సీతనెమ్మోముగని సురస్రీలు పూల
సోనఁ గురిపిరి కెలఁపొచ్చెఁజూచుచుండ, వేలుపుం జెట్లకడఁ బుష్పమాలికలకు
తరువాత నంతర్హితై చూచుచున్న యరుంధతీప్రభృతులగు పత్రినతలందఱు నిట్లనిరి.

ఉ. రావణు నింట నున్నదను రట్టుతరింపఁగఁ జొచ్చుచున్నదో
పావక! సాధ్వీ సీత కులపావని నీపేసుమంట చల్లనై
పోవఁగదయ్య ; యెచ్చటికిఁ బోయిపవిత్రుండ వొదవయ్య యీ
దేవి విస్మయకాండ మృదుదేహముఁ గాల్చెదవేనె జెప్పమా.

లంక—అహో! దేవతలకుఁ గూడఁ సీతయందలి పక్షపాతము! అందఱును గుణముల
యందాసక్తులగుదురుగాని శరీరములయందుఁ గాదు.

అలక—అహోహో! పత్రినతామయం బగు తేజమితరజ్జేషులచేఁ దిరస్కరింపఁ దగినది
కాదు. ఏలన—

గీ శుద్ధికై లోకులందఱుఁ జూడ నీత, భక్తయెగుటనె వహ్నిలోఁ బడుచునుండ
మంచునకు మంటకును భేదమించుకేనిఁ, గానరాదుపల్లెతఁగౌరవమున.

అయ్యో! అయ్యో! ఎంతదయమాలినివాఁడో యీహుతాశనుడ.

గీ. అంచ అగ్గింప సురలంచ తొననంగఁ, బుడమికానుపు చిచ్చులోఁ బడియంత
మింటి కెగఁబ్రాతుచున్నట్టిమంటలందుఁ, గానఁబడకుండఁజేసె నీఖలుఁడుకంటె
లంక—ఈదుర్మార్గుఁడు దయలేనివారిలో మొట్టమొదటివాఁడు. ఎట్టివాఁడును గాక
పోయిన మరాజుగారి యశోకనన మిత్రలోఁ దగులఁబెట్టునా.

అలక—సఖి! లంకా! ఇట్లు కొన్నికలకలధ్వనులు గలించిన పిదప—

గీ. పావకునికంటె హెచ్చగు భస్మమహిమఁ
దనరు నననూయ యిడివహుదండఁ గొనుచు
వెడలి చనుడంచె జ్వలనంబుఁ బుడమికాన్పు
కాలిబొట్టన వ్రేలివై గనులు నిలిపి.

క. దైత్యమున నగ్నిఁ జొచ్చి, యార్యయగు భరాకుమారికాపాదశిరః
పర్యంతముఁ దప్పకనక, వర్యంబగు దేహకాంతి వచ్చెందానన్.

లంక—అగ్నిదుర్మార్గుఁడు దుశంకెంటిమిగాని మంచివాఁడే. జనకితనయ యపవాదము
తోఁ గూడ శరీరమార్గిణియును బాపెను.

అలక—సఖి సర్వాంగ హిరణ్మయి! లంకా.

గీ. శుద్ధులగువారి కెందేల శోధకంబు, శుద్ధమగువారికేల విశుద్ధియనఁగ
వహ్ని తద్దేహలావణ్యవారిదేత, శీతమైపోయె నప్పుడా సీతయెడల.

తెరలో—

గీ. అధిగత బ్రహ్మతత్త్వమై మిథిలనేలు, జనకభూపాలమాళికే సాధ్విబిజ్జ

లంక—ఆమెకేమి?

యగ్నిలోఁ బడి పరిశుద్ధయయ్యెనామె, రామునకు భార్యరఘునంశరాజవధువు.

తెరలో—

ఉ. వారిధిగట్టి రావణుని వర్గముతోఁ జనుమాడి వహ్నిలో
దారవిశుద్ధి గైకొని యుదారత మీఱ విభీషణాదులం
జేర విమానమెక్కి దయచేయు నయోధ్యకు రామచంద్రుఁ డా
దారిఁగలట్టి చింతములు తద్దయు జూనకితోడఁ జెప్పుచున్.

గీ. భరతునొద్దకు ముందుగాఁ బంపినారు, హనుమ నాతఁడు లంకాసురాంగనాన

యంబుభయముఁ గనుఁగొననరుగుచుండె, రామపట్టాభిషేకకార్యములుజరచు.
కావున నోష్లవంగయుఁడధపతులారా! గోలాంగూలసేనాధినాథులారా! అన్నిభల్ల
చమూపాలకులారా! మహారాజ సుగ్రీవుండు మీకంపఱకు నాజ్ఞాపించుచున్నాఁ
డు. వేగముగ సన్నద్ధుడందు. త్రిభువనైక మహాశక్తలంబగు రామచంద్రుని
తోఁ గూడ నయోధ్యాపురంబునకుం బోవలయు.

అలక—సఖిలంకా! మనముకూడఁ బోయి రామచంద్ర పర్యవసాదులనుసంధింపమా.

(అని నిష్క్రమించుచున్నారు)

ఇదివిష్కంభము.

(పిదప సుగ్రీవభీషణులును సీతాత్రిజటలును రామలక్ష్మణులును విమానమెక్కినవే
ళించుచున్నారు)

రాము—(సీతవంకకుంజూది)

చ. హరురవ మిశ్రుఁడైన యలకాధిపునొచ్చి హరించె రావణా
సురుఁడిది వానిచావున యశోధనుఁడైన విభీషణుండు చె
చ్చెన మనకిచ్చె దీనిఁ గయినేయుము పుష్పకరాజునుం డతొ
డరి మది మోవ ముప్పతిల దండము వెట్టుము ముంచదీనికిన్.

సీత—(నమస్కరించుచున్నది)

రాము—(వెనుకకుఁ దిరిగిచూచి)

చ. శ్రవణిరంబు లేనగరి రాజులు చంద్రుక వాడకుండు వే
కున దశకంఠభీతినదిగో నది చూపును వ్రేలిచాయఁబం
త్తివడనుఁ డేలులంక ముఖనీరజమించుక త్రిప్పిమాడు మా
వివరముగుండు దీనికి విభీషణుండే యింక రాజు కోమలీ.

సీత—(చూచి) యున్న గరుత్మంతుండు మేరువునుండితెచ్చిన పెద్దనేరేకుచెట్టుకొమ్మ
నుండి పుట్టినదందురీ లంకాపురమేనా.

రాము—జానకీ! డౌను. పురాణవిదు లట్లుచెప్పుచున్నారు. ఎదుటికి వ్రేలుచూపి

చ. ప్రణమలనుండి నెత్తురు లవారణఁ గాఱ మహస్త్రసాయకో
ల్బణసరణిం గచాకచి తలాతలిగాఁ గపిసేనతో రణాం
గణమున దైత్యులై నికులు గాటము పోరిరి నాఁడు చూడు మీ
రణభువియందముక్ మనము రంజిలఁ గేతకసత్రలోచన.

(మరి యొకవైపు చూపించును)

చ, ఘోషాంబుల గట్టిరిచ్చట మమంబద్ధాక్షి యిచ్చట ల
 త్కూణుడ కా మూర్ఖుల వారికై హనుమయున్ సంజీవినిం దెచ్చె ల
 త్కూణుఁ డిచ్చటనె యిగ్రజిత్తునకు సగ్గప్రాప్తి చేకూర్చెరా
 వణు కంబులు గ్రుంచె నొక్క డిచటం బాకారి యగ్గింపఁగన్.

సీత—(నవ్వుచు) ఆరావణుని దున్నినవారెవరో యార్యపుత్రులెఱుంగుదురు.

రాము—(సిగ్గునడుచున్నాఁడు)

(అంపఱును జీఱుఁ వున్నవ్వుదురు)

సుగ్రీ—(జనకరాజనందని వంకకుంజాచి యర్థభూమిఁ జూపించుచు)

మ. జననీ చూతుము కుంభకర్ణుఁ డితఁడీ చంపంబునం గూరె నీ
 తని మొండెంచిది యొండుఁడెతువు గతిం దాగొన్న పీఠార్థి నీ
 తని ముక్కుం దెగఁగోయఁగా వరదలై తప్తముల్ పాఱగా
 గని గూఢంబుగ నవ్వెల్లె సురల కాశంబునన్ భీతులై.

సీత—ఆర్యపుత్రునిచే దేవతలగుడ ప్రహసననృత్యము చేయింపఁబడిరి.

రాము—(కొం దెము నవ్వి పుష్పకముం జూచి) ఓహోవిమానరాజమా ! భూమి పైపై
 ని నడచుట మాని కొంచెము మీఁదికి జనుము. దూరమునందున్న దివ్యత్రయలను
 జానకి చూచుట యందభిలాష పడుచున్నది.

గీ. పుష్పకము మీఁది కెగఁబ్రాకి పోవుకొలది, నిడివిగా విస్తరించువార్నిఘటచేత
 మ్రొంగఁబడ్డది వోలెనీ మేనినీవ, లయముగనప్పట్టు నున్న దారయుముక లికి.

(సీత వంకకుం జూచి) మైఫీలీ! సురచారణ విద్యాధర క్షర సంకులంబగు గగనం
 బుండిలకింపును.

విద్యాధరుఁ డొకఁడు—(సీతేగించి) దేవేంద్రుని యానతింజేసి రత్నశేఖరుఁడను వి
 ద్యాధరకుఁబూరుఁడు దేవర వారి దివ్యచారిత్రమును బ్రకటించుచున్నాఁడు.

రాము—ఏమీ! దేవేంద్రునికి నాయుండంగల మహానుగ్రహము.

రత్న—(జానకిం గూర్చి) అమ్మా! జానకీ! యిటుచూడుము.

న. జలనిధి గట్టిరంచు నుది బంకక రావణుఁడేమెకోసమై
 తొ లిరున్నెను క్రిందఁబడు దాంక రణఁబొసరించె నట్టిదీ
 లునయొయార మ్మెదొ విలాసము లేట్టివొ యందు నిన్నుఁ బా
 ణులు బొముముళ్ళపైనిడి కినుంగొనుచుండిరిదేవదంతుల్.

సీత—(సీక్కు కుఁదిరిగి తనలో)

చ. వెలదుల నగ్గవాక్యములు వీనులకింపగునట్లు వించు ని
 శృలితపయోదఖాడముల చాటున గోడలలోపలం బలెన్
 వెలదుల తోడి కూడికల వింట యధేచ్ఛము గాఁ జరించువే
 ల్వు యనురాగముంగనిన లోకుల కుబ్బులుటించు టబ్రమే.

రాము—ప్రియారాలా! పుడమి కాన్ప. దట్టముగనున్న మేఘపూహమును గూడ
 రెండు తట్టనం జీచ్చుచు నీవుప్పక మెంతవేగముగాఁ బోవుచున్నదో చూడఁము.
 గీ. మత్తదంతి యటంచు నెమ్మదిఁదలంచి, వారిదమువీఁడఁ బువుదండ్లనైచితివు
 దాననోమత్తకాశిని దానికిపుడు, మెఱుంగుతోఁ గూడికొనినట్టి మెఱుంగువచ్చె
 గీ. కేళి మెఱుఁ బుష్పకపుగిటికీలనుండి, హారములు నీవునైవనో యంబుజాక్షి
 ప్రతియొక్కరొకవోలె ధారాధరంబు, లుదకధారలుకురియుచునుండెఁగనుము.

నీత—ఆర్యపుత్ర! పూర్వపశ్చిమసముద్రములనడుమఁబుడమికింగొలదాడమువోలెఁ దెల్ల
 నై యుత్తర దిక్కుంతయు వైశాల్యముచే నాక్రమింఁయున్న దీనిపేరేమి ?
 రత్న—అమ్మా. వైడేహి. దీనికై యార్యపుత్రునడుగ నేల. ఈమీపాదదాసుఁడు
 సిగ్ధముగా నున్నాఁడు. దీనిపేరు హిమవత్సరవృతమండురు.

నీత—ఇదియేనా సమస్తదేశాలచే నమస్కరింపఁబడు నీశ్వరుని చరణారవిందముల
 ప్రతిబింబములచేఁ జిహ్నితంఱు గంగాసహస్రపవిత్రితంబులగు నితంబములతోడ
 ను గజాననుని దంతప్రహారములచేఁ జార్జితంబులగు చఱియలతోడను ముక్కుంటి
 తత్తడి డెక్కతాకులచే నలిగిన నేలతోడను సప్తర్షులచేఁ బూజకయి యుపయోగింప
 బడు పువ్వులచే నిన్వటిల్లు కల్పశృంగములతోడను గౌరీదేవికిఁ దండ్రుని చెప్పఁబ
 డు పర్యతిము.

రత్న—ఔను. ఆపర్వతరాజమే యిది.

చ. హరునకు మామగాయ గిరుల్నడికిం బతి మేనకా
 మనోహరుఁడు గజాననుం గనినయమ్మకుఁ దండ్రుయి వేయునేల ని
 న్నవి వరిధాన్యముం దినుచు వాసిగ స్వాశ్రమభూములం జరిం
 తురు మునులందు దివ్యులయి తోయజబాణుని యాజ్ఞచోఁప్పునన్.

నీత—ఆర్యపుత్ర. హరుఁ డీపర్యతమందే కాదా యధానారీకవరుఁ డైనాఁడు.

రత్న—ఔను. ఓవసుంధరాపుత్రి!

చ. పరిణయమాడి మేనిసగపా లానఁగెంగిరికన్య కిందు శం

కరుఁడు మహానురాగమున గౌరియుఁగెకొనె వేల్పుల దఱుకె

ఉ. నానుక్రితాడుఁ జేసి సురవైరుల వేల్పులఁ ద్రవ్యవారిఁ గాఁ

జేసి పయః పయోధికలఁగి గిరియొక్కటి పెద్దకన్వముం.

జేసి మథించె వెన్నుఁ జనించెష్టను రంతియ కాని మాడలే

దోసతి యల్ల మందర శిలోద్భయమే యిది. వేడ్కఁ జూడుమా.

(రామునివంకం జూచి) దేవా! శత్రువులపై విషముగ్రుమ్మరించు నదియు మిత్రుల
పయ నన్యతము చిలికించునదియు నగు నీకందోయి నిందుఁ బఱసి చూడుము.

గీ. పాలమున్నీరు దీనిలోపలనె నుధయు, శశియు మొదలుగ రత్నము ల్సంభవించె
నిందువొడమిన శురతరులిడినవూలు, సరముచే లక్ష్మికిన్ను నిచ్చటవరించె.

రామచంద్ర యీవైపునఁ గూడఁ గనఁబడుచున్నదానిం జూడుము—

గీ. పాలు రాతిరి యని వేటుపటుపఁ దరణి, దేనిచుట్టును నిత్యంబుఁ దిరుగుచుండు
నాకనక కైలమిదియె పాకాఠిసురలఁ, గలసిక్రీడించు దీని మేఖలలయందు.

రామ—ఓహోపుష్పకరాజమా! యాంతకంబెను గొంచెము పైకిఁ బొమ్మ. పీఠంబు
ఱు దిన్యత్రేత్రవర్ణవతుతూహలంబున నింకను దృష్టిపడకున్నాడు.

(అంచును విమానవేగమును నటించుచున్నారు)

నీత—మొగిలివుతా పుష్పాడినలెం బక్వభుసారపుంజమువలె ముక్తాఫల విశదచ్ఛాయ
వలె నానందము గల్గుగఁ జేయుచున్నది ఇట్టివెన్నెల యెందుండి నచ్చుచున్నది?

రామ—చంద్రలోక సమీపమునను వచ్చినామని తోచుచున్నది.

రత్న—ఘోస. మారీచమారకుండు సెలవిచ్చినట్లే.

ఉ. చందనసంకలిప్తమగు చందము నింగికిఁ గల్గఁ జేయునీ

యిందుని జూడుమా సురలయేనికదంతపు ముక్తిపోల్కిగాఁ.

జందనగంధులెల్ల మరుజాబులు వేడ్కఁ బతింప దీపమై

యిందుచయించుచుండె ఘృణులింపగు ముతైపుఁగోవలట్లుగన్.

(నీతవంకకుఁ జూచి)

చ. పాలఃకులమోముతోడ సరిపోల్పఁగఁ జాలినవాని దాక్షిణ్య.

త్యల మృదుదంతకాంతులకు దాపగు కాంతులవానిఁ జూడుమా.

లలనరొ పార్వతీపతి విలాసశిరోమణిఁ గామలౌతదీ

తలకుఁ గురుస్మృగాంకున వికతక్షణవంశ్యుల కెల్ల జుట్టమున్.

(రామునివంకకుఁ జూచి) దేవా! ఇంతకుఁ బైని భూమి లప్తాదృశులు పోదగినవి

కావు. అందు బ్రహ్మలోకమున్నదని విందుము, అన్నట బ్రహ్మర్షి పరివారముతోఁ

గూడి పరమేష్ఠి గరిష్ఠులగు తపోనిష్ఠో నుండునట.

రాము—(చతుర్థాశ్రమముగా)

చి. హరిధరియించె టోమ్మునఁ బ్రియం దనమేనీసగంబొసంగె శం
కరుఁడును భార్యకంచు మదిఁ గన్గొని పిన్నటనాటనుండి యీ
కరిణిసరోజసంభవుఁడు కామినికిం దనమేన నైక్యము
బొరయఁగఁ జేయఁగాఁ దలఁచి చిట్టుతపంబొనరించుచుండెడికా.

(అంపఱును నవ్వుదురు)

సీత—గగనాంగణపుష్పమును నోపుష్పకమా దయయుంచి మరల సంయరాశితీరంబున
కుం దిగుము. జలనిధియానపాత్రంబును సార్యపుత్రప్రతాపప్రథమమార్గంబునగు
నేతుబంధము చూడవలయు నని యున్నది.

రత్న—దేవా! రామభద్ర నీకుజయమును. నేను బోవుచున్నాను.

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

త్రిజట—(సీతవంకంగనుంగొని) వరుణదేవునియింటి మోసలయందలి నీలమణికుట్టిమం
బువలెఁ బాతాలతిమిరచక్రవాళంబునకు నిర్గమనమార్గంబునుంబోలె భువనమహామ
హీరుహంబున కాలువాలంబురీతి దిశావిలాసినులకు గోష్ఠీస్థానముపగిది గగనాభో
గంబునకు నద్దనుచాయ నున్న యీమహోదధిని బ్రియసఖి చేరలఁగొల్వఁజాలు నే
త్రంబులచే బిలోకించుఁగాత.

లక్ష్మ—వధూనికా!

గీ. శ్రవ్య సగరుండు గంగయం దరుణిసెసఁగె
ముదహన భగీరథుండు రాముండు కట్టె
మామలయు భరణదియు దివ్యమహిమయైన
సాగరం బిది చూడుమో చంద్రవదన.

సీత—లక్ష్మీలతాకందలికి మొదటిదుంపయు హరమాడాచంద్రున కుదయానులంబును
నైరావణంబునకుఁ గట్టుకట్టయుఁ బీయూషంబునకుఁ గలశంబు నగు భగవంతుండే
గు నుదస్వంతునను నమస్కరించెదను.

రాము—చ. అనయముఁ దీపిబువ్వు తినునట్టి సుపర్యులకున్ననిత్యయా
వనము వెలంది మిన్నలకు వారుణిచేయు వికారచేష్టలున్
బ్రణయపుటల్గుఁ బాపి పతిపై యనురాగము వృద్ధి జేయు చు
ద్రవిని గనుఁగొన్న సంఘటన దోహద సాహము లేట్లతెల్లఁహ.

నమసగ్ర మొక్కచుండఁ బివపం వనవామకరంబునం దదా
దరమున నొండుకేల వడిఁదాశము వేయుచు నవ్వెఁ బహుశన్.

రాము—ఈనీహరిగిరింగ్రము సర్వాస్థుతనిధానమని వేట చెప్పవలయునా!

రత్న—దేవరవారు మంచిమాట పెలవిచ్చిరి.

చ. గిరిసుత పెండ్లి యిచ్చటభగీరథపుత్రిక పుట్టువుం గజా
సురపతిచావు నిచ్చట నజ్ఞుడొక శ్వేముఁ బాపె నిచ్చటం
దురగముఖుల్ వెలందులకలతోఁ దమపిన్నటివాటి పార్వతీ
నరుచరితంబుఁ జెప్పదురు బాపురె యీగిరి నెన్నకకృమ్.

నీతి—ఈహిమనత్పర్యతమందే చంద్రశేఖరుండఁడు మకరధ్వజునిం దగులబెట్టెనని మాపె
ద్దల చెప్పదుండురు. అదియెచ్చటనూ.

రత్న—---మకరతమణిమరీచిచయంబుచే నిర్మింపఁబడినదియందోలె గిరీరసంశసీలకాం
తులచేఁ గప్పబడ్డనివోలె నమారుసారథిరథతురంగమవోసుపజ్ఞులచేఁ బరికిల్పితమై
నదానినీతి శిలికంఠకంఠచ్చవిచే రచియింపఁబడ్డదివోలె నున్న యాయాశ్రమమే
యీశ్వరుని యాశ్రమము.

స. ఇదియేసుందరి దేవదారుననమిం దేవాసపుం డంపఁగా
మనసుండింబుకలావతంసుని పయిం బాణంబు సంధించి యా
పదమం బాలయినాఁడు తన్నయనభూవైశ్వానరాజ్జ్వలచే
నెగుటం బార్వతీఁ జూడఁ బ్రోవుచుని దేవేంద్రాదు లగ్గింపఁగన్.

నీతి—పరమేశ్వరుని శరీరమంబుం బ్రయోగించి బాణత్రేష్ణ్యంబుఁ బరీక్షించిన యీమక
రధ్వజుని యాద్రామ మెక్కడనున్నది?

రత్న—స. ఇదిమదనాశ్రమంబు రతియేమమి యిచ్చటి చెట్లు పెంచె నీ
మవకలకూజితాండజ సమాజము నాయమపెంచె సర్వదా
యిదిరసరాజ సుభరిత మిందునసంతులు నిందునుండు రి
ప్సవమున నుండు నెల్లపుడుఁ బంచమరాగము గూడ జానకీ.

నీతి—(సంతోషముతో) పుంజీకృతం బగు నార్యపుత్రుని కీర్తికారాశి నమసరించిప్రాగ్
గు ముక్కంటి యట్టహాసమునఁ బ్రళయగ్నిచేఁ దోడుకొనిన పాలసముద్రమనఁ
బ్రకాశింబు నీకొండపేరేమి?

రాము—హద్రనివాసం బగు కైలాసం బనికొనయేదమ.

రత్న—తాటకాతాడనులగు దేవరవారు పెలవిచ్చి నట్లే—

మ. ఇది కైలాసము ఔండికొండ యుమతో నిండే గిరికుండు స
వ్యవ మొప్పార గుచేరునందుఁ గలప్రేమం గాపురంబుండుము
న్న దశామ్యుండు భుజావలేశమునఁ గన్నంగాన కీయాద్రినే
కవలింఁచె గనుపట్టు నిప్పటికిఁ బ్రక్కం దన్నభిచ్ఛేదముల్.

ఈ కైలాసపర్వతమునందే యొకపట్టణము గలదు. (అని చూపించుచు)

చ. ఇది యలకాపురం బునికి యిందెపుడా హరు సంగడిని కీ
యది పెడవింటి చెయ్యులకు నాకర మేల బహూర్తు లుత్సవ
(సవలగుచుండు రిందు దశవక్తు) డు చచ్చిన నాట నుండియు
జ్జ్వరుల నిండ్లలోన మొగసాలల వీధులఁ గాంత లందఱుక.

రాము—(నుందుఁ జూచి) సర్వతటాకంబులను మించి సముద్రంబువలెఁ బ్రకాశించు
చున్న యీచెలుపు పేరేమో?

రత్న — కలహంసలకుత్పత్తి భవనంబును గనకారవిందంబుల కాకరంబును దేందేవున
కు విలాసదీర్ఘ కయు గజాననండు దిగికలదుటచేతఁ బంకిలబై తరంగంబులఁ బా
నినదియు గగనమున సంగరించుచుఁ గ్రునియంచలి లేడిచేఁ బ్రాగఁబడు బలబిందువు
లు కలదియుఁ దీరంబున గూర్మకెట్టి న మహారుని మయూరంబుచేత మెడసాచి నీ
భృగోనఁబడుచున్నదియు గరిమకరగాఢాశ్రయ భయంబున జేసి యైరానతంబుచేత
సేవింపఁబడు శావ్వలోపకంఠము గలదియునై తీరంబున హరవృక్షభంబును దేహకా
రుసనాంతంబున నాదిరహంబును సలిగఁగ్భంబున నాదికమామత్స్యియంబును
గలిగి మూఁడుకాలములయందు నరుంధతిచేఁ గోయఁబడు పత్రపుష్పములచేఁ బరి
త్రితంబులకు కమలినీలతలచే మానసంబునకు సంతోషంబు ముప్పిరిగొనఁ జేయు
మానససరోవరము. (నీతనంకఁడం జూచి)

చ. దమచిరొ చూడు మానససర స్సిది పార్వతి దీనిలోని ప
ర్వతులను గోసి యీశ్వరుపదంబులఁ బూజయినన్ని గంగ ని
గ్గమిట నీశ్వరోత్త ఖుంఘటిన పూతములైన దీనినీ
శ్వరాలము లందు సప్త టుఘటావటఁ గొందురు పర్వవేశౌక.

నీత—రత్న కేభూ! ఎల్లపుడు మదిమిలేని వృక్షములచేఁ బ్రకాశించు నిలంబులును
మాతాకాండని పెక్కుండ్రునినకు దగులుకొను శిఖరంబులను గల యీశ్వరము
పేరేమి?

రత్న—నీతో ననక రాజునందనీ!

గంధైశ్చ సైన చందనాగములకంఠ, నారీకేలరసంబుపానంబునకును
రాము—(ముందుఁజూచి) సుందరీ భూమినలవనీ! యీశక్రకుం జూచి వృష్టిపా
ననముగావించుకొనుము.

శా. దంతోలుఁఖులు కందభక్షకులు పత్రప్రాశనశ్చేనపు
బ్రాంతసాంతలు నుం గుటీచకులునుం దత్కృతవిశ్వాశనున్
చెంతలగాలఁగఁ బీతవారిధితపస్విశ్రేష్ఠఁ డీపర్వత
ప్రాంతంబందున నుండె భార్యయుగు లోపాముద్ర సేవింపఁగన్.

(చేయెత్తి)

క. పొగద్రాగుచునీయునిని, పృగఁ దప మొందించుచుండె సప్తాశ్వనియం
దెగుఁజూపునీలిపినివా, గగనముపైఁ జనకు పుష్పకము నీవయగున్.

(శౌం చెము చూరము నడిపించి) ఓచేయానరాజమా!

గీ. శివునిమందిర మిద్దిప్రవక్షిణముగాఁగఁ, బోయితుణమాత్రమగు నిల్వపుమునీంఁగు
లచటనున్నారు వారిపాదాబ్జములకు, మంచనము నేయుగబి సుంత వంగిపామ్మ.
సీత — ఆర్యపుత్ర! హుతపహనియందు హోమము చేయువారును మణ్యశ్లోకులకధ
లు వివరించువారును జేవంబుల చవపునువారును భర్తృశాస్త్రంబు బువడేశం
చువారును సమామాధిగ్రంథులం జూపించువారును నతిసంగ్రహములనుసేవించువారును
నై యీశక్రశాలాంతరముననున్న బహదారులం జూచి నస్మాపృథులకుఁ గూడ సం
సారగ్రంధి విడిపోవుచున్నది.

రాము—ఒనర్చిన నిట్టి తపశు యొనర్పవలయును. (ముందుఁ జూచి)

మ. సుమము ల్పాజకుఁ బూచె నీలతక లిచ్చివీరికై వోయిమా
గ్రమునం గోణము లారునైదిరి న్నృగత్రాసంబుచే పీరు న్న
క్షుములం బిక్షుములెత్తు మాడిరిఁఫలెచ్చిన్వీరు కంఠుండిరి
చమవాహులుగ రిక్తపాలైల మృగానాతంబులన్ పీరిగన్.

(అంతటనుగాంచి) తరుణీ యీకుంభస్కంధపురి యాశ్రమవృక్షములం జూచి నేత్రపార
ణము గావించుకొనుము.

గీ. చదివించివి శిష్యులు విశ్రాంతిఁ జెంద, నిత్యమును లోపాముద్ర నీకువోయ
వృద్ధిచెందిన యిచ్చటివృక్షచయము; తప్పకతిగురుకై సర్వదాఘరించు.

అత్మ—ఈభూములన్నియుఁ దపస్విసంకరముజే
రాము—ఓ వివానరాజమా! ఎచ్చట నే నుకచోట నిలువము. నేనన్నియారతసంభ

పురుగు ముని సొకసారి చూచి వచ్చెదను.

(అందఱును విమానమును దిగుచున్నారు)

సుగ్రీ— } దేవాత్మ్యపథము. ఈ మైత్రాసరుణాండు ముల్లువెలగఁ చెట్టుక్రింద భగవ
విభీ— } తి యగులోపాముద్రతోఁ గూడ మనల నెదురు చూచుచున్నాఁడు.
(పిదప ఆగస్త్యుఁడును లోపాముద్రయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు)

అగ—భగవతి! ధర్మతనయా! లోపాముద్ర!

గీ. ప్రేమయ్యలయి త్రివళు లర్చింపనారి, గట్టి రాశ్రించరుల నెల్లఁ గి సినుసంగి
తరుణితోడ వైమానికచక్రబుఁగొనఁగఁ, గాంచితిమి నేఁడు సంపూర్ణ కామరాము.

రాము—(సమీపించి) రెండుకాళ్ళుపట్టుకొని—

గీ. తెల్లుపూవులఁబోలు శరీరకాంతి, కలుగు మునిచంద్ర పావకానిలకుమార
కుంభసంభవ భాస్కరకులఁడు రాము, ప్రణతి కైకొమ్ము మిత్రావరుణకుమారి.
(అందఱును నమస్కరించుచున్నారు)

అగ—గీ. దేవ నిన్నేఘి యాశీర్వదించువాఁడఁ, జల్పితివి ముజ్జగంబు నిష్కంఠకమ్ముఁ
జేయవలసిన దొకటి యాశీర్వదించుఁ, గొడుకులిర్వదించుఁ గనుఁగాతఁబుడమికాన్ప.
రాము—రఘునంశము మిగుల ననుగ్రహింపఁ బడినది.

లోపా—గీ. రార నారత్ని యొద్దకు రామచంద్ర, శిరముమూర్కొని నేను నాశీర్వదించు
నాయనా దశకంఠ బాణంబులెట్లు, నైచితివి వానితలలెట్లు చదివితీవు!

రాము—(సిగ్గుపడుచు) తల్లీ! లోపాముద్ర మహామహాపురాలకైనను స్త్రీ స్వభా
వసులభంబుగ మాటలాడుచున్నావు.

లోపా—(రాముని తల మూర్కొని)

గీ. అనకట్టకునై కొండలన్నిత్రవ్వి, తనుచు నీయత్త కోపగించినదొ యేమొ
నాల్గువారిధు లాచమనంబుఁ జేసి, నట్టి మావారితోఁ జెప్పవైతి కుట్టి

అగ—ఓ సుతపస్విని! లోపాముద్ర! వసిష్ఠఁ డుంచిన రాజ్యాభిషేకము మాహాతము
సమీపించినది. కావున రామునకు సెలవిమ్ము.

లోపా—వత్స రామభద్ర! సగరభగీరథులను మఱపించి రాజ్యమేలుము.

(అందఱును లేచి విమానమెక్కుట యభినయించుచున్నారు)

సీత—పుణ్యనశమున నేటికి మాయమ్మను జూచితిని (అనిభూమివంకకుజూచుచున్నది)

రాము—భూమిమాత్రమే కాదు. అంశద్రవిహదేశములలోనికి వచ్చితిమి.

ఉ. ఉరులు పోకిలుల గపుర మారని ముస్తలు నేలకాములున్.

లక్ష్మ—చ. అమృతములచ్చియు న్నిద్రుఁడు నప్సరసల్లదిరారసంబు జ
 న్మము గనె నెందు వహ్నియును మండు యదీయపయస్సమిష్టలన్
 బ్రువవముమీఱ నాజలధి భర్తయనుజ్ఞ వహించె నేతుబం
 ధమను మివంబునం గిరులు తజ్జలపీఠికఁ దేలియాడఁగన్.

సుగ్రీ—దేవీ ! భగవంతుండగు భాగీరథీవల్లభుని మహిమము త్రిభువనజయపతాకమగు
 చున్నది చూడుము—

ఉ. కాంతల మేలుబంతి యగు గౌరికి దమ్ముఁడు మంచుఁ గొండతు
 స్సృతతియైనపర్వతము శక్రుఁడు అొక్కలుద్రుంచునంచు లో
 నెంతయు భీతచిత్తమయి యీజలరాశి మహాదరంబునన్
 సంతసమొంద డాఁగెను రసాతల పంకమునంచు మైథిలీ.

విభీ—చ. గజముఖుఁ డీసరస్వసువకంబుల స్నానము చేయ దానగం
 ధజమగు నీసుచేత జలజంతులు పైకొన నేకదంతుఁడుం
 గజిబిజిగాఁగఁ దద్భటులు కట్టలమోఁదుచుఁ బట్టితెచ్చియ
 క్కజముగ శంభునొద్దనిడఁగా విడిపించువతండు వ్రేముడిన్.

నీత—(తిర్కగ్గమనమభినయించుచు) అఖండితాఖండలకోదండ మండలప్రతిరూపంబు
 గు నీమండలముపేరేమియో ?

విభీ—చ. సువతులకెందు మాక్తికపుసాంపులు పెక్కులభించు దేనిలో
 నిది మణిసూమియైన యవశీధరరాజము కాంతలందు సాం
 పుద్రాలకు నెచ్చటం గరికి పోఁచలవంటిది దానిఁ జూడుమా
 యుదధి యగడ్డగాఁ జెలఁగుచున్నది సింహాశదేశమంగనా.

మఱియును—

గీ. అమృతము లభించు జనులవాక్యములయందు, రత్నములు వుట్టు మండు పర్వతములందు
 ముత్యములు గల్గుచుండు సముద్రమందు, దీప్తపముల సింహాశముఁ బోలుదీవిగలదె.

నీత—భగవంతుండగు నగస్త్యమహామని యారోహణపర్వతముచెంత నేగదా యున్నది.

రామ—రోహణపర్వతము చెంతనున్నది లోపాముద్రాభరతయగు నమృతానుభా
 పుని యాశ్రమము. అయ్యనఘభర్తాశ్రమపథము ముందుఁ గనఁబడఁగలదు.

సుగ్రీ—దేవతాత్మములతిలక ! ఇంతలోనె—

గీ. ముత్యములు పుట్టుచుండు భూములనుదాటి, వచ్చివారము కాటుక వంటినలుపు
 గరిగి సాంప్రతమాలవృత్తములచేత, దిగ్విభాగంబు తెలియనిదేశమునకు.

రాము—(నీతవంకకుఁ జూచి)

గీ. శృంగిల్లెలను మాల్కమై వేదరుపదల, దట్టమగునిధి మాల్కచంతంబు తరుణి
కనులమూయుచుఁ బెరిమచుఁగలఁతనిద్ర, నీఁగుమందు మతంగమునీఁగ్రుఁడిందు,

నీత—ఇచ్చటనేగదా మీరువన్నాకాలమందు నివసించినది?

రాము—ఔను. వైచేహి.

ఉ. చీ కటిచెట్లవంప వికసించిర మల్లెలు నిండ హంసలం

దాఁకనెయింపఁ శ్రేకులమనంబులు పంప పెనుళ్ళమెల్కలం

బ్రాహ్మచు నాల్గుచంకిత నగణ్యము నిండఁగ నేగుదెగచెనే

మీకడ నుండ వర్షముతుదితిరొ దిక్కులు గానకుండఁగన్.

(ముందుకుఁ జూపించుచు)

గీ. ఈమయూరకుమారుఁడోయింతికోండ, చటియలోనుండి మెడయొత్తి సఖియుఁదాను
దాండవంబొనరించుచు నగుఁడెఁజూడు, ఘనుపమన్నీరామయముగ మగలఁగనుచు.

నీత—ఓమయూరపుక్రికా యెట్లు ఉమ్ము, ఎగిరి యీవిహానశిఖరంబుపై కెక్కుము.

రాము—ఈజానకి యతిసుప్రసన్నురాలు గదా!

సుగ్రీ—(నీతవంకఁ జూచి)

గీ. తమలపుండీవగమి పూగతరులనిండ, మిరియపుండీగ తల్లెడ మెఱయఁ గామ

లయగిరింద్రంబుతనరు నేలాలతాలి, కడలిపైఁ బ్రాఁకఁ జందనాగముల వీక.

నీత—కామమిథునంబునకు విచారకారణంబును గామనీమానగ్రంథి విప్పఁగలనేర్పుగ
లదియు నగు మలయవాయువు వినరుచున్నది.

రాము—దేవి! బాగుగఁ దెలిసిగొంటివి.

ఉ. ఉయ్యెలలందు గామినుల నూచుచు మెఱుల యెద్దనున్న రా

జియ్యలమేనిచెమ్మటల నేదలడంచుచు దీపకల్పలం

దొయ్యనఁ జూలు నిల్పుచు రతోత్సవభేదము వాపుచుండు నీ

ఫయ్యెరలిగిరిశ్వరముపైని జనించినవేతలోదరి.

ఇంతియకాదు. మఱియు నిటుఁ జూడుము.

గీ. కాంచురత్నంబులను మాక్తికములననుచు, గడలిచేవేరులంబెల్ల గౌరవమునఁ
దనరునది తామ్రపర్ణి యోతలిరుబోడి, యీగిరింద్రము చటియటం దేజనించె;
ఈపర్వతమునకు సౌభాగ్యకారణమిది యొక్కటియే కాదు.

గీ. తామ్రపర్ణిజనించె ముక్తాఫలముల, కునికిపట్టిగుండెయనుటండ నిందుఁ

జోక యొనర్చు పీడియము సొంపును గల్గిన యట్టిదేశ మిం
దేశముమాయునుండు పసియించును గేళిగృహంబు గాఁజెవిం
దాఁకెడు నీగు నేత్రముల దైర్ఘ్యము సార్ధముగాఁగఁ జూడుమా.

మఱియును—

గీ. కులుకుఁ గ్రీఁగంటిచూపులే ములికిగములు, గాఁగముక్కుంటి నైనను గాసివెట్టు
ప్రవిడకాంతల బామముడి దర్పకునకుఁ, గాముకులనొంచు రెండవకార్యకంబు.
ముగ్గి—(దక్షిణపుకైపుఁ జూపించుచు) దేవా సప్తగోదావరతీరంబున నున్న భగవం
తుం డగుభీమేశ్వరస్వామికి నమస్కరింపుము.

రాము—(చేతులు జోడించి)

గీ. ప్రణతి యొనరింతుమేటి సర్పములచేతఁ, జుట్టుకొఁబడి పెంపొంది నట్టిధవళ
పలితకాయంబు జవలనుపల్లవములు, గలుగు పంచహరించునమ్మోజమునకు.

(అంపఱుచు నమస్కరించుచున్నారు)

రాము—చ. అనుదిన మెందుఁ బేర్కె నివిధాభిఁయాయల ముద్దులొల్క వా
మరయన లెల్లఁ గేలిమెయి మృగ్ధనాటక మాడుచుండు మం
తనమునఁ జూడుమా తెలుఁగునాడిది గౌతమి యేడుపాయలై
వరనిధిలోపలం గలసె భామిని నీకుడికంటి చాయలన్.

మఱియును—

గీ. హరుని సెగకంటిచే దగ్ధమై పంఁగు, భయనిబ్రదికింప జాలు నోవధులు నూవె
తెలుఁగునాటి నెలంతలకులుకుఁ జూపు, లమలశారదపూర్ణహింమాశువవన.
విభీ—ఉభయతటములయందును దట్టముగఁగొట్టరిచెట్లును బోకఁ చెట్లు నలమిఁకొనియు
న్న యీసునీలరామమే కావేరి.

రాము—దేవీ! కడలిదేవేరి యగు నీ కావేరికి నమస్కరింపుము.

కా. కావేరీది, వేణియై పుడమి సింగారింపెఁ నాంబూలపుం

దీనల్పాఁకిన పోక మోనగమి నిర్దేశించె నాక్షేపవి

ద్యావైశద్యము ప్రాచీనీస్మృతఁ గల్గెటినితంబావలం

బైవిస్తాతదీయనాభిగుహలం దావర్తితంబై సఖి.

మఱియును—

గీ. పలువధులిగుచ్చించోయి లలితశకున, భాగములు గల్గుకర్ణాటవామనయన
లెచట బృష్టిబ్రహ్మగింతు రచటికేగు, మంటవింటిసతీరు ముందుఁ బరువెత్తి.

సుగ్రీ—భరతాగ్రజ! ఇదిగో మహారాష్ట్రదేశము.

రాము—(చూచి ఆనందించి నీతవంకఁ జూచి)

చ. త్రిదివం జేంగ మందిదారి నిగమశ్రీ సస్తమాంగంబు నై
క్షుణ్ణంబునకంటె స్వామివు సువాచారూపనేత్రంబు స
త్కవి కాయంబు రచించు నెందు రసవత్కాంతంబు మాధుర్య నై
భవయుక్తంబుగ దీనినామము విద్భంబంబ్రడు సుధూపాణి.

మఱియును—

గీ. సురత సాధాగ్యవివ్వల సొగసు లెఱిగి, నట్టి కుంతలకాంతలకందఱువను
నిరతమును విక్రమంబులు నేర్చుకొనఁగ, శిష్యుడైకింక రుండగుఁ జిత్తభవుఁడు.
నీత—ఈ దేశమండేకదా యస్మత్పురాణశ్వురపత్నియగు నిందుమతీదేవి జన్మించినది?

త్రిజ—వింధ్యమహీధరంబునం బుట్టి యిదిక్కఱఁ బ్రసహించుచున్న యీనది
పేరేమో?

నీత—నర్మదానది.

త్రిజ—ఎన్నాళ్ళకుఁ జూచితి నీనర్మదానదిని!

నీత—ఆర్క సుసంక్రండు మహ్మదవికిఁ బంపి యిచ్చటినుండియే మరలిపోయినాఁడు.

రాము—(ప్రక్కకుఁ దిరిగి నీతతో)

గీ. జల్లులాటలయందు హస్తతలయఁద్ర, గలిత జలధార నీసయిఁ గదియకుండఁ
దరుణి సుబ్బపైనున్న తామరాకు, గొడుగుగాఁ బట్టుకొంటివి గర్జకలఁదె?
మఱియును—

గీ. ఒకరికొక్కరు దవ్వుపరుఁటి మిచటి, యిసుమతిన్నెలఁ బొలయల్కనింతి మనము
కూర్చె నలిగాలి యొజ్జయై కులకుఁ దెలుపు, కౌగిలింతల నిది జ్ఞానకంబు గలదె.
విభీ—(ఎడమకొక్కరు నేలు చూపుచు) విశ్వంభరాశిరశ్మేఖరాయమానంబగు లా
టదేశంబిదియే.

రాము—(నీతతో)

ఉ. వేలుపుబాఁకియ్యది నిశేషము వివ్వలనేర్తు రిచ్చటన్

స్త్రీ. సు భాషచూడఁ బరక్షిక్రతవర్ణము చిన్నమాటలం

గ్రాలెడు మంచిప్రాకృతపుగవ్య పతిండుదునుండురిచ్చటం

బాలురు మాడుమాముది యసాదము లాటపంబు కోమనీ.

మఱియును—

గీ. లాటకాంతలగురిచేసి పోటుబంటు, మరుడు సంతించుశరములు మరలి వచ్చి
వారి సౌందర్యమహిమ వివశతఁగన్న, యిందువిల్కానిచేనై వేధిమ మందః.
సుగ్రీ—ఇది యుజ్జయినీపురము, భగవంతుం డగుమహాకాలనాథుని మందిరము.

రాము—(దోసిల్లాగి)

గీ. మరుడు విడిచిన కేతకమార్గణంబు, మేనిపైఁ బడివక్రమై నూనమేను
హానుభావునితల చంద్రుడనుమిసమునఁ, దనరనాయాశ్వురం దలంతుననుదినంబు
(నీతవంకకుంగనుంగొని)

చ. చటువాక్యంబుల కాటపాటలకుఁ బంచత్వీణి గ్రీఁగంటఁ జూ
చుటకుం బక్కనిమందయానముల మెచ్చుల్లుల్కుఁ గూర్చుంటకున్
జటులాంగంబుల మారసంగరమునం బుడత్వముం జూప నే
చ్చటిప్రాయాంధ్రును జాలరుజ్జయినీలో జన్మించుప్రాయాంధ్రకున్.

మఱియును—

గీ. నిండుజాబిల్లి కాయుకెన్నెలలు తినఁగఁ
జలివియును చేటయుఁ జూరములకె కలగు
మదనసంగరమందలి మర్మములను
జలివిలేట లనంతికాంతలకె కలవు.

నీత—గీ. వానకాయముచందెంచు వరలుపంట, కంటిపింపగురీతిగాఁ గానిపించు?

ప్రజ—మాలవ దేశమునందు.

నీత— కనులకానందసుఖములు గలుగఁ జేయు, మాలనాబిదియేనుమి మధురవాణి.

రాము—గీ. సుజనులతీర్థం గారులు సౌగంధికాంధ్ర, గల్లనీమళవంబునఁ గమలపాణి
వానకాలములందు డాబాలనెక్కి, కూడియుంచురీతితోఁగోడెకాంధ్రు

నీత—వసుంధరాపురంధ్ర బహుపాయవలె, వింటనండి ప్రవింపు పరికమువలె, నింధ్ర
నీలకంఠికవలె గాలిందీనది ముందు చెలువారుచున్నది.

రాము—ఉ. కాళియపన్నగంబునకుఁ గాపురమైన ధునీలూమగం

గాలి కళిందపుత్రి యమునాపగఁ గన్గొను మేఱులెవ్వయం
బోలవు నీనిదికి యముం డనుజుం దరణుండు తండ్రి తోఁ
జూలగు దీనికిం గనక శోభకముజ్జనియించుతాపియన్.

నీత—(నమస్కరించుచున్నది)

లక్ష్మ—ఆర్య! భగవతియగునయోధ్య మిగులమౌమునలేదు. అప్పుడే పాంచాలదేశ
ముఠానికి నచ్చినాము.

రాము—(నీతతో)

గీ. దేవి కనుఁగొమ్ము పాంచాలదేశములను, మనకుఁబడమట గంగాయమునల నడుమ
రాకికములగు సర్వోత్తలకును బోలె, గావ్యములకిందుఁ గనరాదు గౌరవంబు.

అదియునుంగాక—

గీ. కామకల లఱువదినాల్గుఁ గఱతురనుచు, ఖ్యాతిగాంచిన పాంచాలకాంతలయెడ
సన్నిసన్నాన్యస మొరెంచు సంగజుండు, కులుకుఁగ్రింగంటి సోఁగ మాపులకు జడిసి.

లక్ష్మ—ఇదిగో మందాకినిచే జుట్టువారియున్న మహాచయపురంబునకు వచ్చితిమి.

రాము—గీ. ప్రబలసౌధములంచము పగఱకలవి, గానికోటయుఁ గలదియీ గాఢపురము
దెకుకుదేకిసమీల శోభలు హరించు, కులుకుఁజూపులఁ జూడుమోకోమలాంగి.

అదియునుంగాక—

గీ. తాతముత్తత తాతలరెరమునుండి, పరమపూతములని నులింపబడు రెండు

అబ్జలోచన యీ కాన్యకుబ్జపురము, హరశిరోకృతభూషణం బగుప్రసంతి.

మఱియును—

ఉ. చీరలకట్టుఁ బల్కుబడి చిత్రము విద్యలనేర్పు వేణిసిం

గారమలంకృతుల్సగు గాధరియించుట యందచంచము

భారణిఁ గాన్యకుబ్జపురధామల భామలయొద్ద నోసభి

నేరుదుకోవలె న్నకలనీరజనేత్రలు వేయు నేటికిన్.

లక్ష్మ—(విమానవేగమభినయించుచు) ఆర్య! దివ్యరచులగు గంగాయమునల సంగమ
ము నొడ్డుకు వచ్చితిమి.

రాము—(నీతతో)

గీ. మఱిచెట్టిది శ్యామనామంబు తరుణి, మనుజుగంగయిదేశంభు మాశిషత
దీని నేరుప్రయాగయిందే కలిగెను, గంగతో సూర్యపుత్రికి పంగమంబు
(అందఱును నమస్కరించుచున్నారు)

లక్ష్మ—ఆర్య! ఇదియేభగవంతుండుగు విశ్వసాధునకు నివాసమగు కాశి.

రాము—ను. ఇదివారాణసి యన్నపూర్ణయును విశ్వేశుండు నిండేవనిం

చుదురించుంగల మానులెల్ల సుకృతుల్యామైఫిలీ సర్వదా

హృనినేపింతురు విశ్వసాధు మరణంబే మోక్ష మిహోట య

మృతసద్యోషి యొనర్చు తాకమహా ముక్త్యోపదేశంబునన్ .

సీత—పశకంఠనూదనా ! వారాణసీసంకీతకానముచేత నావృట్టిగు మిథిలానగరము సామీప్యమున నున్నదని తలంచెదను.

రాము—ఓవిమానరాజమా ! వేగ సీతకు జనకరాజధానియగు మిథిలాపురిం గనఁ బఱచుము.

లక్ష్మ—ఇదిగో వచ్చితిమి !

సీత—భగవతి మిథిలానగరి ! గురుజనమునకును నీకును కూడ నమస్కరించుచున్నాను.

రాము—చ. జనికుని రాజధాని యిది జానకి దాంతుఁడు యజ్ఞవల్క్యుఁడు
డు నిచట సూర్యశిష్యుఁడు కనుగొను మాభవదీయ జన్మభూ
మి నిమికులీను లేలుదురు మిన్నును మన్నును నుండుదాఁక దీ
నినిచటఁ బెండ్లియాడితిని నిన్నుఁ బురారిధనుర్విదారి నై.

విభీ—ఇచ్చటనే త్పత్రియాంతకుండగు పరశురామునకుఁ బరాభవము కలిగినది.

సుగ్రీ—ఈభార్యవుఁడేనా—

గీ. ఘేనమును ద్రావి సంతృప్తిఁ బూనుపగిదిఁ, జంధికల జల్మమాడిన చందమునను
దేవికాసల్యకనని త్పత్రియులనెల్ల, యేడుమాఁడులమార్లు జయించినాఁడు.

రాము—(సిగ్గుపడుచున్నాఁడు)

సీత—అంశురసాగరండుగు హనుమంతునికంటె నావృష్టికి నీగుగమనముగలదు. ఇచ్చట నుండియే యయోధ్యాఃట్టనముం జూచుచున్నాను.

(అంతట హనుమంతుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

హను—(నమస్కరించి) దేవా నావలన నృతాంతమంతయు విని వసిష్ఠుఁడు భరతశత్రుఘ్నలతోడను సకలప్రకృతిమండలముతోడను భవదీయపట్టాభిషేకసంభారము లంగూర్చుకొని సిద్ధముగా నున్నాఁడు.

(అందఱు నాదరముతో వినుచున్నారు)

రాము—(ముందుచూచి నమస్కరించి)

గీ. అమరపురి యందమును గెలువంగఁ జాలు, రవికులీనులుపాలించు రాజధాని
చందురునిబోలు తెల్లని జలముగలుగు, సరయు వీపురిచుట్టు నెసంగుచుండె.

(అందఱును నమస్కరించుచున్నారు)

రాము—(ముందుచూచి) విమానరాజమా ! వసిష్ఠాదులు నాకై యెదురుచూపుచు న్నారు. కావున రాచనగరులలో దిగియెదము నెలవిమ్ము.

(అంపలును విమానము దిగుచున్నారు)

(పిదప వసిష్ఠుడును భరతశత్రుఘ్నులును బ్రవేశించుచున్నారు)

వసి—నాయనా! భరత! శత్రుఘ్న!

మ. శివశిష్యుండు హిమవ్రతపాత్రునితఁ డేచేటొంటులాందించెన
య్యవి రెండు దలపోయఁగా నగవు నత్యాశ్చర్యముఁ బుట్టుఁ బు
ణ్యవిశేషములు నేఁ డెఱ్ఱొనుట సంప్రాప్తిచే శ్రీరము నీ
రవి వంశంబిఁక శ్వేతమానమగు నిర్యన్మూర్తులం గీర్తులన్.

(అంపలును బరిక్రమించుచున్నారు)

రాము—(వినయముతో సమీపించి పాదములు స్పృశించి)

గీ. గురువులెవ్వార లిత్స్వకులయనకు న, రిష్టులెవ్వారుదివి నచ్చ బుఘులయందు
వారికిష్ట దుంధతీవల్ల భులకు, బ్రణతి యొకరించుచున్నాఁడు రాముఁడితఁడు.
వసి—“గీ. దేవ నిశ్చేమి యాశీర్వాదించువాఁడ.” (అను పూర్వోక్తపద్యముం జదువు
చున్నాఁడు)

రాము—బుష్పించినమలకుఁ గతకలు వేరైనను నైకయకులుగుచుండును. ఈవసిష్ఠుం
డు గూడ మున్నగన్ముండాశీర్వాదించిపట్టె యాశీర్వాదించెను.

నీత—(నమస్కరించుచున్నది)

వసి—జనకరాజపుత్రి! రాముని యాశీర్వాదవశే నీకు వాశీర్వాదము. ఇదియునుంగాక.

గీ. ఇంతదనుకీయరుంధతియే పతివ్ర, తాత్రతము చేయున్నది తరుణులారు
అత్రతము చేయనివు నోయనుగుబిడ్డ, పండుకొంటివిభాగంబు వరముపగిది.

లక్ష్మ—ఇత్స్వకులగురూ! వసిష్ఠ! లక్ష్మణుఁడు మ్రొక్కుచున్నాఁడు.

వసి—వత్స లక్ష్మణ! ఇవ్రజిత్తుని జయించిన నిన్నేమని యాశీర్వాదించును?

భర—ఆర్య! రావణవిద్రావణ! ఇదిగో నీతమ్ముఁడు భరతుఁడు నమస్కరించుచున్నాఁడు.

రాము—(చేతులుసాని) తమ్ముడా యిటురమ్ము.

గీ. కుఱ్ఱ నినుఁ గొఁదిలించితి కుతుక మొదప, వేగ నాకిమ్ము నీవు నీకొఁగిలింత

సోదరులమేను సోఁకినసోదరునకుఁ జంద్రకయుఁగూడమంత వెచ్చగ నెయుండు.

భర—(నీతకు నమస్కరించుచున్నాఁడు)

నీత—నీముఖారవిందము నెత్తుము. నీదృష్టి యానందమందపరిస్థందయగుగాక.

శత్రు—పాదసేవకుఁడు శత్రుఘ్నుఁడు నమస్కరించుచున్నాఁడు.

రాము—(లేవఁడిసి) పుణ్యమున మారెండవ లక్ష్మణునిఁ జూచితిని.

శత్రు—(నీతకు సమస్కరించుచున్నాడు)

నీత—నన్ను శత్రుఘ్న చిరకాలము జీవించుము. మీయగ్గులెప్పుడునున్నారు?

శత్రు—(మంగళప్రవృత్తులు చేతఁ బూని యగ్రహపురదాస్వరమున నిల్చుచున్నాడు)

లక్ష్మ—(భరతునకు సమస్కరించుచున్నాడు)

భర—గీ. మించునేడుక నను గౌగిలి చుచున్నట్లు, లక్ష్మణాశేచి సేసలక్షణములు

అర్చనవాపవైత్రము లైననీడు, గాత్రములు నన్నునుఘట్టించితిగాని మృదు.

శత్రు—(లక్ష్మణుని గౌగిలించుకొని) నిర్విఘ్నముగ రామసేవచేయుట కొనసాగించుకొన్న నీయందు నాకున్నేహము రెడింతలగుచున్నది.

రాము—భగవంతా వసిష్ఠ! ఇతఁడు సూర్యోపగ్రహమును గిష్కింధాపురాధిపతియునగు సుగ్రీవుఁడు. ఇతఁడు లంకాధిపతితమ్ముడును బ్రస్తుతము లంకాపతివైశ్విరుఁడునగు విభీషణుఁడు. వీరిరువురును నమస్కరించుచున్నాను.

వసి—రామదండ్ర! భువీయకీర్తిలత కీయిరువురేకాయమానగ్ధభంబులు.

రాము—భరత! వీరును నీతకు మఱుదులే కావునఁ గౌగిలించుకొనుము.

(భరత శత్రుఘ్ను సుగ్రీవ విభీషణులు పరస్పరముఁ గౌగిలించుకొనుచున్నాను)

వసి—(అందఱివంకంగని)

మ. దశకంఠం బరిమాచ్చ రాఘవుఁడు నీతాదేవి సాధ్వీమహా

దశఁగాంచెన్ శుచియందులక్ష్మణుఁడు గాదా యింద్రజిత్తుం జయిం

చె తెబానీభరతుండు పాదుకలచే జేయించె రాజ్యంబు స

దృశముం బొందుట కేమిలోపమిఁక సప్తాశ్వావ్యయం బంతయున్.

(రామునివంకఁ జూచి) నన్ను దాశరథీ రామభద్ర! ప్రశస్తమగు ముహూర్తమానగ్నం జైయున్నది కావునఁ బిత్త్యంబును సింహాసనం బలంకరింపుము.

రాము—(అట్లు చేయుచున్నాడు)

(నసిఘ్నుఁడు తన్ను లెక్కినయంపలు సాష్టాంగ నమస్కృతులు చేయుచున్నారు)

(తెరలో నుగళగీతములు పాడుచున్నారు)

(అకాశముండు)

క. చిరకాలము ధనదుఁడు శం. కరులం బ్రణుతించి పుష్పకం బాజ్ఞించెన్

దరణీకుల నేటికని స్థితిపరమయ్యె నొసంగు మధ్యతి కదియరలన్.

వసి—నన్ను రామభద్ర! భగవంతుడు సాక్షాత్కు బేరుఁడు నిన్ను యజించుచున్నాడు.

రాము — విమానరాజమా! భగవంతుండుగురుజేరుఁడు ప్రాథికంచుచున్నాఁడు. వానికి మరల నిన్నిచ్చెనను. (పైకిఁచూచి) అనినంతనే యీవిమానము కుదేరునియొద్దకుఁబోయినదే.

వసి — రామచంద్ర! నీకింక నేమిప్రియంబొనరించువాఁడను.

ఉ. కోపములేదు శంకగునకుం దనచాపముభగ్నమైన సం

తాపము లేదు వార్ధి కెడఁచం దరకడ్డము గట్టిరంచు ని

ర్వాపితుఁడయ్యె మున్నఁడని వారిజగర్భున కీసులేను సం

ప్రాపితుఁడయ్యెఁ బుష్పకవిమానము నేటికి యక్షనాగుఁడను.

అయినను నిట్లగుఁ గాత!

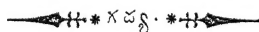
ఉ. పండితులెల్ల సంసరణబంధముఁ బాపెడు కాన్యబంధము

ల్నిండగు నర్థమున్ లలితనీతులు సూక్తులఁ గూర్చి చేయుతన్

బండువు గాఁగ సజ్జనులు బ్రహ్మకుమాటుగఁ గాన్మమూర్తిక నె

న్నందును బాయకుండుత మనంబులఁబండినభక్తిపెంపునన్.

(అందఱును నిశ్క్రమించుచున్నారు)

గద్యవిధి శ్రీకంకవీరప్రభుటాపంచానన విష్వక్సేవిబాలకళానిధి బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరవిరచితంబగు నాంధ్రబాలరామాయణ నాటకంబునసర్వంబును దశమాంకము.

